AITIS

12

LIUSTRUOTAS
IĖNESINIS
IOKSLEIVIŲ
URNALAS

RUODIS
9 3 6
6-TIEJI METAI

PROF. PR. DOVYDAITIS

A. Vaičaičio šaržas

TURINYS

Kun. K. Žitkus — Kryžkelių sargyboje 449
K. Pakštas — Iš bakūžės į mokslo viršūnes 450
Pr. Dovydaitis — Šiek tiek apie save 451
J. Paltanavičius — Mokytojas apie mokinį — profesorių 455
A. Puodžiukynas — Kaimynas apie kaimyną 457
J. Blonskis — Mokyklos draugai 456
Kun. M. Krupavičius — Aš ir Dovydaitis 460
M. Milukas, V. Žiūrys, M. Mikelkevičius — Dovydaitis Veiveriuose . . 464
* * * Stud. Pr. Dovydaitis gauna medalį 468
L. Gira — „Vilties" Redaktorius Vilniuje 470
Vysk. K. Paltarokas, A. Puodžiukynas—„Saulės" gimnazijos direktorius Kaune 473
St. Šalkauskis — Atsakymas prof. Pr. Dovydaičiui 474
Vysk. M. Reinys — Atsakymas Prof. Dr-ui Pr. Dovydaičiui . . . 481
S. Kolupaila — Vaisingas plunksnos darbininkas 485
A. Puodžiukynas — Trupinys apie Pr. Dovydaičio šeimą 487
L. Paškūnas — Kur bakūžė samanota 488
Mokykloj ir gyvenime. — Literatūros naujienos. — Kreivos šypsenos.
1936 m. „Ateities" turinys.

„Gamtos Draugas" gruodžio mėn.

Č. Bankauskas — Kietas vanduo ir jo padariniai 177
L. Vailionis — Nemuno žydėjimas 181
V. Viščiulis — Šis tas apie skaičių didumą 184
Č. Bankauskas — Automobilių dujomis apsinuodijimo pavojus . . . 185
1936 m. „Gamtos Draugo" turinys 192

„ATEITIES" REDAKCIJA IR ADMINISTRACIJA
Kaunas, Laisvės Alėja 3. Tel. 2 52 35

PRENUMERATA

Lietuvoje: metams 10 lit.—pusmečiui 5 lit.—Moksleiviams met. 5 lit.—pusmečiui 3 lit.
Užsieny: met. 16 lit. — pusmečiui 8 lit. — Moksleiviams perpus pigiau.

Paskiras numeris 1,50 lit.

Redaktoriaus kalbamosios valandos:
antradieniais ir šeštadieniais nuo 14 iki 15 val.

MALONŪS SKAITYTOJAI IR PLATINTOJAI

Ketvirtame viršelio puslapyje jau skelbiame kokias dovanas duos „Ateitis" 1937 m. Tačiau primename, kad dovanų gali tikėtis tik tie skaitytojai, kurie bus atsilyginę už šiuos metus. Tenka apgailestauti, kad dar ne visi mūsų platintojai (o tame tarpe ir skaitytojai) supranta, kaip jie sunkina žurnalo leidimą nutęsdami mokėjimus iki metų pabaigos. Administracijai tenka rašinėti priminimus, raginimus ir daryti bereikalingas išlaidas. Taigi, dar kartą nuoširdžiai prašome siųsti kiek galint greičiau prenumeratos pinigus už š. m. II-rą pusmetį.

„Ateities" Administracija

Spaudė „Šviesos" spaustuvė Kaune

KRYŽKELIŲ SARGYBOJE

(Mielajam Prof. Pr. Dovydaičiui)

— Gana! Važiuojame! — pasigirdo tvirtas, vyriškas balsas. Į ratus galvatrūkčiais įsirito jaunas berniukas. Kažin kas peržegnojo ir tyliai ėmė kukčioti. O paskui supliaušk ėjo botagas, sudundėjo ratai. Po dvidešimties minučių buvo tik vasarojum pribrendę laukai ir ugninė saulė žydriame danguje.

*

— Būk geras ir mokykis! — ištarė jis ir pabučiavo sūnui į galvą. Paskui sėdo į ratus ir išvažiavo. Ir liko jaunas žąsų piemenėlis vienas svetimame mieste. Apstojo jį bendrabučio draugai ir ėmė pešioti. Kažin kokias pastabas pasakė jam šeimininkė. Jis įlindo į kampą ir tyliai ėmė ašaroti. O širdyj vis dėlto buvo šviesu. Ji tūkstančiais balsų giedojo: Aš jau gimnazistas!

*

Praėjo ilgi mėnesiai ir vėl jis grįžo. Skambėjo šienpiūvių dainos ir kvepėjo šienas. Ties vartais džiaugsmingai jį pasitiko Margis ir raudoni darželio bijūnai. — Gražus bus kunigėlis! — savo širdy tarė motina ir jį apkabino.

*

Ir vėl buvo vienos atostogos. Tokios pat ramios ir šiltos. Vežimas lėtai ritosi pro genamą į namus bandą. Saulėlydžių spinduliuose ryškiai matėsi grįčios ir kryžiaus siluetai. Vartuose nebepasitiko Margis, tik mama pasveikino sūnų ir įsivedė į seklyčią. Ji pažvelgė į sūnaus akis ir nerimas ją apėmė. — Ar jis bus kunigėlis? — paklausė pati savęs. O kieme Rūpintojėlis liūdnai palenkė galvą. Tik Jis vienas težinojo, kokią baisią kovą pradėjo pragaras už jaunuolio sielą.

*

— Marksas ar Nietzsche? . . . Nietzsche ar Marksas? — Kito klausimo jam nebebuvo. Trošku pasidarė. Jis pravėrė seklyčios langą. Ties gonkomis kovojo su musėmis pakinkytas bėris.

— Jonai, renkis į bažnyčią! Sumai pavėluosime! —

— Ne, tėte, aš į bažnyčią nevažiuosiu! —

O kai atėjo popietė, įvyko pasikalbėjimas. Trumpas, kietas ir aiškus. Paskui grįčioje kažin kas gailiai verkė. Tik kiemo Rūpintojėlis žinojo, kokia baisi praraja atsivėrė tą dieną tarp sūnaus ir tėvų!

*

Taip važiavo jis mokytis. Taip važiavo mūsų šimtai į Panevėžį, Šiaulius, Marijampolę, Mintaują, Liepoją. Pusė rubliaus kišeniuje, trys kieti sūriai pintinėje ir penkios apglamžytos knygos buvo visas mūsų turtas. Bet mūsų veidai buvo ryžtingi. Bet mūsų akys aistringai žaižaravo. Mes važiavome mokslo ieškoti!

O paskui atėjo dienos ir mes paklydome kryžkeliuose. Šimtai paklydo ir nebežinojo kelio. Tada atėjai Tu. Toks jaunas ir drąsus. Nepalaužė Tavęs Marksas, neužmušė Tavęs Nietzsche. Šventojo Jono Krikštytojo balsu Tu prabilai Lietuvos tyruose ir Tave išgirdo jaunieji klajūnai. Šimtai jų išgirdo ir surado Tą, kurs yra Kelias, Tiesa ir Gyvybė.

Penkiasdešimt kartų atliko žemė savo kelią — Tu tebėsi tas pats. Toks jaunas ir toks ryžtingas. Ir Tavo didžioji misija dar nebaigta. Tūkstančiai palaužtų sielų paklydo kryžkeliuos ir Tavęs laukia. Laukia, kaip anuomet.

Ilgai dar gyvenk ir kalbėk mums!

Kun. K. Žitkus

IŠ BAKŪŽĖS Į MOKSLO VIRŠŪNES

Žieminės Sudavijos monotoniška lyguma yra būdinga labai dideliems Lietuvos plotams, kurie plačiu ruožu eina nuo Latvijos pasienio iki Dzūkijos ir Vištyčio banguoto paviršiaus, kupetomis ir grandinėmis sumestų galinių morenų kalnelių. Kazlų Rūdos tamsios, vietomis pelkėtos, dažnai drėgnos, liksmam aukštaičiui net niūrios ir liūdnos atrodančios girios yra tarsi liekana, ir gana dar stambi, tų milžiniškų girių-pūščių, kurios dengė beveik visą senosios Lietuvos plotą ir kurios bent svetimiesiems atrodydavo klaikios savo paslaptingumu. Bet jose slapstėsi retai išmėtytos karingų lietuvių sodybos, jose slėpė savo veidą ir savo mįslę retai kam žinoma pagrindinė arijų giminė.

Šitose tat žemumose, tamsiose giriose, mažažemio skurde atėjo šion žemėn bent savo išvaizda ir charakteriu nepaprastai būdingas, tipingas lietuvis, kurio 50 m. sukaktuves šį mėnesį gražiai mini trijų kontinentų lietuviškoji spauda. Tai *Pranas Dovydaitis*, savo gyvenimu jau suspėjęs simbolizuoti mūsų tautos skurdžią, bet herojišką praeitį ir net jau praskleidęs uždangalą į ateities kultūrinius laimėjimus.

Šis visų gerbiamas vyras piemenėliu *buvo*, slaptame tautos išlaisvinimo judėjime *dalyvavo*, iš mokytojų seminarijos *buvo išmestas*, slaptai savo kaimo ir bažnytkaimio vaikus *lietuviškai mokė*, mokslus ėjo *skurdo ir vargo keliais*, fakultetą pasirinko ne pagal savo pašaukimą, bet *pagal Lietuvos didįjį reikalą*, laikraščius steigė, prakalbas sakė ir organizacijose plačiai dalyvavo. Taigi, turėjo rinktines geriausiojo lietuvio savybes ir jas visas įkinkė į atgimstančios tautos vežimą, kurį savo dvasinių ir fizinių pajėgų traukė šimtu procentų. Todėl sunku rasti lietuviškesnį už Dovydaitį žmogų, nes daug jis Lietuvai padarė.

Bet dinamika, energija ir ištvermė darbuose perdaug jau Dovydaitį išskiria iš inteligentijos eilių ir verčia jį laikyti nepaprastu žmogum. Kas metai šimtai jaunų žmonių esti priversti dėl skurdo ar dėl kitų kurių priežasčių anksti nutraukti gimnazijos mokslą ir dažniausiai nebepasiekia brandos atestato. Dovydaitis, iš mokyklos išmestas, pats be mokytojų ir be pinigų, pasiruošia ir išlaiko gimnazijos baigimo egzaminus.

O nuostabiausias yra Dovydaičio sumanymas kultūriškai dar nesubrendusią, negausią ir ypatingai nepaslankią šviesuomenę aprūpinti visa plejada mokslinių žurnalų, jo paties ne tik sava rizika leidžiamų ir redaguojamų, bet žymiausia dalimi ir prirašomų. Tai „Lietuvos Mokykla“ ir jau pasižymėjusi trejybė: „Kosmos“, „Logos“ ir „Soter“. Jo redaguojamą „Ateitį“ seku nuo pat 1911 m. Gegužės mėn. ir randu ją esant vieną įdomiausių mokslus einančio jaunimo organų, kokių tik galima rasti plačiame pasauly.

Pastaraisiais laikais ypač seku jo „Kosmos“ ir „Gamtos Draugą“. Su „Kosmu“ prieš keletą metų supažindinau ir mūsų žiemių kaimynų (latvių ir estų) kaikuriuos profesorius. Palyginę su savaisiais, jie pripažino „Kosmą“ esant rimčiausią trijų Baltijos kraštų gamtos žurnalą. Žinau, kad jo leidėjas prikišo kelis tūkstančius litų savų pinigų ir davė daug kartų vertingesnį darbą, iniciatyvą ir pačią sielą tam žurnalui, kurį intelektualiai nepaslanki šviesuomenė nuostabiai mažai skaito. Matydami nepaliaužiamą Dovydaičio idealizmą ir energiją, aplink „Kosmą“ vis dėlto susibūrė įvairių pažvalgų žymiausieji lietuvių mokslo atstovai profesoriai: Čepinskis, Ko-

ŠIEK TIEK APIE SAVE

Taip jau išeina, kad šį kartą „Ateities“ skaitytojų mieloji šeima tenka painformuoti apie patį save.

Mano ir šiandien tebeturimame rusiškame pase (pasportnaja knižka), kurį 1906.XII.26 d. (s. st.) yra išdavęs Veiverių val. (Marijampolės aps.) viršaitis („vaitas“), įrašyta, kad esu gimęs 1886 m. Gruodžio mėn. 2 (sen. st. Lapkr. m. 20) d. Taip liudijo ir mano gimdytojai.

Mano gimtasis Runkių kaimas tuo metu buvo Veiverių valsčiaus (apie 20 km atstume); dabar jis Kazlų Rūdos val. Parapija visuomet buvo ta pati: Višakio Rūdos (buvusi Zapyškio filija).

Taigi, artimiausioji pradžios mokykla, kuria Runkių gyventojai galėjo naudotis nemokamai, buvo Veiveriuose (už 20 km.!). Višakio Rūdos mokykla buvo arčiau (už 5 km), bet ji buvo kito valsčiaus ir dėl to jon priimti svetimo valsčiaus mokinį parėjo nuo mokytojo „loskos“. Bet trirublė ar penkrublė mokytojui į saują metinių mokslapinigių pavidalu dalyką išspręsdavo ir visi, kuriems V. Rūda buvo arčiau kaip Veiveriai, savo vaikus leisdavo į Višakio Rūdos mokyklą.

Tat 1896 m. pradžioj ir mane tėvelis († 1923.VIII.3), jau nemažą, nuvežė į Višakio Rūdos pradžios mokyklą ir mokytojas p. Jurgis Paltanavičius mane priėmė į mokinių skaičių. Jau mokėjau skaityti bei rašyti lietuviškai ir bent kiek rusiškai.

1903 m. gražią besibaigiančios vasaros dieną, pusiau važiuotas (geležinkeliu nuo Kazlų Rūdos iki Mauručių), pusiau pėkščias nuvykau į Veiverius „aukštesnio mokslo“ ieškoti. Po kokios savaitės džiaugdamasis grįžau pėkščias (iš Veiverių į Runkius), nes buvau išlaikęs egzaminus į pavyzdinės prie Veiverių mokytojų seminarijos mokyklos 5-jį skyrių. Neperėjus šios mokyklos bent vieno skyriaus

---

lupaila, Šivickis, Regelis ir daug jaunesnių jėgų. O „Kosmo“ pilnas komplektas jau sudaro net per 8000 stambių puslapių!

Žiem. Amerikoje tokius žmones, kaip Dovydaitis, vadina „Self-made man“ („pats save padaręs“, t. y. pats per save į žmones išėjęs). Dinamiškose šalyse tokius labai vertina ir gerbia. Tat nesistebėkite, jei pasakysiu, kad Dovydaitis, dar net nebuvęs Amerikoje, ten yra gal labiau gerbiamas kaip pas mus. Juk šių metų pradžioje ten suorganizuotas Dovydaičio Fondas. Nors Dovydaitis dienraščiuose nedaug rašo, o vis dėlto Amerikoje jis yra geriau ten pažįstamas ir vertinamas už visus kitus ten nebuvusius. Tai jau jo dinamikos, energijos ir idealizmo nuopelnas.

Šiąja brangia proga aš lenkiu galvą prieš sukaktuvininko didžias ir vaisingas pastangas mokslo srity, prieš jo galingą valią dedant pamatus lietuvių mokslinei literatūrai, jo pavyzdį statau prieš akis visai mokslo siekiančiai, bet kartu vargstančiai, lietuvių moksleivijai, o pačiam mūsų Brangiam Profesoriui linkiu geriausios sveikatos, ir ypač geresnių sąlygų (t. y. daugiau skaitytojų ir daugiau paramos) jo įsteigtiems žurnalams. Tegu seka jo pavyzdžiu tūkstančiai vargingų moksleivių ir studentų, tai neilgai laukus Lietuvos kultūra ir gerovė pasivys pačius pažangiausius kraštus.

Sveikinu Dovydaitį kaipo vieną tų dar negausingų lietuvių, kurie galingai suka Lietuvos laikrodį šimtą metų pirmyn. *K. Pakštas*

(buvo 4 ir 5-sis skyriai), į seminariją tuo laiku iš viso nieko nepriimdavo. Pirmųjų mokslo metų pabaigoj buvau pavyzdinės mokyklos vedėjo Keslerio nugąsdintas, kad į seminariją aš negalėsiąs patekti dėl peraugimo; tačiau paaiškėjo, kad mano amžius man kliūčių nedaro.

1904 m. pavasarį išlaikiau egzaminus į seminarijos I-jį kursą, 1905 m. pavasarį perėjau į II-jį kursą. Tų metų prieš Kalėdas sustreikavome, reikalaudami seminariją bent kiek aplietuvinti. Dėl to Kalėdų atostogoms išsiskirstėme anksčiau kaip paprastai, įteikę vyresnybei savo reikalavimus, ir nutarėme niekas negrįžti iki mūsų reikalavimai nebus patenkinti. Į tai atsakydama seminarijos vyresnybė paskelbė visus streikuotojus esant pašalintus iš seminarijos. 1905-06 mokslo metais seminariją baigė tik keli nelietuviai, kareivių saugojami. Bet 1906-07 mokslo metų pradžioj prašėsi priimami taip pat ir visi kiti. Buvo priimti tik davę raštinius pasižadėjimus, kad prieš valdžią nekilsią. Manęs tame skaičuj nebuvo: galvojau apie gimnaziją. (Savo atsiminimų didesnį žiupsnį apie Veiverių laiką įdėjau „Liet. Mokykloje“ 1919-20 m. 590-602 psl.).

1906 m. pradžioj apie mėnesį laiko mokytojavau grynai lietuviškoj mokykloj, klebono kun. a. a. Štrimo iniciatyva įkurtoj Višakio Rūdos bažnytkaimy, nes valdžios mokykla neveikė.

1907 m. pradžioj parvykęs iš Rusijos mano dėdė (tėvelio jaunesnis brolis, amato kirpėjas) įkalbėjo mane vykt su juo į Polocką, nes, sakė, ten būsią galima gimnazijon ar realinėn mokyklon įstoti. Bet tokia mokykla ten nebuvo atidaryta, o į ten veikusią kadetų korpuso mokyklą su gimnazijos programa buvo priimami tik aukštų rusų karininkų vaikai. Bet čia susitikau pirmą kartą savo gyvenime studentą — suklypusį žydelį. Jis, bent kiek patikrinęs mano žinias, padąsino mane, kad svajoti apie gimnazijos baigimą man yra galima.

1907 m. Velykoms grįžau iš Polocko į Runkius. Pavasarį nuvykau Marijampolėn su gimnazijos programa susipažinti. Svajojau, kad bent šešių klasių kursą išlaikyčiau. Bet patyriau, kad tarp 6 ir 8 kl. skirtumas nedidžiausias. Tad užsimojau ir iš visų 8 kl. laikyti.

1908 m. Birželio mėn. grįžau iš Marijampolės pėkščias į Runkius (apie 30 km) po kojomis žemės nedaug jausdamas: kišenėje nešiausi gimnazijos baigimo (subrendimo) liudijimą. Iš to džiaugsmo Vinčų karčiamoj (prie plento) net išsigėriau ... limonado buteliuką. Pernakvojęs Kazlų Rūdoj, rytojaus dieną prisistačiau savo pažįstamiems Višakio Rūdoj. To meto vikaras, a. a. kun. Keblaitis († 1934 m. vasarą Didvyžiuose), rėmęs ir platinęs blaivybę, pačiupinėjęs manąjį liudijimą iš susijaudinimo pasakė: „Še tau šiandien 5 rublius pragert, o kai eisi universitetą, gausi iš manęs 100 rublių“. Dėl čia niekada negirdėto tokio mano pasisekimo bažnytkaimiui, o dalimi ir visai parapijai, išteko kalbų ilgoką laiką.

Ir visą 1908 m. vasarą mano nuotaika buvo pakilusi: ar tai „žertas“, kad aš jau dabar galėsiu būti *studentas!!!* Vėliau, tapęs profesorium, visai neturėjau panašaus, taip maloniai kutenančio, jausmo, kokį tada turėjau, pamanydamas, jog ilgus metus pas tėtę piemenavęs ir bernavęs, dabar jau galėsiu būti *studentas!*

Tat pakilusia nuotaika, dalgiu, grėbliu ir pan. įrankiais 1908 m. vasarą pasportavęs, Aleksote tardytojo patardytas (1906 m. Kaune ir

„zimskio“ nagaikų buvau paragavęs!), rudeniop leidausi į Maskvą. Kodėl stojau į judirinį fakultetą, o ne į kurį kitą, — aš pats nemokėčiau tinkamai išaiškinti. Tur būt dėl to, kad tas fakultetas atrodė esąs „nuo krašto“, lengviausiai prieinamas. Mat, kai kas buvo man pataręs rengtis į „diplomatus“. Polocke ano žyduko studento paklaustas, į kokį fakultetą stočiau, jei gimnaziją baigčiau, — atsakiau jam, kad į tokį, kuriame galėčiau išmokti gerai, sklandžiai ... kalbėti. Jis paaiškino, kad gerai, sklandžiai kalbėti moka, ar yra pareiga mokėt kiekvienam inteligentui. Ir vėl mano nusistatymas tapo sugriautas. Į Maskvą, o ne į kitur važiavau (kad ir buvau padavęs prašymus ir į keletą kitų un-tų) inercijos traukiamas, nes ir kiti marijampoliečiai nauji studentai ten važiavo.

Maskvoj po kiekvienų metų širdies gilumoj gailėdavausi, kad tie metai yra žuvę be naudos, nes niekas man nebuvo pataręs, kokiu planu ir ką reikėjo studijuoti. Nei švietimo ministerio, nei caro neleistas eiti drauge du fakultetu — juridinį ir istorijos-filologijos, mūsiškai — humanitarų, — nusprendžiau padaryti „nelegalų“ žygį — parašyt istorijos-filologijos fakulteto studentams filosofams duotąja tėma darbą medaliams gauti. Darbą padaviau 1910.IV.7. Auksinio medalio kad ir negavau, bet sidabrinį vis dėlto užkrapščiau. Juridinį fak-tą baigus paaiškėjo, kad tuo savo žygiu du kiškiu buvau nušovęs: tą darbą man įskaitė kaip darbą juridiniam fakultetui ir dėl to pirmojo laipsnio diplomui gauti man kito darbo nereikėjo rašyti.

Kan. P. D o g e l i o atsiminimuose, tarp kita ko rašoma, kaip kauniškiams ateitininkams (aš manau, kad labiau ateitininkėms!) rūpėję mano žmoną pamatyti, nes jie buvo girdėję, kad aš tebestudentaudamas žmoną vedęs. Tą žygį į Kauno geležinkelio stotį kauniškiai at-kai tikrai buvo padarę 1912 m. pavasarį, kai grįžau į Runkius ir su diplomu ir su žmona.

Kalbamasis Kauno at-kų žygis paskelbtas kan. Dogelio atsiminimuose (Mano gyvenimo atsiminimai. Kaunas, 1936, 139 psl.) mane šioj vietoj provokuoja kai ką ir dėl mano tos „ženatvės“ pasisakyti. Gali atrodyti, kad kaip mano diplomas, taip ir mano žmona yra buvusi Maskvoj „iškepta“, trumpiau sakant, yra buvusi iš Maskvos parsigabenta ar „maskalka“, ar lenkaitė, ar vokietaitė. Ne! Mat, aš nepretendavau į tuos prašmatniuosius mūsų senesnės kartos inteligentus, kurie, Rusijos un-tuose aukštą mokslą įsigiję, jau nebegalėdavo rasti savo „aukštai išlavintam skoniui“ žmonų „tamsių“, „nemokytų“ lietuvaičių tarpe. Aš, dėkui Dievui, „neprilipau“ nei prie jokios svetimtautės, ir taip pat nė prie jokios iš Lietuvos atvykusios „vyrų žvejotojos“, nes su „gražiąja lyčia“ iš visa mano santykiai studentaujant buvo gerokai „egzotiški“: nagi, nei aš ją, nei ji mane visai „nedomino‘. Gražios lyties akimis žiūrimas aš tuomet esu atrodęs kaip „katoržninkas“, netgi, kaip „velnias“, kurio esą nebuvę galima nei prakalbint, nei prajuokint: amžinai buvęs įknibęs ar į knygą, ar į laikraštį. Ir tokioms „kavalieriškoms“ pareigoms, kaip kad panelėms kiną „užfundyti“ arba palydėt, aš nebuvau „priaugęs“. Tat ir mano ženatvės klausimas, dėkui Dievui, išsisprendė ne tąja kryptimi, kaip ne vieno šių dienų mūsų senesnės kartos didžiųjų „patriotų“ ... O svarbiausią vaidmenį čia bus suvaidinusi ta aplinkybė, kad tuo metu aš jau buvau nuo „miesčionkų“ „immunizuotas“ ...

1912 m. pavasarį atsikabinęs nuo tolyn labyn nemėgiamo juridinio fakulteto jį baigdamas, tų pat metų rudenį stojau į istorijos-filologijos fak-tą. Tą pat rudenį išlaikiau prie mokslo apygardos graikų kalbą gimnazijos kurso programa ir kaip pilnateisis studentas kibau į to fakulteto dalykus. Bet po metų teko su juo skirtis.

1913 m. vasarą buvau prieš mano norą įsodintas į „Vilties" redaktoriaus kėdę Vilniuje.

Tų metų rudenį dar buvau Maskvon nuvažiavęs, bet netrukus grįžau „su visu labu" ir įsigyvenau Vilniuj. Maniau, kad tik trumpą laiką toj kėdėj teks sėdėti, bet po metų (1914) kilęs karas viską kitaip nukreipė. Karui prasidėjus vos nebuvau mobilizuotas; tik paliegimas išgelbėjo (pripažintas netinkamas 61 str. A. — atleistas visiškai).

1915.IX.19 išėjo paskutinis „Vilties" numeris, jau vokiečiams Vilnių užėmus, su jų pirmuoju atsišaukimu į Vilniaus miesto gyventojus.

Lietuvių Komiteto nukentėjusiems dėl karo šelpti pavedamas, tų metų gilų rudenį lankiau mano gimtąjį Suvalkijos kraštą, rinkdamas žinias apie karo padarytus nuostolius. Iš Vilniaus į Kauną buvo pavykę parvažiuot traukiniu su karo pabėgėliais. Bet atgal, iš Kauno į Vilnių, teko keliaut *per pedes apostolorum*, t. y. pėkštute per biauriausią purvyną. Sportas buvo neblogas; jį atlikau per dvi dieni. Berods, tais pat metais, prieš vokiečiams Vilnių užimant, tuo pat susisiekimo būdu vykdavau iš Deveniškio (Ašmenos aps.) į Vilnių (apie 70 km) ir atgal. Taigi vaikštynių sporte buvau jau pasitreniravęs.

Grįždamas iš Suvalkijos 1915 rudenį užsukau į Kauną. Kauno lietuviai inteligentai rengėsi steigti lietuvišką gimnaziją ir mane pakvietė direktorium. Sutikau, nes Vilniuj aiškaus darbo man nebuvo likę. Gruodžio mėn. pradžioj vokišku traukiniu, nebe pritikimų, vėl su visu labu, su gyvu ir negyvu „inventorium", parvykau į Runkius.

Nuo 1916.I.1 jau direktoriavau Kaune pirmoj lietuviškoj „Saulės" Draugijos gimnazijoj, okupantų įvairiopai terorizuojamas.

1917 m. atnešė Vilniaus konferenciją su Lietuvos Taryba, kurion ir aš buvau išrinktas. 1918.II.16 atnešė nepriklausomos Lietuvos paskelbimą, po kuriuo stovi ir mano rankos parašas.

1919 m. pradžioj, Lietuvos vyriausybei Kaunan atsikėlus, teko truputį ir prie valstybės vairo atsistoti tokiu metu, kuomet Kaune siautėjo sudemoralizuota vokiečių kariuomenė, kuomet rusų bolševikai jau buvo pasiekę Kėdainius, kuomet Lietuvos bolševikai taip pat smarkavo ir kuomet Lietuvos kariuomenės viena ar $1^1/_2$ neginkluotos kuopos tebuvo. Atrodė, kad garo katile spaudimas buvo pasiekęs tokį aukštį, jog minutė po minutės katilas turėjo sprogti ir viską paverst tik skeveldrų krūva. Mano „sukalėdotasis" ministerių kabinetas, man atrodo, tiek padarė, kad pačiu paskutiniu momentu ištraukė iš katilo kamštį ir sumažino spaudimą, taip jog sprogimo pavojaus buvo išvengta, ir po kiek laiko viskas pradėjo krypt į normalesnes vėžes.

1922 m. iš Kauno „Saulės" (paskui Kauno I-ji), gimnazijos direktorių išėjau ir vyriausybės skirto visų fakultetų branduolinio profesorių kolektyvo buvau išrinktas į Lietuvos, dabar V. D. Universitetą, kurio mokomojo personalo narys (su pertrauka 1936.I.16—III.16) ir dabar esu. — Tiekos retai apmestų metmenų šiam kartui ir pakaks.

Pr. Dovydaitis

MOKYTOJAS APIE MOKINĮ — PROFESORIŲ

1896 m. pradžioj Višakio Rūdos mokykloje dirbdamas jau beveik 20-tuosius metus, susilaukiau Runkų kaimo ūkininką M. Dovydaitį su 9—10 m. sūneliu Pranuku. Berniuką įrašiau į I-jį skyrių.

Pranukas buvo žemo ūgio, rimtos išvaizdos ir nuo kitų mokinių nieku nesiskyrė. Aprengtas mamos paruoštais rūbais. Jau mokėjo gerai lietuviškai skaityti. Rusų raides taip pat pažinojo, galbūt, ir paskaityti mokėjo.

Praslinkus vienam kitam mėnesiui, pastebėjau, kad Dovydaičių Pranukas pradėjo moksle žengti sparčiais žingsniais pirmyn, pralenkdamas visus kitus draugus. Labai mėgdavo skaityti knygas: ilgainiui neliko nė vienos mūsų bibliotekėlės knygos, kurios jis nebūtų perskaitęs.

Mokyklą lankydavo beveik tik žiemos laiku, t. y., nuo Visų Šventųjų ligi Velykų arba ligi tol, kol reikėdavo gyti bandą į girią, nes Runkių kaimo gyventojai ganydavo valdiškuose miškuose. Tat ir vargšui Pranukui tekdavo visą vasarą bastytis paskui kaimenę, nors ir labai nenorom tekdavo skirtis su mokyklos suolu. Ganydamas gyvulius, nešdavosi į mišką ir savo pamėgtąsias knygas.

Rusų inspektoriai kartais mokyklon užsukdavo gegužės-birželio mėn. Nors Pranukas jau paskui kaimenę vaikščiodavo, tačiau pasistengdavau jį atsikviesti tai dienai, kad galėčiau pasididžiuoti ir parodyti, kokių gabių ir išlavintų mokinių mano mokykloje esama. Ne kartą rusų inspektorius už tai mano mokyklą pagirdavo už „blestesčija uspiechi“ („puikią pažangą“).

Rusų inspektoriai, norėdami paskatinti mokinius dirbti, atsiųsdavo man apie 30 knygelių išdalinti geresniesiems. Išdalindavau paprastai mokslo metų pabaigtuvėse, kurios būdavo dažniausiai Petrinėmis. Sukviesdavau mokinių tėvus bei globėjus, kad pasigėrėtų mokslo vaisiais. Na, ir sugužėdavo! Nelikdavo šeimos, iš kurios ko nors nebūtų mūsų pabaigtuvėse. Dovydaičių Pranukas, nors ir nekviestas (nes ganydavo), visada dalyvaudavo. Pasisamdydavo kitą piemenuką ir atplaukdavo su visais į mūsų iškilmes, sėsdavo į suolą pasiryžęs atsakyti į visus klausimus. Kas jį čia traukdavo? Ogi noras pasirodyti, ką jis gali, o labiausiai dėl to, kad žinodavo gausiąs už savo darbo vaisius vertingiausiąją knygelę. Mokėjo daug eilėraščių (ne tik rusiškai, bet ir lietuviškai). Dar ir šiandien, nors senatvės sulaukiau, tebeskamba mano ausyse jo deklamuotasai „Ruduo“:

Atėjo laikas — nuobodžios dienos,
Jaučia nelaimę žmogus kiekvienas . . .

Galų gale ateina 1903 m. Rudenį nuvažiuoja į Veiverių mokytojų seminariją ir pirmuoju mokiniu išlaiko konkursinius egzaminus į V-jį pavyzdinės mokyklos skyrių. 1904 m. pavasarį išlaiko egzaminus pirmuoju į I-jį seminarijos kursą su dovana. 1905 m., atsitaisęs po streiko, jis pasiekia II-jį kursą. Bet kilus revoliucijai, Dovydaitis išvaromas iš seminarijos. Parvykęs į tėviškę, moko a. a. kun. Štrimo įsteigtoje lietuviškoje mokykloj vaikus. Mokykla buvo be valdžios leidimo. Atsigriebusi valdžia mokyklą uždaro. Tada jis gyvena pas tėvus. Čia vėl nesnaudžia — sugriebęs kur kokią kapeiką, perkasi knygų ir niekeno nepadedamas

MOKYKLOS DRAUGAI

Tai buvo senai. Dar ruso laikais. Tikrai neprisimenu kiek metų atgal, tik dar vaikėzas buvau, turėjau progos lankyti mano parapijoj, Višakio Rūdoj, esančią pradžios mokyklą. Tai daug jau metų praėjo! Visas smulkmenas gyvenimas su savo kasdieninėm bėdom iš galvos iškraustė, jau ir rašyti beveik pamiršau... Tik mokyklos draugai vienas daugiau, kitas mažiau liko atmintini. Visko iš mūs tarpo išėjo — daugiausia ūkininkų. Baigę ar nebaigę mokyklą, tikriau sakant rašyt, skaityt išmokę, beveik visi sugrįžom pas tėvus į kaimą. Toliau kam tėvai ūkį pavedė, kas į žentus išėjo, kas į Ameriką nuo kariuomenės pabėgo, ar šiaip laimės viliojamas išėjo.

Iš mūs tarpo išėjo ir garsių žmonių ne tik mūs parapijai, bet ir visai Lietuvai žinomų. Turiu galvoj mokyklos draugą, dabartinį garbingą žmogų prof. Dovydaitį. Dažnai pasakodamas savo vaikams apie mokyklos laikus, su didele pagarba apsistoju prie prof. Dovydaičio asmens.

Važiuodamas į šv. Baltramiejaus ar Ražančavos atlaidus į Višakio Rūdą su pasididžiavimu garsiai pareiškiu: „šiandien gražus oras, gal ir prof. Dovydaitis aplankys savo parapiją..." Čia mano žmona tuoj užsipuola: „Na, pasakyk, tėvai, ar nors sykį matei profesorių karčiamoj"? Žinoma, visuomet atsakau, niekados, — kitaip išeitų melas. Čia būva progos žmonai pabart mane, kad šį atlaidą degtinės neimčiau nė į burną, — mat, ji nė kvapo nepakenčia, — ir vaikus paragyt, kad aplankytų stebuklingąjį šulinėlį. Taip pat su dideliu nuoseklumu nupasakoja, kur pernai ir užpernai profesorius buvo per sumą, kur stovėjo per pamokslą...

Iki motina savo pamokslą pabaigia, vaikai pasiįdomauja, ar gerai profesorius mokykloj mokėsi, kaip atrodė?

Ė, tada nebuvo nė profesorių, nė nieko; buvo tik Pranukai, Vladukai... O mokslas — sunkus daiktas. Sunkiausia būdavo, kai užduos mokyruošiasi brandos egzaminams. Kartu dirba ūkio darbus: kasa griovius, šienauja, kartu nešiodamasis knygą, kad poilsio valandėlę galėtų sunaudoti.

1908 m. prie Marijampolės gimnazijos jis jau laiko egzaminus ir gauna brandos atestatą. Apie tuos egzaminus štai ką beatmenu: Višakio-Rūdos vikaras kun. Keblaitis (jau miręs), užsiminęs apie egzaminams besiruošiantį Dovydaituką, net nusijuokė, — girdi, tik juokai, kad tokie vaikeliai išlaikytų, nes esą gimnazijoj 8 metus mokosi ir tai vos įsigyja. Aš, žinodamas Prano darbštumą ir gabumus, priešinausi kun. Keblaičiui, kuris galų gale davė garbės žodį ir žadėjo man 150 rublių, jei Dovydaitukas išlaikytų egzaminus. Praėjo kiek laiko ir Praną sutikau jau su atestatu. Tuomet nuėjau pas kun. Keblaitį priminti, kad mano žodžiai tapo tikrove. Bet 150 rublių neėmiau ir pasiūliau, jei jis norįs, tesušelpiąs jais Praną Dovydaitį.

Berods, Pranas, būdamas mano mokiniu, buvo pirmuoju mano pagelbininku. Jei manęs mokykloje nebūdavo, jis mokindavo mokinius, kaip senas prityręs pedagogas. Dar geriau jis mane pavaduodavo, kai negrįžęs seminarijon rengėsi subrendimo egzaminams.

Būda, 1936.XI.19. *Jurgis Paltanavičius*

KAIMYNAS APIE KAIMYNĄ

Miškingame Suvalkijos „sakuotnugarių“ kampe, 35 km nuo Kauno ir 7 km nuo Kazlų Rūdos, iš visų pusių mišku apsuptas, tūno mažutis Runkių kaimas. Visą kaimą sudaro tik kelios ūkininkų sodybos. Atskirai nuo kaimo trobų viena, įsilenkus į mišką, sodyba ir bus Dovydaičių tėviškė, kurioje dabar šeimininkauja profesoriaus brolis Antanas. Runkiai — tylus ir ramus miškų kampelis.

Vietos ūkininkų žemė smėlėta ir menkai derlinga. Iš jos šiaip taip galima turėti maisto ir drabužių, bet pinigų tenka ieškoti miške. Šiandien, iškirtus miškus ir uždraudus juose ganyti, reikia girininkui daugiau žiūrėti žemę. Bet prieš 40 metų tokios problemos dar nebuvo. Girininkas, t. y., girių gyventojas, anot priežodžio, „miške gimė — miške augo“. Didžiausias patogumas ūkininkui buvo galimumas ganyti miške galvijus, o stambiausias piniginis uždarbis — vežti medžius į Kazlų Rūdą ar statyt rentinius (neįrengtus namus) pardavimui. Todėl miškų gyventojai, nebūdami turtingi, betgi nejautė ir didelių trūkumų, nes, turint noro ir iniciatyvos, visuomet galima buvo užkalt ir vienas kitas atliekamas rublis.

Miško aplinkoje, smulkaus (6 ha) ūkininko šeimoje teko gimti bei augti gausios Dovydaičių šeimos vyriausiam sūnui Pranui (tuomet sakydavo Pranciškui). Mieste vyriausias sūnus yra labiausiai lepinamas, o sodžiuje pirmgimiui, šiek tiek nuo žemės pakilus, tenka ne vien piemenėlio amatas, bet ir lengvesnieji namų darbai dirbti, nes jis yra pirmoji tėvų parama. Ir Pranukui teko padėti ūkyje visur, kur tik jis buvo reikalingas ir naudingas. O naudingiausias, pirmiausia, esi kai gali jau gyvulius ga-

---

tojas mintinai ką nors išmokt ar „surokuot“, o ant rytojaus, kai paklaus — net išprakaituoji iki sėst gauni; o pasitaikydavo, kad vietoj sėst, į kampą pastato nugara į visą klasę, ar net ir paklupdo. Blogiausia: kai po pamokų palieka: dar atsiimi ir nuo globėjų pipirų. Bet mūs Pranukas neliedavo prakaito, visuomet gerai mokėdavo. Ypač jam gerai sekdavosi „rokundos“ ir mintinai greit išmokdavo. Būdavo, paklaus mokytojas — jau jis pirmas ir pasakoja. Savo gera galva jis ir išsiskyrė iš kitų mokinių tarpo. Išsyk savo atsiradimu mokykloj mus, ypač didesnius, jau seniau pradėjusius lankyt mokyklą, Pranas Dovydaitis niekuo nenustebino. Buvo kaip ir visi ūkininkų vaikai: skrumniai aprengtas, nedidelio ūgio, ilgokais, į viršų šukuojamais plaukais. Sėdėjo, jei ne pirmam, tai pirmuose suoluose. Aš kaip didesnis sėdėjau prie sienos, ant kurios kabėjo caro paveikslas padėtas po stiklu. Išeidamas iš mokyklos dar palikau Pranuką mokantis, čia mes ir persiskyrėm. Šventadieniais matydavau jį Višakio Rūdoj bažnyčioj, ant šventoriaus ar susitikdavom pas kunigą. Dažnai su savim turėdavo knygą. Vėliau gandai, kaip pasaka, pasiekdavo ausį, kad Pranas Dovydaitis eina labai didelius mokslus. Paskui vos spėji sugaudyti žinias, kad jau studentas, po kiek metų direktorius, ministeris, profesorius . . .

Malonu kalbėti apie šį šviesų žmogų ir didelė garbė man būti jo mokyklos draugu. Gal būt, tai jausdami mano vaikai ir verčia mane laiks nuo laiko papasakoti apie prof. Dovydaitį savo atsiminimus.

J. Blonskis

nyti. Tik pasiriti, jau reikia žiūrėti žąsys ir kiaulės, o paaugusiam lįsti su galvijais į mišką. Toks atsakingas darbas pavedamas tik subrendusiam „vyrui".

Kaimo vaikai tokią gyvenimo mokyklą pradeda eiti nuo 7—8 metų amžiaus. Laukas ir miškas čia yra mažojo „vaikų darželis", kuriame jis mokosi, bręsta, auga. Ir daug iš šios gyvenimo mokyklos išsineša. Anksti pradeda suprasti, kad norint valgyti, reikia ir dirbti, anksti išsiplėtoja atsakingumo ir pareigos jausmas. Tiesa, lyginamas su vaiku miestiečiu, jis daug ko nemoka, daug ko nežino. Jis nemoka gražiai linktelt ir kitų dresūros manierų, jis ilgai nesupranta, kad lenkdamas nugarą mažas laimėsi tėvų šypsnį, o užaugęs — viršininkų simpatiją. O iš mažens neįpratus, paskiau labai sunku nugarą lenkti, ypač kietesnio charakterio žmonėms.

*

Didžiausi kalbamųjų girininkų „kultūros centrai" anuo metu buvo Višakio Rūda ir Veiveriai. Višakio Rūdoje buvo artimiausia pradžios mokykla, o Veiveriuose — plačiai žinoma Mokytojų Seminarija, vietos ir apylinkės žmonių „kursais" vadinama. Pranukui teko pradėti mokytis V. Rūdos pradžios mokykloje. Kai baigdavosi ganymo sezonas, lentinę kuprinę užsidėjęs, rudenį ir žiemą gūrydavo jis kas rytą 5 kilometrus į mokyklą ir vakare grįždavo namon. Miško tamsa, užpustyti keliai, pikti kaimynų šunes, o vieną žiemą, kaip koks siaubas terorizavęs praeinančius Runkių „studentus", ir putotas Guogos kuilys buvo nemenkos kliūtys pradžios mokslo siekiant. O tas mokslas dar buvo „pagoniškas". Parsineši knygą, pradėsi skaityti, rašyti, o čia nei pats supranti, nei tėvai gali paaiškinti, kuris čia dalykas. Todėl daugelis ūkininkų tik ranka numodavo į tokį mokslą: „ponas iš jo nebus", — sakydavo; „aš pragyvenau amžių be to mokslo ir mano vaikai pragyvens". Kitas matydavo tiek naudos, kad sūnus išmoks bent „sprasbą" (= prašymą) parašyti ar „paleceniją", „paviestką" (= kvietimą teisman) paskaityti; dėl to nereiks pusrublio mokėti ir skaityt mokančių ieškot.

Pranuko tėvas buvo ramus, darbštus ūkininkas, o motina — judri, apsukri šeimininkė. Dirbt netingint, kišenėje atsirasdavo vienas kitas laisvas rublis. Pinigas tuoj skatina drąsiau galvoti. Vienas kitas laukininkas net nuo Grižkabūdžio ar Šakių veža sūnų į Veiverius, kodėl jam taip pat nepamėginti leisti sūnų į Veiverių „kursus", kad turėtų lengvesnį duonos kąsnį. Tačiau anuo metu tokia mintis girininkuose buvo vis dėlto labai drąsi. Per metų eilę apylinkėj atsirado tik vienas kitas ūkininkas, išdrįsęs daryti tokį svarbų žingsnį. Kaimynai tokius pašiepdavo. Mat, sakydavo, užsimanė sūnų ponu padaryti; pats ubagais išeis ir vaiką sugadins.

Leisti vaiką į mokslus dar nepakankama sąlyga, kad jis toli pažengs Kai mokoma buvo vien rusiškai, daugelis, pavaikščioję 3—4 žiemas į mokyklą, išmokdavo kelis žodžius rusiškai ir tuom visas mokslas baigdavosi. Pranukas čia parodė daug didesnės pažangos. Tatai rodo mokykloje jo įgytos prižiūrėtojo ir „mokytojo" teisės. Toje pat mokykloje, prie to paties mokytojo, tik žymiai vėliau ir aš buvau šių teisių įsigijęs, todėl labai gerai galiu įsivaizduoti, kokią išskiriamą padėtį mokykloje turėjo Dovydaitukas. V. Rūdos mokyklos mokytojas gyveno savo ūkyje 6 km atstu nuo mokyklos. Dažnai pasitaikydavo, kad mokytojas tik 10—12 val. atva-

žiuodavo į mokyklą. Mokinys prižiūrėtojas turėdavo ne vien palaikyti tvarką, bet kartu su trečiojo skyriaus mokiniais pamokas vesti. Mokytojui atvažiavus būdavo atraportuoji, kiek (t. y. kurį pažymį) kuris gavo, paduodi pasirašyti ištaisytus sąsiuvinius, praneši kas ir kuo nusikalto, ir gauni už atliktą darbą pagyrimą, o retkarčiais ir 2—3 kapeikas. Žinoma, tokioj tvarkoj ne viskas sklandžiai eidavo. Kartais pats prižiūrėtojas taip įsismagindavo žaisti su savo „mokiniais", jog ir pamokas užmiršdavo. Tik pastatytai sargybai pranešus, kad mokytojas atvažiuoja, visi puldavome prie knygų.

Nežiūrint visų pasiruošimo trūkumų, Dovydaičių Pranas jokių padėjėjų neruoštas, išlaiko egzaminus į pavyzdinės prie Veiverių Seminarijos mokyklos 5-jį skyrių (1903 m.), paskui mokosi seminarijoj. Ateina rusų karas su japonais, o po rusų pralaimėto karo — revoliucijos laikotarpis. Ar galėjo ramiai sėdėti seminarijos auklėtiniai, kai aplink revoliucijos bangos virte virė? Kas geriau galėjo atsiliept į laisvės šūkius, kaip tie jauni idealistai? Revoliucijos šūkis čia buvo kartu ir tautinis laisvės šūkis. Agituojami iš šalies tokių žymių agitatorių kaip Kapsukas, studentas Jasaitis (dabar notaras Kaune) ir kitų seminaristai įteikia raštu inspektoriui savo reikalavimus ir kol jie nebus vykdomi atsisako eit į pamokas. Sustreikuoja ir visi išsiskirsto namon (prieš 1905 m. Kalėdas).

Seminaristas Dovydaitis namon grįžęs aktiviai skleidžia proklamacijas ir brošiūras. Revoliucijai aprimus ir rusų valdžiai atsigriebus, ir daugelis auklėtinių duoda prašymus, kad priimtų atgal į Seminariją, o Dovydaitis tuo metu rašo į „Vilniaus Žinias" korespondencijas, ragindamas ištesėti. Rodydamas pavyzdį ir pats negrįžta. Lieka už seminarijos durų; seminarija grąžina jam dokumentus, kuriuos atsiimdamas iš Veiverių valsčiaus raštinės pasirašo l i e t u v i š k a i, bent šiuo norėdamas savo nusistatymą pabrėžti. Su seminarija atsiskyręs, galvojo apie gimnazijos baigimą.

Taip galvojo ex-seminaristas Dovydaitis, bet ne taip sprendė kaimynai. Vieni atvirai ir į akis tėvui šaipėsi, kad nepavyko sūnų ponu padaryti; kiti šiaip sau šnekučiuodami tvirtino, kad mokslas žmogų gadina ir iš Prano jau darbininko nebūsią. Nors buvęs seminaristas ir dabar jokio ūkio darbo nevengė, bet kas kaime laikys rimtu darbininku tokį žmogų, kuris nuolat vis knygą griebia? Pirmas mano atsiminimas yra kaip tik iš šių laikų.

Važiuojant arkliais į Kauną mūsų kelias eina per Runkių kaimą. Kai man laimė kliuvo kartu su tėvais važiuot į Kauną, pervažiuojant Runkių kaimą, atsimenu, maž daug tokį tėvų pasikalbėjimo fragmentą. Tėvas, rodydamas botagu į griovį kasantį vyruką, sako:

— Tai mat, Dovydaitis mokė sūnų, mokė, ir niekas neišėjo; ana grabes kasa ir tiek.

— Tai, ką moki, vis už pečių nenošioji, — priežodžiu atsakė mama.

— Et, — kalba toliau tėtis, — bile iš jo geras darbininkas bus; nedasimokė, tai bus koks „pisčikėlis" ir gana. —

Grįžęs iš Veiverių žiemą pradėjo mokyti Runkių kaimo vaikus. Žinoma, lietuviškai! Tai buvo naujiena. Valdžios mokyklai neveikiant, klebono pakviestas, pradėjo mokyti vaikus lietuviškai net Višakio Rūdoje. Ši mokykla neilgai gyvavo. Grįžtant reakcijai, grįžo ir valdiška mokykla; tik dabar ir šioje jau porą valandų per savaitę pamokydavo gimtosios kalbos. Dovydaičiui teko trauktis atgal į Runkius ir griebtis savo užsibrėžto tikslo.

AŠ IR DOVYDAITIS

Mudu su Dovydaičiu seni pažįstami. Susipažinome 1903 ar 1904 metais Veiverių mokytojų seminarijoj. Toj istorinėj ir Lietuvai nusipelniusioj mokykloj mudu su Dovydaičiu sėmėmės pirmutinių mokslo žinių. Aš pats išsėmiau ligi dugno ir išėjau mokytojauti, o Dovydaitis, dugno nepasiekęs, nuėjo kitais keliais. Baigti tos mokyklos jam neleidusi garbė. Veiverių mokyt. seminariją didžiulis 1905 m. revoliucinis sąjūdis, kuriame, be visos Rusijos demokratinės visuomenės siekiamų tikslų, Lietuva norėjo atsiekti ir sau specifinių tikslų, pagavo 1905 m. išvakarėse, būtent 1904 m. pabaigoj, kai mokiniai leidžiami Kalėdų atostogų. Seminarija sustreikavo. Jos sukeltas streikas buvo pirmas po Maskvos universiteto. Smulkūs buvo mūsų reikalavimai. Reikalavome, ko mūsų galvos tuomet siekė. Vadų ir inspiratorių iš pašalio neturėjome. Bet svarbu, kad pirmasis žingsnis ir dar laiku žengtas. Streiką pralaimėjom. Visi vyresnieji, o aš tuomet buvau paskutiniajam seminarijos kurse, daugiau ar mažiau nukentėjome. Keli draugai iš mokyklos buvo pašalinti net su „vilko bilietais". Seminarija nurimo, bet seminaristai — ne. Aš tokioj įtemptoj atmosferoj seminariją baigiau ir išėjau į pasaulį nors svetimos liaudies vaikų šviesti. Gavau pradžios mokyklos mokytojo vietą Lenkijoj. Dovydaitį palikau seminarijoj. Revoliucinis sąjūdis brendo ir plito. Seminaristams atostogos buvo gera mokykla. Po atostogų grįžo į mokyklą su aiškiau susiformavusia siekiamąja idėja ir didesniu pasirįžimu kovoti su slegiančia Lietuvos visuomenę rusų valdžia. Į jaunus seminaristus — būsimuosius mokytojus, liaudies švietėjus — atkreipė daugiau dėmesio vyresnieji draugai mokytojai ir kiti revoliucijos dalyviai. Prasidėjo naujas streikas, šiuo atveju jau su rimtais reikalavimais. Streikai užtruko ilgokai. Streikininkai nukentėjo. Sustiprėjusi caro valdžia nuslopino revoliuciją visoj Rusijoj, nuslopino ją ir Vei-

---

1908 m. vasaros pradžioj plačiau, kaip per visą parapiją, nuaidėjo žinia: Dovydaitis Starapolėje (Marijampolėje) išlaikė iš 8 klesų! Kalbų pakako 2—3 metams. Dialogų forma maždaug būdavo tokia:

— Tai tu matai! Dovydaičio Pranį išvarė iš Veiverių, parėjęs tai čia tai čia stumdėsi, žiūrėjo žiūrėjo į knygas, nuėjo į Starapolę, braukšt ir išlaikė iš 8 klesų.

— Sako, kai nuėjo laikyti egzaminų, tai „daraktoriai" pradėjo šaipytis: šniūreliu apsijuosęs, klumputėm apsiavęs ir, girdi, nori laikyt iš 8 klesų.

— O laikyti, sako, buvo nelengva. Kitiems reikėjo laikyt tik iš 8 klesos, o jam reikėjo pradėti nuo pirmos. Kai išlaikė iš pirmos, davė laikyti iš antros, kai išlaikė iš antros, leido laikyt iš trečios. Taip daėjo iki 8. Kai ir iš 8-os išlaikė — visi nustebo. Tai tu matai, sako, kiek tas mužikėlis moka.

Kas tokias perdėtas ir pagražintas pasakas apie profesoriaus drabužius sudėjo — ir aš nežinau. Tik pamenu, kad man tuomet jo apsivilkimas labai imponavo. Juoda, šniūreliu sujuosta bliūzė, švarkas, batai — tai man atrodė be galo gražu. Ir kaip tik šiek tiek paūgėjau, ir aš pasistengiau lygiai taip pat apsirėdyti.

A. Puodžiukynas

verių mokytojų seminarijoj. Daug kas grįžo į mokyklą pralaimėję kovą. Dovydaitis — ne. Jis nenorėjęs laužyti savo žodžio ir pažadų. Seminariją pametęs nuėjo tais keliais, kurie jį atvedė į garbingą Lietuvos universiteto profesoriaus katedrą.

Seminarijoj su Dovydaičiu buvom bene du metu. Kai aš seminariją baigiau, jis baigė jos pirmąjį kursą. Jis, kaip ir visi tais laikais, stojo į pavyzdinę mokyklą prie mokytojų seminarijos, nes tiesiog į seminariją anais laikais niekas negalėdavo įlisti. Nelengvas darbas būdavo ir iš pavyzdinės mokyklos įkopt į seminarijos aukštumas, nes paprastai pavyzdinėj mokykloj būdavo dvigubai tiek mokinių, kiek priimdavo į I seminarijos kursą. Į seminariją tat įsisprausdavo tik gabiausieji ir, be to dar, inspektoriui ištikimiausieji mokiniai. Ištikimaisiais vadindavosi tie, kuriems būdavo svetimas lietuvybės reikalas. Dovydaitis ėjo pirmuoju mokiniu ir seminariją lengvai pasiekė.

Veiverių mokytojų seminarija skyrėsi nuo gimnazijų ne tik savo programa ir siekiamuoju tikslu, bet ir savo mokinių veidu. Į gimnazijas važiuodavo maži vaikai — piemenukai. Gimnazijos būdavo miestuose. Pirmamečiai gimnazistai tuoj pakliūdavo į miestišką atmosferą ir suponėdavo. Veiverių mokytojų seminarija gaudavo kandidatus jau gerokai apibrendusius — pusbernius ir apybernius. Juos tiekdavo mokyklai kaimas. Iš kaimo jie atvykdavo į seminariją su visomis geromis ir blogomis kaimo savybėmis: su sveiku kūnu ir dvasia, nepakirsta lietuviška nuotaika, motutės įkvėptu religingumu, bet, iš antros pusės, mažai išauklėti, nepaisą išviršinio drabužių grožio su kaimišku palinkimu išsigert ir patriukšmaut atitinkamomis progomis: nuvykt kur į vestuves, kur dažnai tekdavo sueit net į rimtus konfliktus su kaimo bernais, nuo kurių ponaičiai paviliodavo kaimo merginas, subatvakariais aplankyti kaimo geltonkases ir t.t. Veiveriai — paplentės kaimas. Seminaristai kaimo žaliūkai, atsidūrę kaime, pačios aplinkumos nebūdavo palaužiami. Juos veikdavo tik stipri mokyklos rusinimo tendencija. Bet kadangi seminaristų didžiuma būdavo ūkininkų vaikai, kurie kaimo nebijodavo ir pavarymas iš seminarijos nebuvo jiems baisus, rusifikacijai nepasiduodavo. Silpnavalius palauždavo tik mokytojavimo aplinka. Bet seminarijos nuotaika buvo grynai lietuviška ir ligi 1905 m. net katalikiška, nors ir savo kapeliono ji neturėjo, bet iš antros pusės — kaimiška. Tą kaimietiškumą palaikydavo dalinai ir pati seminarija. „Kaimui ponų ir išpuikų nereik“ — sakydavo seminarijos vadovai. Tą nuotaiką ypač palaikydavo tuometinis vienatinis lietuvis mokytojas ir Lietuvos mokytojų tėvas a. a. Tomas Žilinskas. Kiekvienam, mėginusiam išsivaduoti iš kaimietiškos nuotaikos ir pasiduoti madai bei poniškumui, mokiniui jis taikindavo griežtas ir nenumaldomas dvejetukų ir žodinės presijos sankcijas tol, kol jos jam pačiam pabosdavo.

Dovydaitis, Višakio Rūdos vaikas, girių gyventojas, žmonių žodžiais tariant, sakuotnugaris. Girininkai ir dabar dar turi savotiško atspalvio. Jie pirmoj eilėj yra atsparesni drabužių naujoviškumams. Dovydaitis atvažiavo į seminariją taip pat, kaip ir visi pusbernio amžiuj, grynas kaimo vaikas, su girininkų atspalviu: kietabūdis, naminiais drabužiais, tvirtu lietuvišku nusistatymu ir gera galva. Pradžioj jis nieku neišsiskirdavo iš kitų savo draugų tarpo: kresnas vyrukas, su nuolatine geraširdiška šypsena lūpose, aktingas „palanto“ ir kitų tų laikų žaidimų bei sporto dalyvis — kaip ir visi. Iš pirmųjų jo seminarijos gyvenimo dienų pasireiškė jo žodžio

stiprumas. Tą patyrė kiekvienas, kad ir vyresnis draugas, kuris mėgindavo pajuokti jo višakiorūdietišką namų darbo kiek išsiskiriantį iš kitų tarpo drabužį ar kitą ką. Dovydaičio mokėjimas atsikirsti privertė visus su juo skaitytis ir palikti jį ramybėj. Mums vyresniesiems tekdavo atlikinėti praktikos darbus pavyzdinėj mokykloj. Dovydaitis, tos mokyklos mokinys, jau tuomet pasireiškė savo gabumais. Bet jis mus pradėjo stebint ypatingai jam perėjus į I seminarijos kursą; čia jis taip pat ėjo pirmuoju mokiniu. Visiems buvo žinoma, kad Dovydaitis, I kurso mokinys, rašydavo III kurso kaikuriems mokiniams pedagoginio turinio namų rašto darbus, už kuriuos būdavo gaunami vis geri pažymiai. Anų laikų seminarijoj buvo įsigalėjęs tam tikras kastingumas: artimesnius ryšius palaikydavo tarp savęs tik to paties kurso mokiniai. Tad ir aš su Dovydaičiu artimesnių ryšių nepalaikydavau. Atvažiavau į seminariją 1900 m. Ten radau stiprią lietuvišką dvasią mokiniuose. Mokiniai turėdavo savo lietuviškos spaudos platinimo, lavinimosi, draudžiamos lietuviškosios spaudos gabenimo rateliu ir kitą darbą šioj srity dirbo. Tas darbas daugiausia buvo vykdomas vyresniųjų kursų kuopelių, bet buvo jis dirbamas ir žemesniųjų kursų mokinių, tik vieni apie kitus nedaug ką žinodavome. Tačiau žinojome, kad Dovydaitis yra susipratęs lietuvis ir kad jis bus geras mūsų įpėdinis. Kadangi mano laikų seminarijoj mokinių tarpe aiškios antireliginės dvasios nebuvo, nors aplinka ir mokyklos vadovų dvasia nebuvo palankios mokinių religingumui, kadangi beveik visi mokiniai laikydavosi daugiau ar mažiau savo namų religinių tradicijų: eidavo išpažinties, klausydavo šv. mišių, rarotų klausyti eidavo net į Skriaudžius, nes Veiveriuose jų nebūdavo, giedodavo gegužines pamaldas ir t.t., tat ir religinės kovos nebūdavo mokinių tarpe, ir Dovydaitis anais laikais nieku iš kitų mokinių šioj srity neišsiskirdavo. Tik vieną mažą „disputą" su vienu „pirmeiviškai" nusiteikusiu lenkeliu, vyresnio kurso seminaristu, turėjęs apie ... darvinizmą, apie kurį tuo metu ir jis pats beveik jokio supratimo neturėjo.

Seminariją baigęs Dovydaičio nemačiau trejus metus. Dvejus metus dirbau mokytojo darbą Lenkijoj. Po ilgų ir sunkių pastangų 1907 m. pavyko persikelti mokytojaut į Lietuvą, būtent, į Papilę, Šiaulių apskr. Čia su a. a. kun. Gudauskiu ir keliais vietiniais jaunuoliais pradėjom organizuoti platesniu mastu tautinę bei politinę veiklą. Pakliuvom į policijos rankas. Pasitarę tarpusavy kun. Gudauskį „išdelegavome" į Ameriką, o visi likusieji visas bėdas ir kaltes suvertėm jam. Byla tuo būdu teismo nepasiekė, bet man buvo pranešta, kad Lietuvoj negalėsiu pasilikti. Į Lenkiją grįžti nenorėjau. Nuo seniau mano idealas buvo mesti mokytojavimą ir siekti aukštesnių mokslų, bet tai padaryti norėjau atitarnavęs nustatytus 4 metus už gautą stipendiją seminarijoj. Stojau į kunigų seminariją. Rusų įstatymai reikalavo iš stojančiųjų pakartoti rusų ir kitų dalykų 4 gimn. klasių kurso kvotimus, jei tarp išstojimo iš mokyklos ir įstojimo į seminariją susidarė ilgesnis kaip pusmečio laikotarpis. Teko tat ir man tuos kvotimus kartoti. Nuvažiuoju į Veiverius. Ten atsisako mane kvosti. Važiuoju į Marijampolės gimnaziją. Prie gimnazijos durų randu kažkokį vaikiną, apsirengusį visai kaimietiškai, su nemoderniais batais, namų darbo drabužiais, be apikaklės ir kravato. Klausiu jo kur rasti gimnazijos inspektorių. Jis man paaiškino. Paklausiau ką jis čia bedaraąs. Atsakė, atvykęs brandos egzaminų laikyti. Nustebau. Kaimo berniokas ir brandos egzaminai. Dar kiek pasikalbėję viens kitą prisiminėm. Tas kaimo ber-

niokas buvo Dovydaitis. Jis mane nuvedė pas inspektorių, kuris išaiškino, kad man nėra reikalo kartoti kvotimų, nes ta pareiga liečianti tik tuos, kurie nėra baigę aukštesnės mokyklos, o mokytojų seminarija įstatymais laikoma aukštesniąja mokykla. Nudžiugęs važiuoju pas gubernatorių. Įstatymo paragrafas gubernatoriaus valdininkus įtikino, ir man kvotimų nereikėjo kartoti. Nors beveik ištisus metus manęs gubernatorius netvirtino kunigų seminarijos auklėtiniu. Po šito pasimatymo vėl keliems metams su Dovydaičiu išsiskyrėm. Apie jo eksterniškus kvotimus taip tuomet man pasakojo. Iš viso kartu su Dovydaičiu stojo eksternais į kvotimus apie 5 iš įvairių kraštų eksternai. Vienas net iš Varšuvos. Visi puošnūs miestiečiai ar prisitaikę prie „miestų kultūros" ponaičiai. Vienas jų tarpe

Pr. Dovydaitis — abiturientas (1908 m.)

buvo kaimo reprezentantas — „čystakraujis", ištikimas kaimo tradicijoms ligi detalių. Tai buvo Dovydaitis — griežtas kontrastas visiems savo atsitiktiniems kolegoms. Nustebę mokytojai jį pamatę, o kolegos pirmu pamatymu prisegė jam priesagą „mužik" — kaimietis. Ponų lūpose „mužik" anuomet daugiau reiškė negu mūsiškis kaimietis: jame glūdėjo poniška kaimiečio pašaipa ir panieka. Bet tas lietuviškas Lomonosovas nepaisė poniškų išdaigų. Jis savo tikslo siekė ramiai, į nieką nekreipdamas dėmesio. Po vienų kitų kvotimų vienas kitas išpuika susikirtęs atskrito. Dar kiek laiko praėjus jų dar sumažėjo. O „mužiks" nuo pirmų kvotimų pasirodęs mokytojams vienatiniu tinkančiu kandidatu brandos atestatui gauti. Įvertino jį po pirmų mėginimų ir kolegos. Jie prieš mu-

DOVYDAITIS VEIVERIUOSE

Gabus moksleivis, sąmoningas lietuvis, draugo gelbėtojas

1903 metų rudenį buvau gyvenimo nublokštas į Veiverių Mokytojų Seminariją. Kadangi tuo metu jau nebepriiminėjo mokinius tiesiog į I kursą, tai stojau į priruošiamąjį skyrių (vad. pavyzdinę prie seminarijos mokyklą).

Kaipo buvusį truputį užsieniuose ir šiek tiek laisvės paragavusį, mane čia slėgė rusicizmo slogutis. Tik kai kada mus pasiekdavo, lyg aidas miške, lietuvybės dvasia iš aukštesniojo kurso mokinių seminaristų, bet taip nedrąsiai, kad tuojau viskas nurimdavo, kaip nebuvę, ir vėl visi kibdavome į mokslą.

žiką pradėjo kepures kelti ir prašyti padėti jiems kaikuriuos klausimus išaiškinti. Pradžioje jie daug vargo turėję susirasti „mužiką". Pagaliau sužinojo, kad jis visą tarpukvočių laiką pabėgęs nuo pasaulio triukšmo su savo vadovėliais lindėdavęs kažkokioj žvyrduobėj prie Šešupės kranto. Dovydaitis geraširdiškai užmiršęs jų įžeidimus jiems padėdavo. Ar daug Dovydaičio kolegų pasiekė savo tikslą — nežinau. Bet ir Dovydaičiui nepavyko vienas paskutinių kvotimų, būtent, iš logikos. Tačiau mokytojai, atsižvelgdami į jo visus gerai išlaikytus kvotimus, leido logiką laikyti antru kartu, ir Dovydaitis laimėjo. Iš Marijampolės jis išvyko su brandos atestatu, iš eksternų tik vienas jį telaimėjęs.

Dovydaitis — Maskvos universitete studentas, aš — Seinų kunigų seminarijos klierikas. Lotynų kalbos nedaug temokėjau, tat galėjau stoti tik į pirmąjį seminarijos kursą. Išėjo seniai visų katalikų moksleivių ir studentų laukiamas žurnalas — ATEITIS. Dovydaitis jame dominuoja. Jis ateitininkijos kūrėjas ir auklėtojas. Kitų mes nežinojom ir dabar nežinom. Nesvarbu kas ką sumanė, bet svarbu kas tą sumanymą įvykdė. O faktas, kad Dovydaitis ateitininkiją pradėjo kurti ir ją išugdė. Naujos katalikiškosios srovės moksleiviuose ir studentuose įkūrimas ir jai žurnalo leidimas anais laikais buvo aktualus. Jis buvo nekartą ir ne vienoj vietoj diskutuojamas. Nekartą teko ir man tuo klausimu kalbėtis ir diskutuoti ir su moksleiviais, kaip pats buvau moksleiviu, ir su mokytojais, kai buvau mokytoju. Dovydaitis, pasinaudojęs parengta dirva, savo didįjį darbą padarė. Ir jo katalikiškoji Lietuva per amžius negalės už tai pamiršti. Ateitininkiškojo sąjūdžio sumanytojas buvo ne asmuo, o masė — kolektyvas.

Pasirodžius ATEIČIAI ir man turint daug laiko, nes pirmuose dviejuose kursuose neturėjau ką veikti, pradėjau ATEIČIAI rašinėti straipsnius — studijas. Kai ką jų įdėjo, kai ko — ne. Gavau iš Dovydaičio laišką, kuriame dėkojo man už bendradarbiavimą, ragino rašyt ir toliau, nors ir ne viskas būtų įdėta. Kai redakcija buvo mano rašiniais užversta, gavau vėl Dovydaičio pranešimą, kad mano straipsnius siuntinėsią kuopoms kaipo paskaitas. Ar gavo kas tuos straipsnius-paskaitas ar ne, nežinau, nes anuomet mums nerūpėdavo nei garbė, nei honorarai, o tik dirbti tėvynei ir idėjai. Nežinau ir dabar jų likimo. Ir Dovydaičio nei karto neklausiau apie juos, nors tenka dažnokai su juo susitikti. Tik žinau tiek, kad dalis mano kalbėtų straipsnių pakliuvo Amerikos katalikų lietuvių žurnalui PAŽANGA ir kaikas joje buvo atspausdinta jau bene Didžiojo karo metu.

Kun. M. Krupavičius

Čia tai ir pažinau Pr. Dovydaitį. Mano dėmesį į save jis patraukė savo nepaprastu gabumu ir rimtumu.

Iš pradžių tarp gabesniųjų mokinių ėjo lenktyniavimas moksle, o visiems pavyzdžiu buvo Pr. Dovydaitis, kurio niekam pralenkti nepavyko. Tas lenktyniavimas man tiek gero padarė, kad privertė arčiau jį pažinti ir susidraugauti.

Tokie tolimi, bet draugiški santykiai tarp mudviejų truko apie pusantrų metų. Lietuvybės dvasia, rusenusi palengva tarp vyresniųjų mokinių, pasiekė ir labiau susipratusius mūsų (I-jo) kurso mokinius. Ir kai pakliuvau su juo į vieną slaptą lietuvių kuopelės susirinkimą, mudviejų draugiški santykiai pasidarė daug šiltesni, atviresni. Pradėjova vienas kitam davinėti lietuviškas knygelės ir lietuvybės klausimą kelti. Mūsų kuopelėje, kiek pamenu, buvo sprendžiami gana rimti klausimai, pav.: lietuvio patrioto pareiga šviestis ir kitus šviesti, o šokiai ir kitokie pasilinksminimai turi būti jam svetimi. Tie mūsų jaunystės dienų nusistatymai kai kuriems draugams daro įtakos ir šiandien.

„Nelaimėje pažįsti draugą", sako patarlė. Kurį laiką aš pažinojau Pr. Dovydaitį kaip gabų mokinį, rimtą ir susipratusį lietuvį. Bet vienas įvykis davė man progos pažinti jį ir kaipo sumanų, nuoširdų ir nepakeičiamą draugą. Buvo taip. Popiečiais, laisvu laiku, kada nepatikimi draugai išeidavo pasivaikščioti, mudu imdavova gautąsias lietuviškas knygeles slapta skaityti. Vieną kartą draudžiamą knygelę taip beskaitant mūsų gyvenamame kambary, mane čiupt už rankos mokytojas Kesleris, tykiai kambarin įselinęs, ir su tuo laimėtu „grobiu" nubėgo pas inspektorių. Padėtis buvo rimta ir ūmai reikėjo gelbėtis. Čia tuoj ir pasireiškė Pr. Dovydaičio nuoširdus draugiškumas bei sumanumas. Jo patariamas aš nurodžiau pastogę, kurioj mes neva atsitiktinai randame prikaišiotos draudžiamos literatūros. Nelaukdamas, kol bus krata, mes ton pastogėn ir sukišome visas mudviejų turėtas lietuviškas knygeles. Ir kai mokytojai nurodytoje vietoje tų knygelių apsčiai rado, jie patikėjo mūsų sugalvotai istorijai, ir taip aš išsigelbėjau nuo gresusio pavojaus būti iš seminarijos pašalintam.

1905 metų sumišimai, arba, kaip mes tada vadindavome, „kudlametis", mudu su Dovydaičiu užtiko antrame kurse. Lietuviai seminaristai tuo laiku jau buvo gerokai susipratę ir nenorėjo, kad Veiverių seminarija atsiliktų nuo kitų mokyklų. Taigi, paskelbėme streiką ir išsiskirstėme, kol seminarijoje dėstomoji kalba bus lietuvių. Šiam streikui vadovaujamą vaidmenį vaidino mūsų kurso įžymesnieji mokiniai, kurių pirmoje eilėje teko būti Pr. Dovydaičiui savo sumanumu ir man — drąsa.

1906 metais, pradėjus siautėti rusų reakcijai, streiko vadams nebuvo lemta grįžti seminarijon mokslą baigti. Aš turėjau ilgam atsidurti užsieniuose, o Pr. Dovydaitis paliko Lietuvoje. Vėliau sužinojau, kad jis eksternu išlaikė gimnazijos baigimo egzaminus ir įstojo Maskvos universitetan. Nuo tada jo žvaigždė dar labiau sužibėjo.

Po daugelio metų jau laisvon Lietuvon sugrįžusiam ir matančiam Pr. Dovydaitį Lietuvos darbuotojų pirmoje eilėje, malonu man yra prisiminti tuos laikus, kada Lietuvos dirvonuose su juo mėginova nuvaryti po pirmąją vagą. Ir laimingi jaučiamės sulaukę to, apie ką jaunystėje tik svajojome — Laisvos ir Nepriklausomos Lietuvos.

Kaunas, 1936.XII.3. *M. Milukas*

Geras draugas

Draudžiamos literatūros į Veiverių mokytojų seminariją (joj buvau 1899—1905 m.) gaudavom iš įvairių vietų. Aš, grįždamas iš atostogų, atgabendavau iš Pilviškių. Pagalios, susipažinau su Jonu Grinium (buv. Lietuvos prezidento broliu). Jis pristatydavo dideliais pundais į Skriaudžius, o aš iš Skriaudžių parsigabendavau į Veiverius. Skriaudžių vargoninninkas Pijus Bukšnaitis literatūrą slėpdavo bažnyčios vargonuose, arba Petro Šeštoko sode — bičių aviliuose. Kartą, apsikamšęs knygomis ir geroku pundu po pažastim nešinas, rengiausi kiūtint į Veiverius. Tik štai pamačiau atvažiuojančiu Veiverių 2 policininku. Gaišuoti nebuvo laiko. Perėjęs skersai plentą, moviau tiesiog pas savo gerą pažįstamą krautuvininką Puišį. Jis mane uždarė savo kambary drabužių spintoj, kurioj teko ištūnoti apie pusę valandos. Sustoję policininkai teiravosi Puišio, ar nematęs kartais Jono Griniaus. Vienas policininkų buvo įžengęs net į Puišio butą; tačiaus pasižvalgęs aplinkui išsinešdino. Išsilaisvinęs iš spintos, per laukus, vengdamas plento, laimingai pasiekiau Veiverius.

Mokinių gyvenamuose kambariuose dažnai lankydavosi mokytojai. Moksleivių padėtis buvo labai sunki ir lietuviškų leidinių platinimas ar skaitymas reikalavo didelio atsargumo, juo labiau, kad dažnai mokinių knygų lentynose ir skrynelėse būdavo daromos kratos. Beveik visuose mokinių butuose buvo apgyvendinami šnipai, kurie nuolatos sekdavo lietuvybėj įtariamus mokinius, ir pranešinėdavo seminarijos administracijai. Didžiausi lietuvių priešai čia būdavo vokietukai, kurių reikėdavo saugotis, kaip ugnies. Kad ir jie visi buvo kilę iš Lietuvos, tačiau lietuvių tautiniam atbudimui buvo priešingi. Savo judošiškiems darbams jie turėjo garsų įkvėpėją ir instruktorių — pavyzdinės mokyklos mokytoją Gustavą Keslerį, kilusį čia pat, — iš Veiverių miestelio. Jis gerai žinojo mokinių papročius ir palinkimus. Būdamas vokietys, nuduodavo didelį rusų patriotą. Gavęs iš savo šnipukų informacijų, tuojaus referuodavo seminarijos inspektoriui. Tai buvo tų laikų didžiausias lietuvybės nevidonas: jis net mokykloje tyčiodavosi iš lietuvių kalbos: esą lietuvių kalba neturinti net reikalingiausių žodžių — „laikas“, „paišelis“, „kaina“ — tai išgalvoti, nukalti žodžiai; esą nieko iš to nebus — naujos kalbos nenukalsi. Kartais apgailestaudavo, kad rusų valdžios režimas per daug „švelnus“, kad nesugeba nuraminti visokius „padaužas“. Girdi, ana, Vokietijoj, Rytprūsiuos taip pat gyvena lietuviai, tačiau vokiečiai su jais moka gerai „apsidirbti“, nes ten jie bijo ir „prasižioti“ ir apie juos nieko negirdėti. Taip Kesleris „filosofuodavo“ savo pedagogiškais „išvadžiojimais“. Kad ir skaudu būdavo klausyti, tačiaus mokiniai turėdavo kentėti ir tylėti. Vakarais slampinėdamas paliai mokinių butus, Kesleris slankiodavo palangėmis ir mėgdavo pasiūlyti seminarijos inspektoriui savo „patarnavimus“, kad ir tasai nevisuomet jo patarnavimų pageidaudavo.

Slaptuose mokinių rateliuose spiesdavosi tiktai labiau susipratę asmenys, ištikimi ir nemėgstą per daug plepėti. Dažnai į tą slaptą veikimą buvo įtraukiami vis nauji nariai: šiuo atveju skirtumo nebūdavo: ar seminaristas, ar 5 skyriaus pavyzdinės mokinys, kad tik ištikimas lietuvybės idėjai. Iš veikliausių draugų tais laikais prisimenu Palukaičius (Bronių ir Juozą), Sluoksnaitį, Panebažį, Vinicką, A. Jasinauską, M. Krupavičių, M. Miluką, Pr. Dovydaitį, Čižiauską, Joną Štrimaitį ir daugelį kitų.

Su gerbiamu jubiliatu Pranu Dovydaičiu susipažinau jam įstojus į

pavyzdinę mokyklą. Aš jau tuomet mokiausi seminarijoj. Jo rimtas būdas, kiekvienas gerai apgalvotas ir tartas žodis, lengvi ir lėti judesiai — darė malonų įspūdį ir dvelkė nuoširdumu bei pasitikėjimu. Nevisi anuomet mokiniai greit suprasdavo rusifikatorių klastas ir žygius. Draugas Dovydaitis, kiek atsimenu, šioj srity labai greit orientuodavosi ir teisingai įvertindavo statomus lietuviams žabangus. Jis buvo vienas uoliausių draudžiamosios, mano atgabenamos lietuviškos literatūros ėmėjas ir skaitytojas.

Visą laiką man esant Veiveriuose, aš Prano Dovydaičio asmeny turėdavau gerą patikimą draugą ir bendradarbį. Sunkiais priespaudos laikais dažnai susiėję svajodavom apie Lietuvos valstybės atstatymą, kiekvienas reikšdavom savo nuomones ir pageidavimus. Tiesa, tais laikais neprieklausoma Lietuva buvo tik svajonė, kuri dabar, praėjus eilei metų, virto realybe. Po įvairių sukrėtimų ir audrų, kilusių Veiverių Mokytojų Seminarijoj, kovojant už lietuvybės teises, gerb. jubiliatas, neteko kantrybės daugiau pasilikti seminarijoj, ir po 1905 m. rudens streiko jon nebegrįžo. O aš kiek vėliau iš III kurso buvau pašalintas su „vilko bilietu" ir žandarų persekiojamas iškeliavau į užsienius (1906—20 m. gyvenau Danijoj; 1920—27 m. Argentinoj).

Dėkoju gerb. jubiliatui už draugiškumą, kad neužmiršo manęs ir svetur gyvenančio ir kad palaikė artimus ryšius, atsiųsdamas man jau iš laisvos Lietuvos savo leidinių ir... pirmutinių, tik dar išleistų, lietuviškų popierinių pinigų rinkinį. Jais domėjos ne tik lietuviai, bet ir kitataučiai, kuriems tik juos parodydavau.

Brangus Jubiliate! 50 metų sukaktuvių proga linkiu Tau ilgiausių metų!!! Kad ilgai dar galėtum darbuotis mūsų Tėvynės labui ir visuomenės gerovei.

Kaunas, 1936.XII.5. *V. Žiūrys*

Nepalaužiamos valios reiškėjas

Buvo 1905 metų ruduo. Rusijos revoliucijos banga pasiekė ir Veiverių mokytojų seminariją. Aš tais metais buvau pavyzdinės prie seminarijos mokyklos V skyriaus mokinys. Vieną kartą mes, pavyzdinės mokyklos mokiniai, išgirdome, kad visa seminarija (I, II ir III kursai) nutarė nutraukti mokslą, nes mokyklos vadovybė nesutiko patenkinti mokinių reikalavimų. Mums kilo klausimas, ar ir pavyzdinės mokyklos mokiniai turės prisidėti prie to streiko. Klausimas greit išsisprendė. Per vieną pamoką į mūsų mokyklos klasę įėjo keli seminaristai, kurių tarpe buvo ir dabartinis profesorius Dovydaitis. Seminaristai priėjo prie mokytojo Keslerio, kuris mus laikė geležiniame kumšty ir dėl to mes siaubingai bijojom. Dovydaitis pareikalavo nutraukti pamokas. Kesleris pradėjo ginčytis. Mes tuo tarpu, išėję iš vietų, juos apsupome. Kesleris įtikinėjo seminaristą Dovydaitį, kad pavyzdinė mokykla yra atskira seminarijos dalis ir todėl seminaristų nusistatymas mūsų neliečia. Mes, mokiniai, žiūrėjome į Dovydaitį, kurs, atsirėmęs į langą, su nepalaužiamos valios išraiška veide vertė mus pasiduoti jo valiai. Rezultatas buvo aiškus: mes prisidėjome prie seminaristų. Seminaristas Dovydaitis man tuomet padarė tokį gilų įspūdį, kad nors jau praėjo 31 metai, bet tas vaizdas yra toks gyvas, lyg tai būtų visai neseniai atsitikę.

Kaunas, 1936.XII.2. *M. Mikelkevičius*

STUDENTAS PR. DOVYDAITIS GAUNA MEDALĮ

Pr. Dovydaitis 1908 m. rudenį nuvažiavęs į Maskvos universitetą jame netinginiavo. Formaliai stojęs į juridinį fakultetą kaipo „pirmąjį nuo krašto", betgi faktinai daug daugiau dirbo istorijos-filologijos (filosofijos ir humanitarinių mokslų) fakulteto programos srity. Jis geidė būti formaliai priimtas ir į istorijos-filologijos fakultetą tikruoju studentu. Šiokį jo norą patenkinti nebuvo universiteto vadovybės kompetencijoj. Tat Dovydaitis tuo tikslu 1909 m. davė prašymą Švietimo Ministerio, o paskui ir paties caro vardu. Abu kartu jo prašymas buvo atmestas. Tuomet prašytojas nusprendė kitu būdu įrodyt savo tinkamumą dirbt ir istorijos-filologijos fakultete.

Istorijos-filologijos fakultetas kasmet skelbdavo temas medaliams gauti. Medalius pelnyti, paprastai, ryždavosi baigusieji ar bent baigiantieji kalbamo fakulteto studentai. Įvairių specialybių studentams buvo skelbiamos įvairios temos. 1909—10 mokslo metais studentams filosofams buvo medaliams gauti paskelbta tokia tėma: „Guyau etinės sistemos kritika". Šiąja tėma padirbėti ryžosi ir Pr. Dovydaitis, ne istorijos-filologijos, bet teisių fakulteto ir dar tik II kurso studentas. Ir jis gavo sidabro medalį. Čia dedamas jo to darbo titulinis puslapis su jame įrašytais tekstais, kuriuos čia paaiškiname ir išverčiame.

Viršuj dešinėj įrašyta data, kuomet istor.-filol. fakulteto dekanas stud. Dovydaičio darbą priėmė: „7 Balandžio 1910. Dekanas M. Liubavskij".

Graikiškas tekstas — tai darbo slaptažodis, nes toki konkursiniai darbai visuomet paduodami be autorių pavardės, o tik su slaptažodžiais, kurie padedami ir ant užklijuoto voko, kuris įteikiamas drauge su darbu ir kuriame esti įdedamas darbo autoriaus pilnas adresas.

Stud. Pr. Dovydaitis savo darbui slaptažodžiu pasirinko šv. Luko evangelijos žodžius: „Nekliudykite, nes kas yra ne su jumis, (tas) yra prieš jus". Šiais žodžiais darbo autorius norėjo lyg pareikšti savo geidavimą, kad ir jam, lyg kokiam „nelegaliam" įsibrovėliui į svetimą fakultetą, nebūtų draudžiama lygiomis teisėmis pasinaudoti šį konkursinį darbą pristatyti ir sprendimą apie jį išgirsti.

Puslapio vidury darbo antraštė: „Guyau etinės sistemos kritika" (=Kritika etičeskoj sistemy Giuijo).

Stud. Pr. Dovydaitis teisių fakultetą baigė trumpiausiu leidžiamu laiku (per 4 metus) tokiais pažymiais, kad jo diplomas galėjo būt 1-jo laipsnio. Bet tokiam diplomui gauti dar reikėdavo parašyt ir atitinkamas rašto darbas. Dovydaičiui tokio darbo nereikėjo rašyt, nes paaiškėjo, kad prieš dvejetą metų jo parašytas ir istor.-filol. fak-to premijuotas darbas galės būt įskaitytas kaip diplominis teisių fakultete. Tik tas darbas turėjo būt iš istor.-filol. fak-to paimtas ir pristatytas tų metų baigiamųjų („valstybinių") egzamenų komisijos pirmininkui su atitinkamais paliudijimais, kad darbas tikrai buvo premijuotas. Apačioj tat ir įrašyti dviejų istor.-filol. fak-to profesorių liudijimai: darbo recenzento prof. Čelpanovo ir fak-to sekretoriaus prof. Sobolevskio. Tie liudijimai toki:

„Liudiju, kad p. Dovydaičio veikalui antrašte „Guyau etinės sistemos kritika' Maskvos universiteto istorijos-filologijos fakultetas suteikė sidabro medalį 16 Gruodžio 1910 metais. Prof. G. Čelpanov".

„Tą patį liudiju istorijos-filosofijos fakulteto sekretorius S. Sobolevski. 19 Kovo 1912 metų".

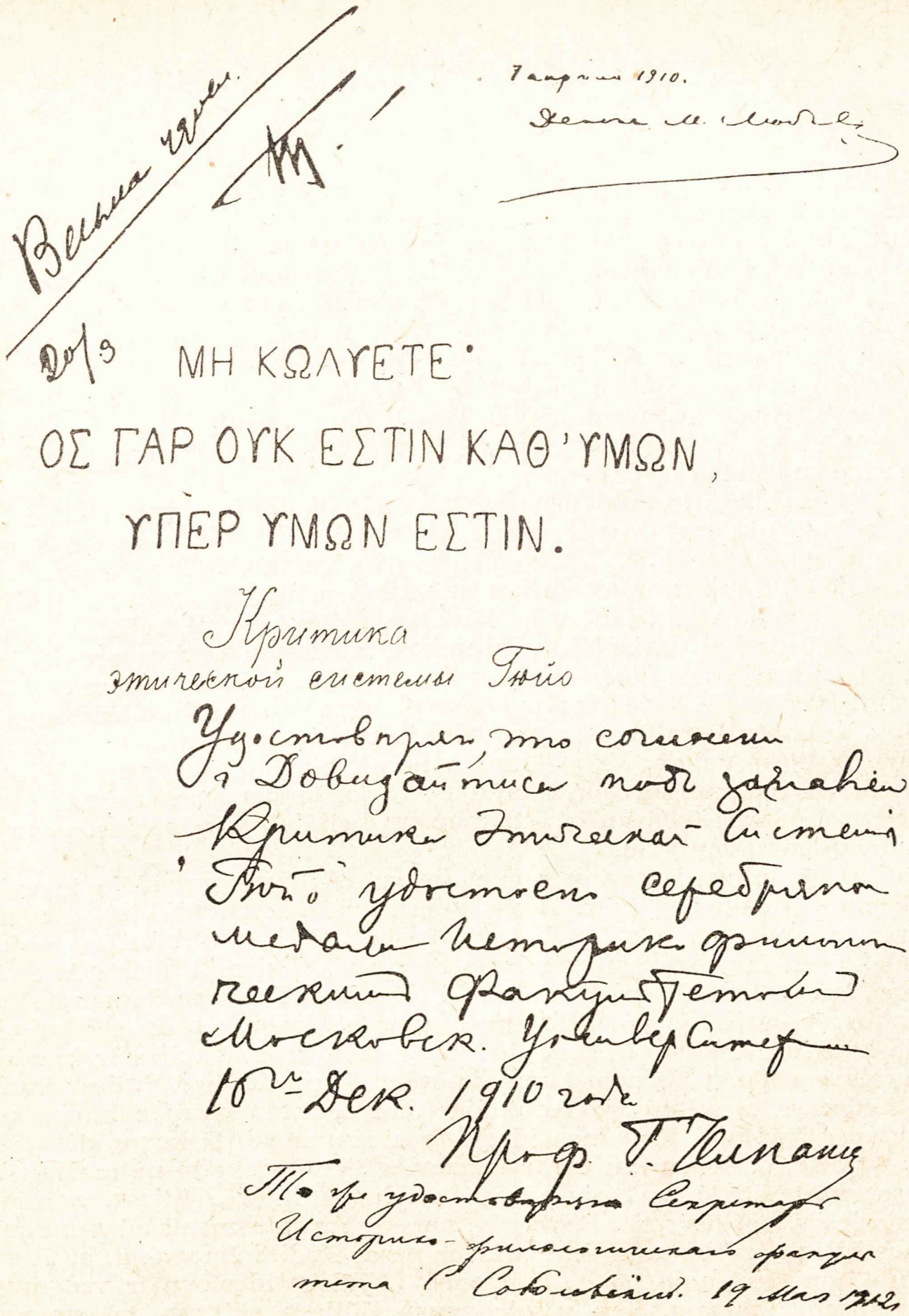

Pagaliau, viršuj kairiame kampe įrašyta 1912 m. teisių fakulteto baigiamųjų egzamenų komisijos pirmininko prof. P. Gidulianovo rezoliucija: „Ves'ma udovletvoritel'no (=labai gerai) 20/3 (t. y. Kovo m. 20 d.) P. G.“.

Taigi stud. Pr. Dovydaitis dvigubai laimėjo: pasirodė sugebąs dirbti istor.-filol. fak-te ir išsivadavo nuo rašymo darbo teisių fakultetui.

„VILTIES“ REDAKTORIUS VILNIUJE

Darbo atsiminimai iš antrosios „Vilties“ laikų

Vilniškė „Viltis“ ryškiu bruožu atsižymės ne tik lietuvių laikraštijos, bet ir visuomenės (šios ypač) gyvenimo istorijoje. Šioje paskutinioje netgi d v e j o p u bruožu: v i e n u: A. Smetonos-Tumo ir a n t r u: Pr. Dovydaičio. Skirtingi tai ir (aniems laikams ir visuomeninio lietuvių veido formacijai iš viso) abu itin pobūdingi bruožai. Tas jų skirtumas tiek yra žinomas, kad ties juo čia nė nesustosiu. Ir iš viso nė pirmosios, nė antrosios „Vilties“ čia neanalizuosiu, nes visai ne tokia šio mano rašinėlio paskirtis. Buvęs ir pirmosios ir antrosios „Vilties“ redakcijos nariu, aš čia, Pr. Dovydaičio jubiliejaus proga, tenoriu patiekti atsiminimų pluoštelį iš antrojo „Vilties“ daro laikų — d a r b o a t s i m i n i m ų.

Išties, kitaip to laikotarpio negaliu nė pavadinti. Man pačiam tasai laikotarpis buvo vienas intensyviausių laikraštininko darbo laikotarpių mano gyvenime. Toks pat jis buvo, manau, ir Pr. Dovydaičiui. Pirmojoj „Vilty“, kur aš dirbau nuo 1908 metų ligi paskutiniųjų jos dienų, didžiąją visų tų metų laiko dalį man teko dirbti trečiaeilio bendradarbio darbai darbeliai — kronikos, mažesnės svarbos provincijos korespondencijos ir šiaip straipsnelių taisymas bei trumpinimas, telegramų vertimas, korektūra. Paskiau, pradėjęs rašyti eilėraščius ir kitus grožinės literatūros žanro dalykėlius, kiek įsitvirtinau literatūrinėje „Vilties“ dalyje. Nuo kun. P. Kemėšio laikų pasidariau kaip ir tos dalies redaktoriaus pavaduotojas, be to, buvau teatro recenzentas. Retkarčiais parašydavau ir vedamuosius bei šiaip straipsnius, ypač iš lietuvių-lenkų santykių.

Atsakomingasis tačiau mano darbas „Viltyje“ prasidėjo ir vyko tik perėjus „Vilčiai“ į Pr. Dovydaičio rankas. Atsitiko tai savaime. Kaip žinoma, visi atsakingieji pirmosios „Vilties“ redakcijos nariai, redaktoriai ir vedamųjų straipsnių rašytojai, taigi ne tik pats A. Smetona, bet ir J. Kubilius, K. Žalys, L. Noreika, viltininkų daugumai parinkus vyriausiuoju redaktorium to meto ateitininkų vadą, tik baigusį Maskvos universitetą, Praną Dovydaitį, išėjo iš redakcijos ir bendradarbių sąstato. Aš, nepriklausydamas prie pirmosios „Vilties“ vadų, o būdamas tik eilinis jo redakcijos darbininkas, savaime buvau pastatytas nuošaliai lemiamos ideologinės visuomeninės kovos dėl „Vilties“ pozicijų. Nebuvau tat ir pirmosios „Vilties“ vadų nė mažiausiai verčiamas būti šiuo atveju su jais solidarus, ir iš „Vilties“, taip pat kaip ir jie, pasitraukti. Be to, aš , nors ir buvau asmeniškai gana artimas bičiulis su be galo draugišku ir geros širdies žmogus a. a. Juozu Kubiliumi, antruoju po A. Smetonos „Vilties“ ideologu ir vedamųjų straipsnių rašytoju, jam užinicijavus „Vilties“ skiltyse tą smarkią polemiką dėl ateitininkijos šūkių ir judėjimo, privedusią prie „Vilties“ perleidimo Pr. Dovydaičiui, iš pat pirmojo J. Kubiliaus straipsnio tuo klausimu su juo nesutikau ir buvau tuojau parašęs „Vilčiai“ tuo pat reikalu straipsnį, karštai jam oponuodamas. Tat tik tam vienam kardinaliam skirtumui tarp pirmųjų viltininkų ir Pr. Dovydaičio kandidatūrą iškėlusiųjų žmonių pasaulėžiūros tada teiškilus, savaime apsi-

sprendė ir visa mano pozicija antrosios „Vilties“ redakciją formuojant. Žodžiu sakant, aš vienintelis iš pirmosios redakcijos sąstato parėjau į antrąją. Ir čia išbuvau taip pat beveik ligi pačių paskutiniųjų dienų, t. y. ligi sunkaus vokiečių okupacijos Vilniuje meto.

Darbštumo man tada netrūko, energijos taip pat. Plunksną turėjau lengvą ir jau kelerių metų laikraštininko darbo praktiką. Į naująją, antrąją „Viltį“ Pr. Dovydaitis atėjo pats vienas. Tik kelis artimesniuosius nenuolatinius pirmosios „Vilties“ bendradarbius pakeitė dabar keli nauji, tokie pat nenuolatiniai, bendradarbiai iš šalies, naujosios „Vilties“ orijentacijos šalininkai. Visą redakciją sudarėme tad tik mudu vienudu: Pr. Dovydaitis ir aš. Suprantama, iš karto užgriuvo mudu ištisi darbo kalnai. Aišku, gelbėjo čia mane tik aukščiau nurodytieji (ne kokiam nors pasigyrimui, o tik gryno fakto konstatavimui mano priminti) tuometiniai mano privalumai, taip pat ir Pr. Dovydaitį gelbėjo tik nepaprastas jo darbingumas ir didžiausia jau tada enciklopedisto erudicija. Vis dėlto šiandien ir aš tegaliu tik nusistebėti, kaip mudu ir valiojova tokį darbą ir tiek metų dirbti. Pačioje pradžioje, pirmaisiais metais, savaitę kitą ypač daug teko man padirbėti, būtent, kada Pr. Dovydaitis buvo išvykęs finansiniais „Vilties“ reikalais. Tada visą darbo naštą turėjau nešti aš pats vienas. Tai tikrai buvo sunku ir tą sunkumą teko jau ir gana aiškiai pajusti. Ir užtat, kai jau Pr. Dovydaitis, pagaliau, visus tuos reikalus visiškai sutvarkė ir pradėjova reguliariai dirbti j a u d v i e s e (taigi — tik dviese nemažame dienraštyje!), kai pasidarė lengviau — pajėgiau net pradėti kartais kai ką rašinėti iš grožinės literatūros (išimtinai, ar bent padoriąja dalimi, jai atsidėti negalėjau, deja, niekuomet, ligi pat šių dienų!).

Pr. Dovydaitis buvo vyriausiasis redaktorius, — aš pirmasis jo padėjėjas. Jis rašydavo vedamuosius ir ideologinės polemikos straipsnius, taip pat iš mokslo srities, be to patiekdavo nemaža mokslišku įvairenybių ir aktualijų, knygų recenzijų skyrių. Mano rūpesty buvo visa kita: korespondencijos, kronika, telegramos, atsiunčiamieji iš šalies straipsniai (kitus jų imdavosi ir Pr. D. žiūrėti bei taisyti), pagaliau literatūrinė dalis. Žinoma, dažnokai tekdavo rašyti ir vedamuosius bei kitką. Žodžiu, mudu abu su Pr. Dovydaičiu taip per dvejetą su viršum metų vilkova antrosios „Vilties“ jungą, kaip tų prieškarinių valakinio ūkininko jaučių pora.

Išorinė lakraščio išvaizda ir jo medžiagos tvarkymas bendraisiais bruožais buvo paliktas maždaug senasis, pirmosios redakcijos jau gana gerai ištobulintas. Vis dėlto Pr. Dovydaičio ne maža įvesta ir naujo arba savaip pertvarkyta. Pirmiausia krito į akį tai mokslo skyriaus praplėtimas, gal net ir perdidelis kaip tokiam dienraščiui, kuris turėjo patenkinti ir plačiuosius to meto lietuvių spaudos skaitytojų sluoksnius; kiti tai Dovydaičio „Vilčiai“ ir prikišdavo. Antra, platokas katalikų gyvenimo, ypač užsienio, aktualijų skyrius. Kiek tai buvo galima, nenuskaudžiant kitų būtinų svarbiųjų skyrių, praplėstas telegramų ir šiaip informacijų skyrius. Ypatingai imta akcentuoti vietinė informacija; ji buvo pradėta pirmą kartą tvarkyti jau kaip ir panašiai šiandieniam nuolatiniam organizuotam reportažui. Užtat susiaurinta per plačiai pirmiau mūsų spaudoje išbujojusi provincijos korespondencija, ypač gausingos ir begalinės korespondencijos apie vakarus-spek-

taklius; jas pradėjome be gailesčio trumpinti, nes iš tikrųjų nieko dora jose nebūdavo. Informacijų ir korespondencijų skyrius pradėjome skirstyti atskirais skyreliais, pagal jų turinį. Į atkarpas pirmiau buvo kartais dedami kad ir nemažos gal visuomeninės vertės, bet perdaug jau ilgi ir nuobodoki rašiniai, tiesiog studijos; dabar jomis buvo nutarta atsikratyti.

Naujai betvarkant laikraštį tekdavo kartais turėti ir šiokių tokių konfliktų su tais bendradarbiais, kurie buvo pasilikę iš pirmosios „Viltіes“. Tokį konfliktą teko turėti su a. a. Jonu Jablonskiu. Pirmajai „Vilčiai“ teikiant ypatingo dėmesio lietuvių kalbos grynumui ir taisyklingumui, o Pr. Dovydaičio „Vilčiai“ pradėjus kreipti daugiau dėmesio informacijų platumui ir aktualumui, J. Jablonskiui senuoju papratimu gana dažnai siuntinėjant išrašomus iš laikraščio skilčių klaidingai sudarytus posakius ir t. p., Pr. Dovydaičio buvo nutarta jų nebedėti, bent nedėti tiek, kiek jų būdavo dedama „Viltyje“ seniau. J. Jablonskis dėl to buvo labai užsigavęs. Abi pusės savaip buvo teisios. Beje, naujojoje „Viltyje“ Pr. Dovydaičio iniciatyva buvo pirmą kart dienoraštinės mūsų spaudos praktikoje įvestos įvairių skyrių antraštėlių meniškos vinijetės. Pirmas jas nupiešė, kiek primenu, V. Bičiūnas.

Taip pat Pr. Dov-čio sumanymu buvo įvestas atskiras literatūros mėnesinis priedas, kuriame buvo taip pat ir įvairių mokslų naujienybių, patiekiamų paties redaktoriaus. Šiaip tuo priedu, literatūrine jo dalimi, daugiausia tekdavo rūpintis man.

Naujojoje „Viltyje“ man buvo tekusi rolė labiau pritraukti, savaime supranta ma, gana nutolusį nuo jos, a. a. kun. Juozą Tumą. Tuo reikalu buvau jam parašęs net du laišku, ypač vieną iš jų itin ilgą ir argumentuotą. Į tai gavau iš Laižuvos ir platų atsakymą, kuriame Tumas, pabrėždamas savo simpatijas pirmajai „Vilčiai“, vis dėlto neatsisakė dalyvauti ir antrojoje, tik panoro būti (ir visai teisingai) atlyginamas. Apie tą įdomią korespondenciją buvau rašęs „Vaire“, tad čia ties ja neapsistosiu.

Nemaža metų praėjo jau nuo to laiko, kai ėjo ir pirmoji ir antroji „Viltis“. Šiandien tų laikų visuomeninės aistros, tų dienų polemikos ginčai nustojo savo aštrumo, susitušavo, nors jų įdiegti pradai netgi ir labai ryškiai ir jau nepalyginti platesniu maštabu reiškiasi Lietuvos gyvenime, Lietuvos jau nepriklausomos, pačių lietuvių tvarkomos, Lietuvos, kurios ir pirmoji ir antroji „Viltis“ siekė ir kad ir kiekvieną savais, skirtingais, betgi į tą pačią pusę — į atsipalaidojusio nuo svetimų varžtų gyvenimo pusę, — ėjo ir vedė savąją visuomenę. Ir privedė.

Nemaža būtų galima pasakyti, priminti apie anas dienas, ir įvykius, ir žmones. Deja, per tuos jau beveik dvidešimt metų, daugelis jau ir prisimiršo. Norint tai, kas prisimiršo, atgaivinti, reiktų pirmiausia rūpestingai peržvelgti pačią tą „Viltį“; skleidžiant ją, numerį po numerio, — neabejotinai iškiltų, kaip gyva, akyse daug kas, kas būtų įdomu ir šiandienei mūsų visuomenei, ypač jaunimui, tų laikų neatsimenančiam. Bet tai tegalima būtų padaryti tik turint daugiau atliekamo laiko ir vietos perdaug išsiplėsti galinčiam tų atsiminimų rašiniui padėti. Tad leis man gerb. redakcija ir malonieji skaitytojai tuo ir baigti šį trumpą bendrų darbų atsiminimų žiupsnelį.

1936.XII.4. *Liudas Gira*

„SAULĖS“ GIMNAZIJOS DIREKTORIUS KAUNE

Pirmoji mano pažintis su direktorium Pranu Dovydaičiu

1911 metais pradėjau girdėti apie kokį tai nepaprastą Dovydaitį, studijuojantį Maskvos universitete. Gabių studentų dažnai pasitaikydavo, bet kas anais laikais buvo retenybė, kad tas studijozas esąs aiškus katalikas, kurs ryžtąsis besimokinančios jaunuomenės tarpe sudaryti religinę srovę. Savaime radosi noras pamatyti tą naują fenomeną.

Tačiau ligi pasaulinio karo nepasitaikė progos jį pažinti. Okupacijos metu 1916 m. rudenį sugrįžau Kaunan; radau Dovydaitį bedirektoriaujantį „Saulės“ gimnazijoje. Šventadieniais katedroje laikydavau jos moksleiviams šv. Mišias ir sakydavau pamokslus. Uoliausias pamaldų dalyvis būdavo pats direktorius Dovydaitis.

Okupantai sumanė padidinti vokiečių kalbos pamokų skaičių, kitų dalykų dėstymą pasukti vokiškumo kryptimi, žodžiu sakant, germanizuoti jaunimą per lietuvišką gimnaziją... Direktoriui nesutinkant, pagrasinta nuo vietos atstatyti, net uždaryti gimnaziją... Ilgai nelaukiant, Dovydaitis buvo pašalintas iš gimnazijos.

Susirinkome keliese Šv. Kazimiero Draugijos namuose, kur tuokart man teko gyventi. Visokių buvo nuomonių ir kalbų: gaila direktoriaus, dar labiau — gimnazijos; imta ieškoti kompromisų... Griežčiausiai laikėsi pats nukentėjęs. Ir nutarėme nenusileisti. Sutikę nepalaužiamą valią, vokiečiai sušvelnėjo, net grąžino direktorių į pareigas. Tik piniginės pabaudos 100 markių jam uždėjo sumokėti.

*

Prieš Velykas suserga gimnazijos mokinė. Ateina direktorius pas mane, prašo prie ligonės. Jokių kitų susisiekimo priemonių nėra, vien kojos. Direktorius siūlosi mane lydėti. Aš pasiimu Švč. Sakramentą ir žengiava per Nemuno tiltą, paskui Aleksoto gatvėmis. Sustiprinau ligonės sielą dangaus maistu, kūną paskutiniu patepimu... Girdžiu, ir šiandien sveika begyvenanti.

Tie gražūs epizodai suartino mane su prof. Dovydaičiu, kurs nevingiuodamas visados elgiasi pagal savo pažiūras. Švenčiant Jam savo 50 metų amžiaus sukaktį, norėčiau įpinti šitas gėleles į turtingą šiandien Jo garbės vainiką, linkėdamas Garbingam Jubiliatui geros sveikatos, ilgos gyvatos.

Vysk. K. Paltarokas

Vienas mokinių apie direktorių

Okupavus vokiečiams visą Lietuvą, 1915 m. „Saulės“ Draugija Kaune pakviečia Dovydaitį iš Vilniaus pirmos lietuviškos „Saulės“ gimnazijos direktorium. Nemaža darbo ir vargo teko jam padėti formuojant karo metu pirmąją gimnaziją Kaune. Bet kūrėjai visai nereikalingi, kai kūrinys yra baigtas. Prekiauti ir gėrėtis kūriniais mokame ir be pačių kūrėjų pagalbos. Grįžus iš Rusijos visiems pabėgėliams, daug karčių valandų teko profesoriui perkęsti. Pagaliau, nuo direktoriaus pareigų jis atsisakė ir liko dirbti vien universitete.

Trejus metus buvau mokiniu profesoriaus vedamoje gimnazijoje. Bene geriausiai buvusį direktorių pavaizduosiu vilniečio pabėgėlio A., VII kl. moksleivio, žodžiais: „Iš visų mokytojų man labiausiai imponuoja direk-

ATSAKYMAS PROF. PR. DOVYDAIČIUI,

pritaikytas jo 50 metų sukakties progai

(1886 — XII.2 — 1936)

MIELAS DRAUGE!

Maždaug prieš pusę metų esi man adresavęs „*Ateities*“ 5-6 n-ry viešą draugiškąjį pasišnekučiavimą, pavadinęs jį „*Tu, aš ir aplink mudu*“. Į tą pasišnekučiavimą noriu dabar atsiliepti, sukeisdamas mudviejų roles, bet neliesdamas liudytojų sudėties.

Jau ne pirmą kartą turėjau progos stebėtis Tavo sugebėjimu surasti naujų formų ir temų atsiliepiant į draugų gyvenimo reikšmingus įvykius, ir, nors mano atveju kukliai atsiprašinėji už tarsi „nepavykusį pasišnekučiavimą“, vis dėlto ir šį kartą gėrėjausi Tavo literatūriniu išmaningumu. Šita prasme negalėsiu Tau prideramai atsilyginti. Sumanymo originalumas priklauso Tau, ir paveržti iš Tavęs šitos pirmenybės neįstengčiau, ir norėdamas. Taigi, neturiu pretenzijos išeit iš „atsakymo“ galimybių.

Savo pasišnekučiavime esi nusakęs mano ir savo gyvenimo pagrindinius bruožus. Kartoti juos nebūtų dabar jokios prasmės; bet norėčiau čia daugiau prisiminti apie mūsų pažinties užsimezgimą, mūsų bendravimą ir apie tuos mano įspūdžius, kurių sužadindavo Tavo asmenybė ir darbai. Manau, kad tokie dalykai ne tik įdomūs žilstančių žmonių pasišnekučiavime, kai prisiminimai ima vaidinti vis didesnę psichologinę rolę, bet ir naudingi mūsų kartos istorijai. Mat, aš esu tokiame laipsnyje utilitaristas, kad net jubiliejų proga gailiuos laiko ir energijos „beprasmiam postringavimui“ ir visokiems „balamutijimams“. Kad ir vartoju šituos Tavo pasiteisinimo terminus, vis dėlto neprikaišioju tokio darbo ir Tau, nors vienoje kitoje vietoje ir esi man šūktelėjęs „valio“ pernelyg stipriai.

Mūsų pažintis tegalėjo užsimegsti tik 1910 m. pavasarį, nors beveik

---

torius. Tiesus, be jokio išdidumo. Pirmu kart savo gyvenime jaučiuosi sutikęs tikrą žmogų ir mokytoją. Su juo galima būtų ir arčiau susidraugauti ...“ Kas neturėjo suktų miestiškų manierų, iš tikro galėjo jaustis su direktorium kaip su vyresniuoju draugu.

Vargu rasime didesnį darbštumo pavyzdį kaip prof. Dovydaitis. Dažnai ir į klasę eidamas taisydavo korektūrą, arba, jo žodžiais tariant, valydavo svetimus batus. „Ateitis“, „Lietuvos Mokykla“, „Naujoji Vaidilutė“, „Kosmos“, „Logos“, „Soter“, tai vis profesoriaus įkurti ir redaguoti, o kiti ir šiandien teberedaguojami žurnalai. O kur visa eilė mokslinių veikalų ir aktualių straipsnių iš visų mokslo sričių? Todėl ne be reikalo Teologijos-Filosofijos Fakultetas pagerbdamas šį uolų darbininką suteikė jam pernai Filosofijos Daktaro diplomą. Iš jo išėjo didesnis darbininkas, kaip kaimynai buvo numatę. Tik jis, žinoma, dabar mažai tinka grabėms kasti ir šienui piauti. Gal ir gera būtų, anot profesoriaus, sąnarius pamiklinti, bet vis laiko permaža.

50 metų amžiaus — tai dar pati piūtis. Teduoda jubilatui Dievas ištvermės ir sveikatos, o iš jo dar daug gali tauta susilaukti.

A. Puodžiukynas

jau dvejus metus buvome buvę vienu laiku Maskvos universitete. Maskvoje pastoviai negyvenau nuo 1908 m. pavasario; tuo tarpu kad Tu tik tų metų rudenyje buvai įstojęs į Maskvos universitetą. Nuo tų pačių metų rudens gyvenau Turkestane, kur gydžiau savo susilpnėjusius plaučius. 1909 m. Maskvoje sustodavau tik pravažiuodamas ir atlikdamas reikiamas formalybes universitete. Pasiruošęs Turkestane egzaminams, atvykau į Maskvą 1910 m., jei neklystu, Balandžio pradžioje. Neišlaikytų dalykų turėjau labai daug, nes pirmoje savo buvimo universitete pusėje maža teko studijuoti dėl tuo metu viešpatavusios studentijoje revoliucinės nuotaikos ir nuolatinių streikų. Pradėjęs laikyti egzaminus 1910 m. pavasarį, išlaikiau jų iki 1911 m. Sausio pabaigos, berods, penkiolika. Tuo laiku ir buvome susitikę ir net susiartinę.

Kodėl šis pradinis mūsų pažinties tarpsnis nepaliko Tavo atmintyje aiškių įspūdžių, tuo tarpu kai aš prisimenu jį gana gyvai, — tam yra keletas psichologinių priežasčių. Ne vienas tik, kaip Tu sakai, „kaimietiškas" savotiškumas atkreipė į Tave mano akį. To ano laiko Tavo savotiškumo iš tikro negaliu neigti, bet šalia to buvo kas kita, kas traukė mane prie Tavęs. Būtent, Tavyje iš pat pradžios pajutau vieno pasaulėžiūrinio nusistatymo žmogų. Nors nekartą mus skyrė temperamentas, taktika, metodas, bet visados mus jungė teistinė katalikų pasaulėžiūra. Be to, aktyvus apologetinis nusistatymas jos atžvilgiu tuo laiku tarp studentų toks buvo retas dalykas, kad į tai negalima buvo neatkreipti dėmesio žmogui, kuris pats siekė aiškaus religinio apsisprendimo ir katalikiškosios doktrinos pateisinimo.

Anų laikų rusų studentijos dauguma, kaip prisimeni, skendėjo, sykiu su žymia dalimi savo profesorių, pozityvistinėje marksizmo nuotaikoje. Revoliucinis ir nihilistinis nusistatymas buvo tuomet tiek įsiviešpatavęs, kad retam iš mūsų pasisekdavo atsispirti šitai bendrai linkmei. Suprantu dabar, kaip lygiai suprasdavau ir tada, kad šitas neigiamasis nusistatymas turėjo savo pagrindą tų laikų rusų tikrovėje ir istoriniame išsivystyme. Bet vyravęs rusų studentijoje amorfiškumas, griaunamasis nusistatymas ir netolerantiškumas atžvilgiu į kitaip manančius žmones visada keldavo manyje pasibaisėjimo nuotaiką.

Ieškojau visai ko kito. Buvau įsirašęs į Religinę-Filosofinę Vl. Solovjovo atminimo Draugiją, kurioje suėjo rusų inteligentai, bandę derinti krikščioniškąją pasaulėžiūrą su politiniu ir socialiniu radikalizmu. Čia susipažinau net su aktyvesniais to sąjūdžio veikėjais — V. P. Svencickiu ir V. F. Ernu. Man, jaunam teisių fakulteto studentui, imponavo šitie iškalbingi ir veiklūs vyresni mano kolegos, kurie baigė istorinį filologinį fakultetą, berods, netrukus po to, kaip aš buvau įstojęs į universitetą. Su jais man teko religinio filosofinio lavinimosi ratelyje skaityti Vl. Solovjovą. Tada ir pamėgau bei susižavėjau šituo dideliu rusų filosofu, kuris, sykiu su jau anksčiau pamėgtu E. Hello, turėjo labai didelės reikšmės mano dvasiniam išsivystymui.

Svencickis ir Ernas leido anuo laiku žurnalą *„Živaja Žizn'"* (Gyvasis gyvenimas), kuriame rasdavo savo atspindį visos aktualiosios idėjos, svarstytos sakytosios religinės filosofinės draugijos posėdžiuose. Tasai žurnalas buvo vedamas socialinio christianizmo linkme ir kėlė daug klausimų, kurie dabar yra susiję su katalikiškosios akcijos koncepcija. Visa tai man buvo ir nauja ir sykiu gerai atitiko mano dvasinius pareikalavimus. Ir

nors aš, katalikas, buvau atsidūręs tarp rusų pravoslavų, bet radau jų tarpe ne tik palankų priėmimą: niekada neteko patirti tarp šitų nuoširdžių „Dievo ieškotojų" nei siauro užsiskleidimo savo tarpe nei neapykantos kitatikiams, pavyzdžiui, katalikams.

Lietuvių studentų tarpe iki Tavo atvykimo į Maskvą, t. y., iki 1908 m. rudens, panašaus sąjūdžio nebuvau radęs. Mūsų tarpe buvo vienas kitas praktikuojąs katalikas, bet jokio religinio filosofinio sąjūdžio nebuvo buvę. Dauguma lietuvių studentų ėjo įprasta rusų studentų linkme: pozityvizmo, laisvamaniškumo ir marksizmo. Todėl sugrįžęs iš Turkestano į Maskvą 1910 m. pavasarį ir patyręs, kad aplink Tave buvo jau susispietęs būrelis studentų lietuvių katalikų, linkusių į religinį filosofinį sąjūdį net nepriklausomai nuo rusų „bogoiskatelių" (Dievo ieškotojų), buvau maloniai nustebęs ir ėmiau Tavimi domėtis ir prie Tavęs artintis, kaipo prie naujo sąjūdžio įkvėpėjo ir vado.

Dar Tau nesant Maskvoje, 1907 ir 1908 m., buvau skaitęs Maskvos Lietuvių Studentų Draugijoje porą referatų, kuriuose dariau bendrą lietuvių studentų nusistatymo ir idealų kritiką, bet nebuvau ryžęsis padaryti iš tos kritikos kokių nors praktinių išvadų ir kurti pozityvią programą naujam religiniam filosofiniam sąjūdžiui, nes ir neturėjau tada aiškaus supratimo apie naujus tikslus ir priemones. Užtat 1910 m. radau Tave jau prasidėjusio sąjūdžio priešakyje, aiškiai nusistačiusį ir veikiantį plunksna bei žodžiu. Ar galėjau po to nesidomėti Tavimi ir pamiršti apie mūsų pirmus susitikimus ir susiartinimo pradžią?

Iš tų metų mano atmintyje labai gerai išliko du Tavo darbu, kurie ypač kreipė mano dėmėsį: tai buvo Tavo susirašinėjimas su kun. Pr. Kuraičiu, studijavusiu tada Luveno universitete, ir Tavo studijos Maskvos universiteto bibliotekoje. Tavo susirašinėjimas man buvo įdomus prasidėjusio sąjūdžio atžvilgiu, studijos bibliotekos skaitykloje — mokslinės kūrybos atžvilgiu.

Anuo laiku kelis kartus buvau pas Tave apsilankęs Tavo gyvenamame kambaryje; buvai ir Tu pas mane atėjęs į vadinamąjį „bendrabutį Gruzinuose", kur tuomet gyvenau. Per šituos apsilankymus papasakojai apie savo susirašinėjimą su kun. Kuraičiu, rodei net, tiesa, gana iš tolo, jo sieksninius laiškus, papasakojai apie studentų lietuvių katalikų organizavimo reikalą, bet, matyti, eidamas savo palinkimu dangstytis enigmomis, o gal ir paslapties pažadu varžomas, nebuvai man pilnai atidengęs viso dalyko. Tiesa, nedaug buvome dar susipažinę ir nebuvai dar nustojęs nepasitikėjimo mažai pažįstamam žmogui. Tai tačiau nesukliudė kilti projektui apie eventualinį mano važiavimą į Dorpatą (dabar estų Tartu), kur būčiau turėjęs susipažinti su studentais lietuviais katalikais ir apsvarstyti su jais susiorganizavimo klausimą.

Spėju, kad tuo reikalu buvai, be kita ko, susižinojęs su Luvenu ir net su luveniškių žinia daręs man šitą siūlymą. Važiuoti į Dorpatą negalėjau jau todėl, kad turėjau neatidėliojant vykti sykiu su sergančiu tuomet broliu į pietus (vėl į Turkestaną), o, be to, nesijutau turįs patyrimo organizavimo dalykuose. Kiek prisimenu, šitas projektas buvo iškilęs 1910 m. pabaigoje arba 1911 m. pradžioje. Ogi aš, baigęs laikyti valstybinius egzaminus 1911 m. Sausio gale, greitu laiku, būtent, Kovo mėnesyje išvažiavau iš Maskvos sakytąja kryptimi.

Tavo darbas Maskvos universiteto bibliotekoje man buvo pavyzdžiu

drąsaus pasiryžimo ir atkaklaus atsidėjimo. Anais laikais nebuvau nė svajojęs, kad man tektų kada dirbti mokslo darbą. Mokslui apskritai mažai buvau atsidėjęs. Savo fakultetiniu mokslu nedaug tebuvau susidomėjęs, nes nuo jo atitraukdavo mane iš vienos pusės politiniai visuomeniniai įvykiai su nuolatiniais streikais, o iš kitos pusės — savo pasaulėžiūros išsiaiškinimo reikalas. Tiesa, ir dirbti su atsidėjimu tada dar nemokėjau. Kas yra tikras darbas, supratau vien vėliau, kai buvau padirbėjęs dvejus metus komercijos bankuose.

Bet atsidėjęs studijoms ir mokslui žmogus ir tada man jau imponavo. Štai dar viena priežastis, kodėl jaučiau Tau simpatijos ir domėjausi Tavo darbu. Nekartą ateidavau į Universiteto bibliotekos skaityklą, norėdamas pasimatyti su Tavimi ir patirti, kokį darbą Tu dirbdavai. Pastebėjau tada, kad buvai jau nugalėjęs visas technines akademinių studijų ir mokslinio darbo sunkenybes; mačiau, kaip prakaituodavo bibliotekos kurjeriai, turėdami Tau pristatinėti visas krūvas knygų. Žodžiu tariant, bibliotekoje buvai jau savo žmogus, nuolatinis lankytojas ir jos sąžiningas naudotojas. Tuomet jau pasireiškė Tavo palinkimas į erudiciją, kurios man visados trūko.

Nepasakysiu, kad mano apsilankymai pas Tave bibliotekoje Tau labai būtų patikę. Pakalbėjęs kiek su manimi Tu veržeisi prie savo karštai dirbamo darbo. Ir atrodė, kad Tu šitą darbą dirbai su dideliu įnirtimu ir be jokio saiko, tur būt, po keliolika valandų paroje. Net Tavo išvaizda darė įspūdį persidirbusio asketo, žinančio tik savo darbą ir marinimosi praktikas. Man rodėsi, kad tada Tu ėjai maksimalinio rigorizmo linkme, ir kad tam tikras maksimalizmas charakterizavo visą Tavo pobūdį. Matyti buvo, kad nebuvai linkęs niekam atsidėti pusiškai. Tuomet nepripažindavai net arbatžolių ir gerdavai vietoje arbatos vieną tik virintą vandenį. Taip toli ėjo Tavo abstinencija! Tai buvau pastebėjęs, jei neklystu, išleistuvėse, kurias man suruošė artimesni draugai 1911 m. pradžioje. Nemėgimas pusiškumo tada taip pat mano akyse buvo vienas iš Tavo aktyvų, kurie rasdavo kreditą mano širdyje.

Kaip matai, daug psichologinių aplinkybių susidėjo tam, kad aš Tave pastebėčiau, įsiminčiau, draugiškai Tau nusiteikčiau ir priskirčiau Tave prie artimų savo akademinių draugų. Štai kodėl susitikęs su Tavimi maždaug dešimt metų vėliau Kaune, jau nepriklausomojoje Lietuvoje, ėmiau iš karto Tave „tujenti“, kaipo seną draugą. O tai man visai neįprastas atsitikimas, nes iš vėlesnių savo akademinių draugų nei vieno kito „netujenu“ (= nesikreipiu sakydamas: Tu).

Jei iš anų laikų Tu manęs aiškiai neprisimeni, tai toks mano išnykimas iš Tavo atminties suprantamas todėl, kad aš, užsidaręs savo vidaus darbe ir nepasireiškęs jokia išviršine akcija, negalėjau palikti jokių aiškesnių įspūdžių Tavo psichikoje. Mano aktyvesnis pasireiškimas Maskvos Lietuvių Studentų Draugijoje, kurioje tam tikrą laiką man teko sekretoriauti, buvo įvykęs dar prieš Tau atvykstant į Maskvą. O paskui, man tik protarpiais gyvenant Maskvoje, Tau būdavau tik atsitiktinis atėjūnas, kuris tik kartais pastodavo Tau kelią ir prieš Tavo norą atitraukdavo Tave nuo Tavo įkarščio darbe.

Neprisimeni net, kad buvai mano pirmas ragintojas į plunksnos darbą. Tu man esi davęs lenkų jaunuomenės laikraštį „Zarzewie“, prašydamas jį recenzuoti „Ateityje“. Tai buvo man pirmas aiškus paraginimas spausdin-

tis laikraštyje. Jei neklystu, recenzuotiną laikraštį nusivežiau su savim į Turkestaną ir tik iš ten straipsnelį Tau atsiunčiau. Jis buvo įdėtas 1911 m. „Ateities" 3 n-ry. Tur būt, dar anksčiau buvai man Maskvoje rodęs „Ateities" pirmąjį numerį ir skatinęs laikraštyje bendradarbiauti. Tokiu būdu „Ateities" 2 n-ry buvo atsiradęs mano vertimėlis iš E. Hello: „Vienas būtinai reikalingas dalykas". Šitą vertimą turėjau Tau įteikti dar Maskvoje, nes jis išėjo iš spaudos kaip tik tame Kovo mėnesyje, kai aš, baigęs universitetą, išvykau į Turkestaną. Tai buvo pirmas mano išspausdintas dalykas, nors jis ir buvo tik vertimas. Štai kokiu būdu Tau teko ragintojo rolė mano spaudos darbo pradžioje. Todėl kaip tik su „Ateitimi" yra susijusi mano periodinėje spaudoje darbo pradžia. Tiesa, ši pradžia buvo nežymi, nereikšminga ir netgi pridengta anoniminėmis raidėmis, bet vis dėlto tai buvo pradžia, kuri negalėjo nereikalauti savo tęsinio.

Deja, šitas tęsinys ne iš karto atėjo. Atvykęs į Samarkandą ir gavęs vietą banke, pasinėriau su „baigto žmogaus" nuotaika į praktinį darbą ir gyvenimiškus santykius. Tokioje nuotaikoje praėjo man 1911 ir 1912 m. Tik 1913 m. pradžioje buvau išsinėręs iš pirmo gyvenimo bandymo su įsitikinimu, kad toli gražu nebuvau dar baigtas žmogus ir kad iš kitos pusės labai lengva žmogui baigtis pilkose gyvenimo pelkėse. Tada vėl pasirūpinau, kad „Ateityje" pratartų mano minčių vadovai. Taip atsirado joje E. Hello „Religijos nežinojimas" (1913 m. 1 nr.) ir Vl. Solovjovo „Kristus iš numirėlių prisikėlė" (4 nr.). Ta proga teko vėl susidurti su Tavimi, kaipo su faktiškuoju „Ateities" redaktoriumi.

Tai, berods, buvo paskutinis mūsų kontaktas prieš karą. Po to sekiau dar Tavo redaguotą „Viltį", bet asmeninių santykių mums prieš karą, rodos, nebeteko jau palaikyti. Prieš karą Tu man buvai studiozu draugu, kuris žymiai skyrėsi nuo vėlesnio kolegos prof. Dovydaičio. Studentiškojo gyvenimo aplinkybėse ir Maskvos atmosferoje Tu man atrodei mažai prigijusiu prie aplinkos augmeniu, atplėštu atsitiktinai nuo savo gimtosios dirvos. Bet sykiu Tavyje buvo tiek idėjinio užsikirtimo, jog rodėsi, kad Tu įstengi pergalėti visas kliūtis savo tikslui pasiekti. Tarp tavo išviršinės išvaizdos ir vidaus turinio buvo jaučiamas neatitikimas, nes, Tau nepaisant išviršinių formų, Tavo esmiškas turinys negalėjo adekvačiai pasireikšti Tavo išvaizdoje ir elgsenoje. Jaučiamas buvo individualizmas, pagrįstas cholerišku temperamentu. Maksimalistinis nusistatymas savo idėjų atžvilgiu rodėsi maža tepaliekąs vietos nuolaidumui. Bet entuziastiškas pasitikėjimas mokslu ir atkaklus atsidėjimas darbui, rodos, nustelbdavo visas kitas Tavo, kaipo studiozo, žymes. Buvai, žodžiu tariant, rigoristiškai nusistatęs idealistas, visas palinkęs į mokslą ir nepaisąs išviršinės gyvenimo pusės.

Toks žmogus, kokiu kad Tu buvai, laimi pasitikėjimą kitų ir yra laikomas gimusiu išvaduotoju visose sunkiose aplinkybėse. Štai kodėl, mano manymu, Tave iš pradžios įsodino 1913 m. į „Vilties" redaktoriaus vietą, o vėliau, 1919 m., net į ministerio pirmininko kėdę. Kai mums Friburgo studentams lietuviams atėjo paskutinė naujiena, nevienas iš mūsų su įsitikinimu tarė: „Na, jei turėjo pastatyti Pr. Dovydaitį ministeriu pirmininku, tai tikrai buvo rimta padėtis; bet, jei jis pasiėmė šią naštą, tai jau tikrai išveš". Toks buvo didelis pasitikėjimas Tavo asmeninėmis ypatybėmis žmonių, kurie Tave pažinojo! Tačiau kiekvienas iš mūsų turi savo pašaukimo galimybes, už kurių ribų negali išeiti. Pasirodė, kad politinė akcija

ir visuomenės organizavimas yra kiek tolimesni Tavo pašaukimui. Tai turėjai praktiškai patirti, kad galėtumei su tikresniu nusistatymu atsidėti tam, kam esi skirtas.

Ogi Tau buvo skirta dideliu įvairialyčiu mastu toliau dirbti tą darbą, kurį pas mus taip drąsiai ir sėkmingai buvo pradėjęs gerb. prel. A. Dambrauskas. Tai buvo Lietuvos mokslinimo ir katalikiškojo įsąmoninimo darbas. Savo asmeniu ir raštais Tu įrodinėjai Lietuvai, kad ne mokslo šviesa yra pavojinga katalikiškajai pasaulėžiūrai, bet tamsybė ir pseudomokslas, sužalotas vienašališkoje įvairių *-izmų* įtakoje. Tu su entuziazmu sekei mokslo pažangą įvairių įvairiausiose srityse ir savo raštais bei steigiamais laikraščiais skleidei ir skleidi jį Lietuvoje jau daugiau kaip per šimtmečio ketvirtį. Tu pasidarei Lietuvoje tikras mokslo platinimo čempionas.

Tąja linkme ėjo jau Tavo redaguota „Viltis" su jos mėnesiniu priedu. Ne ką kita Tu darei ir darai, būdamas gimnazijos direktoriumi, steigdamas visą eilę žurnalų, rašydamas juose nesuskaitomus straipsnius, profesoriaudamas universitete ir dirbdamas vicedirektoriaus darbą „Lietuviškoje Enciklopedijoje". Jei kam iš tikro priklauso Lietuvoje enciklopedisto vardas, tai pirmoje eilėje Tau.

Jei Tave palygintume šituo atžvilgiu su didžiaisiais XVIII šimtm. enciklopedistais, tai palyginimas išeitų ne jų, bet Tavo naudai. Anie enciklopedistai, būdami scientizmo išpažintojai, ėjo vienašališkais racionalizmo, materializmo ar skepticizmo keliais. Tu sugebėjai nepasiduoti jokiam siaurumui ir derindamas žinojimą ir tikėjimą organišku būdu, palaikai lygiai teigiamus santykius su gamta, kultūra ir religija.

Šituo atžvilgiu labai reikšminga yra Tavo įkurta laikraščių triada: „Kosmos". „Logos" ir „Soter". „Kosmos" atstovauja gamtos pasauliui; „Logos" filosofiškos minties pasauliui; tai aukščiausias kultūros reiškėjas; „Soter" — skiriamas religijos pasauliui. Visi sykiu sudaro jie tam tikrą vienybę, kuri apima žmogiškojo pažinimo visumą, t. y. specialiuosius mokslus, filosofiją ir teologiją. Tik tikras enciklopedistas galėjo įstengti įkurti ir net kurį laiką redaguoti visus šituos žurnalus.

Bet Tu nepasitenkinai tyrinėjamųjų mokslų sritimi; Tu sykiu griebei ir ugdymo sritį, steigdamas „Lietuvos Mokyklą", dar anksčiau „Ateitį", o vėliau — „Naująją Vaidilutę", ir, pagaliau, „Gamtos Draugą", kaipo „Kosmos" skyrių ir „Ateities" priedą. Čia vėl susidaro tam tikra visuma: iš vienos pusės, „Lietuvos Mokykla" su jos mokytojais auklėtojais, o iš kitos pusės — Lietuvos jaunuomenė, vyriškoji ir moteriškoji. Žodžiu tariant, Tau parūpo visas Lietuvos ugdymo pasaulis. Mokslinių straipsnių skaičiumi ir žurnalų steigimu Tu laimėjai Lietuvoje neabejotiną pirmenybę.

Apie Tave kada nors Lietuvos kultūros istorikas turės pasakyti, kad mokslinai Lietuvą visu mokslų ratu, kitaip tariant, buvai jos tikras enciklopedistas gerąja prasme. Bet, sykiu su enciklopedisto pašaukimu, Tu dalini ir enciklopedisto likimą. Enciklopedistas dirba paisaukojimo darbą: jis aukoja savo vardą bevardžiam mokslo skleidimui. Jis iš reikalo yra priverstas atsisakyti nuo vienos kurios specialiosios kūrybos: jis turi padaryti auką iš savo kūrybinių ambicijų. Tokią auką ir Tu esi padaręs, teikdamas Lietuvai tai, kas jai reikalinga dabar ir tuojau. Tu padėjai savo pastangas tam, kad Lietuva įstengtų įsijungti į visuotinio mokslo pasaulį, palikdamas pasinaudoti Tavo darbo vaisiais tiems, kurie bus jau pašaukti, naudojantis laimėtu mokslu, statyti naujus mokslinės kūrybos rekordus.

Tavo nuopelnas yra didelis ne tik tuo, kad labiausiai esi prisidėjęs prie Lietuvos įjungimo į pasaulinį mokslą, bet ir tuo, kad Lietuvos mokslui tiesei teisingą linkmę į amžinąją Tiesą ir Šviesą. Mokslas, atitrūkęs nuo pirmutinės savo versmės ir nuo Amžinosios Šviesos, tampa ne šviesos, bet patamsių skleidėju ir gamina žmonių protuose tą sąmyšį, kuris turi nelemtų vaisių ne tik teorinėje, bet ir praktinėje gyvenimo srityje. Šitos Amžinosios Šviesos spinduliuose Tavo enciklopedizmas itin yra reikšmingas ir brangus. Lietuvių spaudos ir mokslo srityje yra didžiausi Tavo nuopelnai. Šituo atžvilgiu Tavyje visą laiką reiškėsi tasai mokslo ir darbo entuziastas, kuris 1910 m. spyrė išversti visą Maskvos universiteto biblioteką ir ištisas dienas studijuoti jos skaitykloje. Iš šitos linijos Tu niekados nesi išsilenkęs kiek ilgesniam laikui. Čia pasireiškė Tavo atsidėjimas, pastovumas, atkaklumas. Čia Tu esi suradęs savo pašaukimo esmę ir tą pamėgimą, kuris įprasmina Tavo gyvenimą.

Tau žymiai sunkiau sekėsi surasti teisingą liniją praktinės akcijos srityje. Kaip kadaise, studentavimo laikais, nebuvo atitikimo tarp Tavo išviršinės išvaizdos ir esmiško turinio, taip vėlesniame Tavo gyvenime ne visados Tau sekėsi suharmonizuoti išviršines Tavo akcijos lytis su tuo giliai doru nusistatymu, kuris glūdėjo visų Tavo pasiryžimų pagrinde. Savotiškas individualizmas, nevisada suderinamas su visuomeninio gyvenimo organizacija, tam tikras nerūpestingumas išviršiniame pasireiškime, nevisuomet pakankamas pajautimas politinio konvencialumo ir visuomeninės drausmės reikalo sukliudė Tau ne vieną kartą užimti visuomeninėje hierarchijoje tą aukštą vietą, kurios esi nusipelnęs ir savo moksliniu išsilavinimu ir savo doriniu nusistatymu.

Apie tai drįstu paminėti šiąja iškilminga proga ne tam, kad padaryčiau Tau kokį nors priekaištą, bet tam, kad pareikščiau Tau ir mūsų draugiškojo pasišnekučiavimo klausytojams mano aiškinimą Tavo kai kuriems nepasisekimams. Visi Tavo savotiški pasireiškimai kartais kliudo žmonėms turėti pilną ir teisingą supratimą apie Tavo asmenį ir darbus. Tai ir buvo pagrindinė Tavo nepasisekimų priežastis.

Kiekvienas iš mūsų turi savo gyvenime nelemtų nepasisekimų ir niekam iš mūsų gyvenimo kelias nėra išklotas rožėmis be dyglių. Neatsisakyk priimti šitą paguodos žodelį sykiu su mano Tau nuoširdžiu sveikinimu reikšminga sukaktimi ir su mano geriausiais linkėjimais Tavo ateičiai. Tavo gyvenimo kelias nėra dar baigtas ir Tavo pašaukimas nėra dar pilnai įvykdytas. Linkiu Tau jį apvainikuoti reikšmingiausiu ir sėkmingiausiu darbu ir rasti į gyvenimo galą tą moralinį pasitenkinimą, kuris kyla iš įsitikinimo, kad esi padaręs visa, ką buvai galėjęs. Lik sveiks, mielas Drauge, ir dovanok, jei kas šitame mūsų pasišnekučiavime Tau nepatiko. Užtikrinu Tave apie savo geriausius Tau jausmus

Kaunas, 1936.XI.15 d. Tavo, kaip visada, *St. Šalkauskis*

P. S. Savo pasišnekučiavime esi padaręs man malonumą plačiai minėdamas mano gimtinę — Ariogalos miestelį ir jo apylinkes. Antrojoje savo gyvenimo pusėje Tu eini įsisteigti tuose padubysiuose, kuriuose aš esu gimęs ir augęs pirmaisiais keliais savo gyvenimo metais. 1889 m., beeidamas ketvirtuosius savo amžiaus metus, sykiu su mano tėvais palikau savo gimtąją vietą ir „gyventinai“, kaip sako mano sūnelis, tikriausia, niekados neteks į ją grįžti. Ją buvau aplankęs vieną tik kartą 1904 metais, kai sykiu su keliais savo draugais gimnazistais buvau pa-

ATSAKYMAS PROF. D-RUI PR. DOVYDAIČIUI

į jo 1934 m. laišką „Ateityje“

MIELASAI IDĖJOS DRAUGE!

Margame pasaulyje visokių pasitaiko rekordų: vieni mėgina, kaip ilgai išsėdės be marškinių ant ledo, kiti bando, kiek laiko išbus sauso oro +108°C kameroje, treti nori patirti, per kiek valandų su dėmesiu perskaitys Šv. Raštą. Aš irgi ar tik nelaimėjau rekordo: atsakau į laišką, kurį man Sveikas rašei prieš 2 metus ir 10 mėnesių. Tik, deja, rekordą, gal, kiek mažina ta aplinkybė, kad mūsų gimimų vietos labai atstu nuo viena kitos: kur Madagaskaras, o kur Višakio Rūdos giriose Runkiai. Kita vertus, didelėse giriose, ir kipšui nevedžiojant, galima paklysti ir ilgai klaidžioti. Tas gali nutikti ir laišką. Taigi rekordo klausimą palieku tuo tarpu neišspręstą.

Mielasai Drauge! Tu šiandien baigei savo amžiaus lygiai 50 Tai labai rimtas laikotarpis, tai jubiliejus. Jojo proga aš noriu pasidalinti įspūdžiais su „Ateities“ skaitytojais, norime visi kiek pasišildyti prie jubiliejinės ugnelės. Nors visas laiškas Tau, Mielasai, adresuojamas, bet gali jo neskaityti, už tai visai nepyksiu, nes man rūpi sakytieji skaitytojai, ypač jaunieji, kad įsižiebtų Tavo skleidžiama moksline, lietuviškąja ir katalikiškąja ugnele bei šilima, kad visi drauge, senesnieji ir jaunesnieji, galėtume kilsterėti aukštyn, kreipdami akį į Gerojo Dievo garbinimą ir meilę, o šios žemės kelionėje parodytume didelį darbštumą ir pasiaukojimą žmonių gerovei, mokslo klestėjimui, krikščioniškos kultūros pažangai. „Pasidalinti įspūdžiais“ pasakiau, nes visai veiklai nušviesti nepakaktų ir storo tomo, reikėtų keleto tomų.

Gimei ir augai Runkiuose, didelių girių apsuptas. O juk girios tai toks paslaptingas, įdomus, net jaudinantis dalykas, turtingas augmenija ir gyvūnija. Iš čia gal galima suprasti Tavo didelis palinkimas į gamtos mokslus, pažadinęs, Lietuvos laimei, ir kitus gamtininkus tirti Lietuvos gamtą ir davęs jiems gražios progos savo raštus spausdinti „Kosme“ ir „Gamtos Drauge“. Tačiau manau, kad yra ir kitas motyvas, kurio dėliai taip mėgsti gamtos mokslus: jie gyviau parodo Dievo buvimą, išmintį, visagalybę, tąjį Dievą, kurį taip karštai myli.

Beaugdamas dirbai ir fizinį ūkio darbą, todėl, pats jo patyręs, moki branginti darbą ir darbininkus, mėgsti kuklias pragyvenimo sąlygas ir nemėgsti prabangos. Tai krikščioniška.

Veiveriai ir Marijampolė buvo etapai Tau siekti aukštojo mokslo.

Patekęs į Maskvos universitetą 1908 m. visa siela pasinėrei į mokslą.

---

daręs ekskursiją po Lietuvą. Tuomet, atėjęs į Ariogalą pėsčias, mačiau paskutinį kartą tuos namus, kuriuose buvau gimęs. Dabar jų jau nebėra, nes jie tapo ugnies auka karo metu. Iš Ariogalos mes, ekskursininkai, ėjome kairuoju Dubysos krantu pro Čekiškę iki Vilkijos. Tada, be abejo, buvome pramynę taką ir per Tavo „žemę-maitintoją“. Man visada bus malonu prisiminti, kad Tavo *status possessionis* yra susijęs su man atmintinomis vietomis.

St. Š.

Rusijos universitete paskaitos negalėjo duoti visa, ko siekė Tavo karšta širdis ir gabus protas, todėl šalip paskaitų pats ėmei studijuoti ir universiteto bibliotekos tarnautojams davei daug darbo, kol jie parūpindavo Tau reikiamas knygas iš istorijos, gamtos mokslų, filosofijos ir religijos. Šarvuojies mokslu, kad galėtumei ištikimiau ir sėkmingiau tarnauti kilniems idealams.

Tavo drąsa baugino mus, Louvain'o universiteto studentus, kai sužinojome, kad Maskvoje lietuvių studentų, apsikrėtusių religiniu netikėjimu, susirinkime apsiėmei laikyti paskaitą apie Kristų. Tai buvo, rodos, 1910 m. Savo pozicijas garbingai atlaikei.

Tu pirmasai Lietuvoje ir, rodos, visoje Europoje, Lietuvos garbei, katalikų studentų tarpe pagriebei šūkį, randamą Šv. Rašte ir iškeltą aikštėn Popiežiaus Pijaus X, „Omnia instaurare in Christo". Tuo būdu Tu, kitų padedamas, sudarei moksleivių ir studentų tarpe katalikiškojo lietuvių inteligentų atgimimo sąjūdį, kuris susilaukė tokios didelės Dievo palaimos. Ir tai — Katalikų Bažnyčios gerovei, Lietuvos kultūros laimei. Mat, katalikų tikėjimas įpareigoja savo narius krikščioniškai mylėti savo tautą, tėvynę.

Būdamas studentu, Tu, Mielasai Drauge, parašei, be kitų kiek mažesnių dalykų, du mokslo veikalu: „Kristaus problemą" ir „Bibliją ir Babelį", iš kurių kiekvienas vertas yra daktaro laipsnio.

Puikiai baigęs juridinių mokslų fakultetą ir kurį laiką studijavęs istorijos-filologijos fakultete, kuriame esi gavęs premiją už mokslo darbą, 1913 m. patekai į Vilnių į „Vilties" redaktorius. Tuojau pasirūpinai įkurti „Vilties mokslo priedą", į kurį sudėdavai savo mokslo bagažą. Paskiau patekai į Kauną, į „Saulės" gimnazijos direktorius, sunkios vokiečių okupacijos metu, kur turėjai išnešti ant savo pečių begales sunkenybių, patekai į Lietuvos Tarybą, į premjerus ir, pagaliau, 1922 m., į Lietuvos universiteto profesorius.

Tavyje, Mielasai, laimingai susituokė du dalyku: mokslas ir plunksna. Tu nepaprastai mėgsti mokslą ir Tau lengvai duodasi rašyti. Mokslą Tu mėgsti integralų, kuris drąsiai gali sudaryti pasaulėžiūrą. Štai ir atsiranda Tavo numylėtoji pasaulėžiūros trilogija: mokslo žurnalai „Kosmos", „Logos" ir „Soter".

„Kosme" ir jo sūnelyje „Gamtos Drauge" Tu parodai savo meilę gamtai, sudarai progą tirti Lietuvos gamtą ir skelbti to tyrimo rezultatus, skelbi lietuviams gamtos mokslų laimėjimus užsieniuose, „Gamtos „Draugu" ugdai moksleiviuose gamtos pamėgimą, susirašinėji su garsiais užsienio gamtininkais, keli Lietuvos garbę užsieniuose, nes „Kosmos" yra rimčiausias gamtos mokslų žurnalas Pabaltijo rytų kraštuose. Daug sykių Tu organizavai ir vadovavai „Gamtos Draugo" moksleivių, studentų ekskursijoms Nemunu, po Klaipėdos kraštą, Žemaitiją. Man irgi keletą kartų teko drauge būti. Su kokia meile ir atsidėjimu Tu kelionėje skaitei paskaitas, aiškinai kiekvieną gamtos ar istorijos įžymybę, su kuria teko ekskursijai susidurti. Kad ne tos ekskursijos, daug moksleivių nebūtų pamatę tiek Nemuno, Klaipėdos, Palangos ir kitų brangenybių. Daug moksleivių pamilo ekskursijas, suprato jų naudą, reikalą ir daugiau pamilo savo tėvynę, nes pamatė jos grožį, apie kurį anksčiau tik iš Lietuvos dainų žinojo.

Ne tik aukštojo mokslo dalykai Tau rūpėjo. Tu gyvai norėjai, kad Lietuvos švietimas ir auklėjimas eitų darnioje sutartyje su Tavo trilogija,

todėl įkūrei sunkaus karo metu „Lietuvos Mokyklą“, kuri per 18 metų nudirbo didelį darbą, išugdė jaunas jėgas, kurios dabar puikiai ją redaguoja.

Tu, Mielasai, gerai perpratai, kaip daug visuomenės gerovė, dora pareina nuo moterų inteligenčių. Joms įkūrei žurnalą „Naująją Vaidilutę“. Laimei, suprato katalikės studentės ir kitos inteligentės Tavo pastangų ir užsimojimų svarbą ir atsidėjusios sėkmingai redaguoja „N. Vaidilutę“, joje bendradarbiauja.

Tu redaguoji „Ateitį“ ir remi „Darbininką“. Mat, tinkamai įvertini, kad krikščioniškoji kultūra, gresiant dideliems komunizmo ir ateizmo pavojams iš rytų, gali išsilaikyti tik tada, kai moksleivija bus ugdoma skaisčioje katalikybės ir lietuvybės dvasioje, kai darbininkija bus nuoširdžiau aprūpinama socialiniu atžvilgiu ir bus joje palaikoma solidarumo dvasia su kitais visuomeninio gyvenimo sluoksniais, o ne bus ugdoma kerštu ir klasių kova.

Nežinau, ar Garbingasai Daktaras darai sąrašą visų straipsnių, kuriuos parašei į įvairius mokslo žurnalus ir šiaip laikraščius, bet kai pereitais metais Teologijos-Filosofijos Fakulteto penkių žmonių komisija turėjo reikalo sužymėti, ką esi parašęs, tai atsidūrė labai sunkioje padėtyje, nes tokių straipsnių yra begalės. Tai kiek reikėjo laiko ir darbo juos parašyti?

Kas turėjo progos pabuvoti Tavo bute, tas galėjo matyti, kokia daugybe knygų ir mokslo žurnalų esi užverstas. Tu moki ir pas Tave atsilankiusį svečią, kolegą iš universiteto, pavaišinti šviežiena — parodyti naujausių, tik ką iškeptų, mokslo veikalų, kuriuos tuojau pasirūpinai parsigabenti. Trumpiau sakant, esi paskendęs knygose ir straipsnių korektūrose.

Eina reikalinga ir naudinga „Lietuviškoji Enciklopedija“. Tu ten irgi esi vienas iš viceredaktorių ir rūpestingai moki sumeškerioti dar niekur nespausdintų žinių, peržiūrėti ir papildyti kitų surankiotas.

Jeigu jau esi pasinėręs knygose, tai gal Tavęs niekas nebemato Kauno katalikiškųjų draugijų susirinkimuose, nelaikai paskaitų, nesakai prakalbų? Visai atvirkščiai. Kaip būtų laimingos draugijos, jeigu Kauno katalikai inteligentai su tokiu uolumu lankytų draugijų susirinkimus ir juose taip aktyviai dalyvautų, kaip Tu! Kartais susirinkimų vadovybė atsiduria net keblioje padėtyje: reikia kiek skubiau baigti susirinkimas, o čia prašė prof. Dovydaitis balso pakalbėti kuriuo klausimu. O Sveiko apetitas nemažas: kai gauni balsą kalbėti, tai norėtumei naudotis tuo balsu bent valandą. Kai esi kviečiamas laikyti paskaitą, tai Tavo reikalavimų minimumas — leisti Tau kalbėti $1^1/_2$ val. Drauge reikia pripažinti, kad padarei didelę pažangą kalbėjimo technikoje: paskaitose ir prakalbose pasidarei daug gyvesnis, sąmojingesnis, įdomesnis. Mat, dažna praktika visa pagerino.

Taip dalykams esant su Tavo knygomis, straipsniais, dalyvavimu susirinkimuose Kaune, Tavęs gal ir su žiburiu niekas nepamatys provincijoje? Argi toks mokslininkas sugebės prabilti į kaimiečius jiems suprantama kalba? Čia irgi viskas atvirkščiai. Retas kuris iš Lietuvos inteligentų yra taip daug keliavęs po Lietuvą, taip daug aplankęs provincijos bažnytkaimių, miestelių, taip daug paskaitų ir prakalbų laikęs katalikiškųjų draugijų susirinkimuose, ypač pavasarininkų, kaip Tu.

Daug kam kyla tiesiog mįslė, kaip galima visa tai aprėpti? Iš kur laikas ir jėgos? Teoretiškai atrodo, kad visų darbų vienam žmogui nega-

lima nudirbti, bet faktai parodo, kad Tu nudirbi. Kadaise šv. Povilas yra pasakęs, kad visa galįs tame, kuris jį stiprinąs, t. y., Dievuje. Mes kiti stebimės ir džiaugiamės.

Kristaus mokslo, Katalikų Bažnyčios reikalai Tau labai prie širdies. O kiek Tu sielojies katalikų akcija, vadinasi, pasauliečių žmonių apaštalavimu religinėje, tautinėje, kultūrinėje srityse! Tu visada nori „sentire cum Ecclesia", todėl Tu dažnai savo prakalbas susirinkimuose pradedi, išsiėmęs iš kišeniaus liturginę maldaknygę ir paskaitęs iš tos šv. mišių dienos maldų teksto atitinkamus žodžius.

Tu krikščioniškos teisybės akimis žiūri į žmonių, tautų, valstybių gyvenimą ir nuoširdžiai nori, kur gali, tai ir reikalauji, kad gyvenimas eitų pagal teisybės nuostatus. Gal tai darai įtakoje šv. Rašto žodžių „Palaiminti, kurie alksta ir trokšta teisybės, nes jie bus pasotinti". Tačiau Tu gerai, matyt, prisimeni ir kitą krikščioniškojo mokslo reikalavimą — žiūrėti gailestingumo, krikščioniškosios meilės. Todėl Tu labai nuoširdžiai užjauti ir realiai paremi nelaimingus asmenis, neturtingą moksleiviją, studentiją. Kartais, jau savų pinigų nebeturėdamas, eini pasiskolinti, kad sušelptum neturtingą moksleivį(ę) ar studentą(ę), žadėdamas grąžinti, kaip tik gausi atlyginimą už savo dirbamąjį tą ar kitą darbą ir pažadėjimą ištesi. Realia parama užjausti neturtingą idealistą yra labai palaimingas mūsų santykiams dalykas.

Tu, Mielasai Drauge, pamiršti savo sveikatą. Nors ji buvo geležinė, tačiau ir geležis sudyla, tad ir Tavo sveikata pradeda kartais krikti. Juk Tau sirgti, tai, vadinasi, iš savo buto neišeiti į spaustuvę, universitetą. Nenorėdamas pasiduoti tikrajai mažesnei ar didesnei ligai, Tu savo bute rašai straipsnį. Jeigu priverstas gulėti lovoje, tai vis vien Tu su knyga rankoje. Taip toliau daryti negalima. Savo sveikatą reikia daugiau respektuoti, turint galvoje, kad apie 50-tus gyvenimo metus ir buvusios puikios sveikatos asmeniui pradeda atsirasti negalavimų. Daugiau kreipiant dėmesio į sveikatą, bus galima ilgiau jąja naudotis ir, galų gale, daugiau nudirbti. Tai būtų ne ištaigumo ženklas, o racionalios ekonomikos.

Tu, Drauge, gyveni ne sau, bet kitiems: kitų reikalais ir bėdomis daugiau sielojies, negu savo.

Tu žmogus labai atviro būdo: Tavy nėra nei klastos, nei kreivos diplomatijos, nei pikto noro. Kai turi ką pasakyti, tai pasakai tiesiai į akis pačiam asmeniui, o ne per kitus skleidi. Tavo atvirumas ir noras tarnauti tiesai ir teisybei paruošė Tau skaudžių valandų, gal, kad būtumei ir vėtytas ir mėtytas, kaip sako priežodis, kad būtumei daugiau prityręs ir todėl pilnutinesnis žmogus, bet visa tai Tu priėmei su nuostabiu, visą Tavo gyvenimą lydinčiu, krikščionišku optimizmu. Retas kuris žmogus yra perimtas tokios krištalingai skaidrios, sąmojų lydimos nuotaikos kaip Tu. Gal todėl, kad apie bloga ar pikta nemąstai.

Šie mano įspūdžiai — tai beveik tik aforistiškai išreikštos nuotrupos iš faktų gausybės.

Linkiu Tau, Mielasai ir Brangusis Drauge, Tavo jubiliejaus proga ir toliau gausios Dievo palaimos, geros sveikatos, kad dar ilgai galėtumei krauti ant Lietuvos aukuro krikščioniškosios kultūros lobius. Vivas, floreas!

1936-XII-2 d. Tavo Vysk. *M. Reinys*

Prof. Pr. Dovydaitis — normaliai (1932 m. prieš atostogas)

VAISINGAS PLUNKSNOS DARBININKAS

Per 25 metus prof. Dovydaitis parašė daugiau kaip 100 didesnių ir mažesnių darbų, studijų ir populiarių straipsnių. Be savo tiesioginės specialybės — istorijos, prof. Dovydaitis turi darbų iš įvairių pedagogijos, religijų istorijos, literatūros, gamtos filosofijos, geografijos, klimatologijos, geologijos, paleontologijos, na — net ir hidrologijos. Žmogus didelio talento, jis moka naudotis pasauline literatūra, sugeba rasti, kas įdomu, kas reikalinga.

Retas iš Lietuvos mokslininkų ir rašytojų toks vaisingas, toks darbštus, kaip mūsų šių dienų jubiliatas. Ramiam mokslo darbui kiek kliudo jo gyvas būdas, dėl kurio jam tenka patirti visokių gyvenimo nemalonumų. Žmogus teisingas ir teisus, jis kartais sueidavo kolizijon su šio pasaulio galingaisiais ir gaudavo skaudžiai nukentėti.

Prof. Pr. Dovydaitis — „bajoriškai“ (1932 m. po vasaros atostogų).

Vytauto Didžiojo Universiteto Teologijos-filosofijos fakultetas, įvertindamas prof. Dovydaičio mokslo darbus, 1928 metais išrinko jį ordinariniu profesorium, o 1935 metais jam suteikė filosofijos daktaro garbės titulą.

Didžiausias jubilato nuopelnas Lietuvos mokslui — neįmanomai sunkiomis sąlygomis įkurti ir leisti mokslo žurnalai, kurie išugdė jaunąją mūsų mokslininkų kartą, kurie prisidėjo galingai pakelti mūsų kultūrą iš senosios vergijos, tamsos ir paniekos. Kad ir dabar tas darbas neįvertinamas, neremiamas, tegul jubilatas nenusimena: kiekvienas geras darbas susilauks atpildo. Mūsų jaunoji karta, kuri tiek daug naudojasi prof. Dovydaičio energijos ir darbštumo vaisiais, nepamirš jo nuopelnų ir ras progą patikrinti jam savo dėkingumą ir simpatijas. Ateitis — mūsų!

Prof. S. Kolupaila

TRUPUTIS APIE PR. DOVYDAIČIO ŠEIMĄ

Studentaudamas jis vedė to paties kaimo mergaitę. Ir šitai tuo metu didelė sensacija. Juk reikėjo, kad ponia būtų, kad nosį riestų, o dabar viskas taip paprastai įvyko. Rusės ir lenkės žmonos tuomet mūsų „tiligentams" labiau madoje buvo kaip lietuvaitės. Atsimenu, ir vestuvės buvo visai kuklios. Surišo (1911.XI.28) Višakio Rūdoje kun. P. Martišius, ir jaunavedžiai tuoj išvažiavo į Maskvą. Minint bet kurį jubiliatą, žmona dažnai nežymiai paminima. Kažin, ar nenusidedama tuo didžiajai gyvenimo tiesai? Ar ne žmona sukuria vyrui namų aplinką, kurioje jis daugiau ar mažiau gali dirbti. Gal be savo žmonos paramos ir ramios namų aplinkos profesorius nė pusės to būtų nedavęs, ką šiandien davė?

Marcelės ir Prano Dovydaičių šeimoj jaunosios kartos buvo septyni asmenys. Trys jų yra mirę visai jaunučiai. Gyvų likę keturi:

Ona (g. 1912.IX.29), baigusi gimnaziją, dirba ir mokosi Klaipėdoj.

Jonas (g. 1914.VII.12) nuo 1934 m. atlieka karinę prievolę Karo Aviacijoj. Jau du metai, kaip skraido savarankiškai. Šių metų XI. 12 d., per figūrinį skraidymą lūžus lėktuvo vairui, išsigelbėjo, iš 1700 metrų aukštumo iššokdamas su parašiutu ir nusileisdamas Aleksote ant vienų namų stogo. Kartu mokosi Aukšt. Technikos Mokykloj (mech. sk. 4 kl.). Karinės spaudos bendradarbis.

Vytautas (g. 1920.IV.1), Kauno „Aušros" gimnazijos VIII kl. moksleivis; šių metų vasarą baigė Nidos sklandymo mokyklą.

Laimutė (g. 1925.III.26), II-sios rengiamosios gimnazijos klasės moksleivė. — Čia įdėtoji šeimos nuotrauka yra iš 1928 m. (mėgėjo darbas!).

A. Puodžiukynas

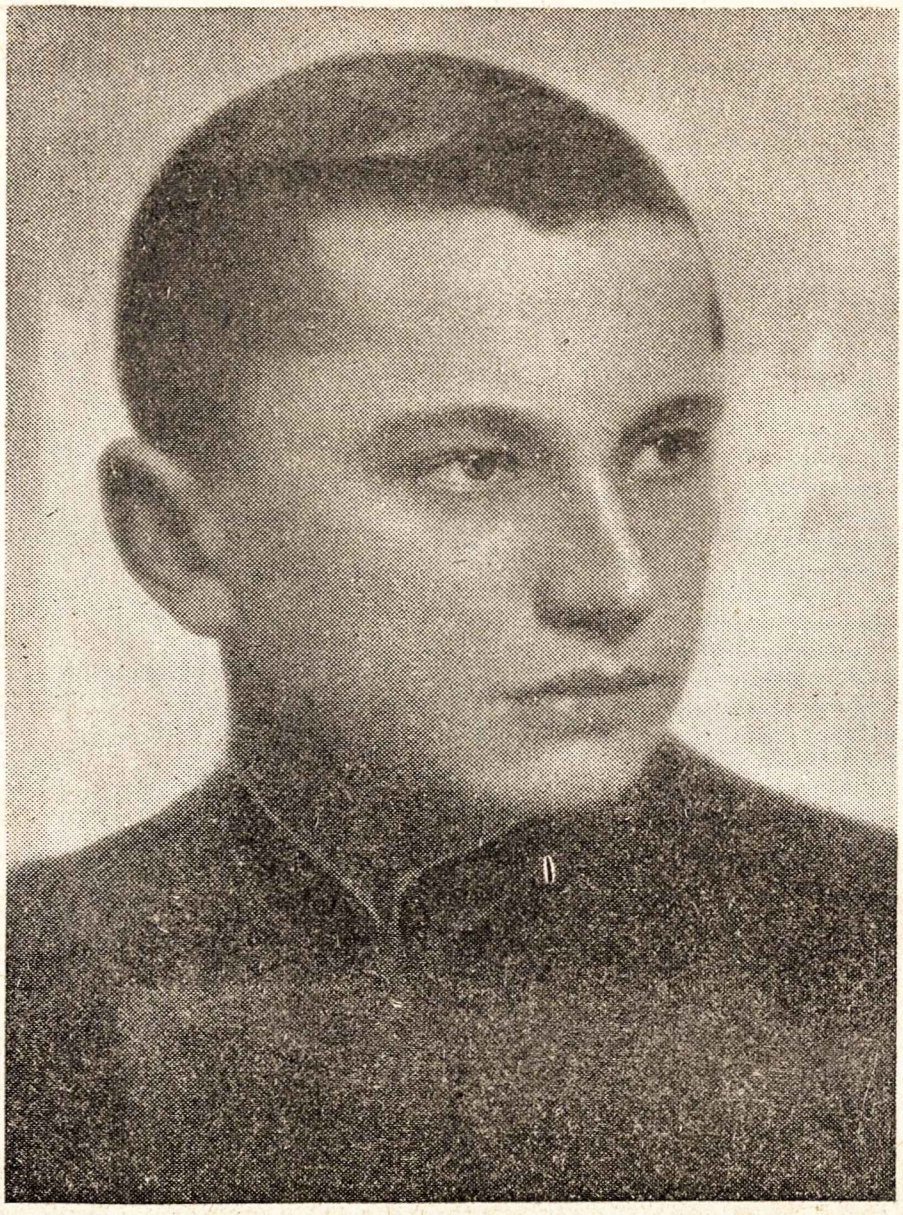

KUR BAKŪŽĖ SAMANOTA

A. a. Ant. Murzai atminti

Gimei tu šiaudinėje pastogėje, augai ne pertekliuose, ne lepinamas, bet pamilai savo gimtinę, jos medžius, paukštelius . . . Visos tavo svajonės buvo: pargrįžti į numylėtą sodžių, žalioje gamtoje atgaivinti sielą, pradžiuginti kitus savo gražiomis dainomis. Tada planavai tu savo gyvenimo kelionę, galbūt svajojai bakūžę numylėtą paversti į puikius rūmus, džiaugėsi tavim tėveliai, vildamiesi senatvėj medžiagiškosios ir dvasiškosios paramos.

Bet — viskas Kūrėjo rankose. Vos sulaukęs aštuonioliktojo liūdno rudens, lapams krintant, turėjai su nusivylimu pasakyti: „Sudiev žemės svajonės . . .“ Vieną šeštadienį dar linksminais, žydėjai, draugų tarpe, o kitą — jau prašei motutės palaiminimo amžinybei . . .

Kai kankino tave kūno skausmai, ar neskaudėjo sielos, ar nesigailėjai matydamas, kad mirtis ištiesia ranką ir šaltais pirštais išplėšia visas svajones, skaidrius džiaugsmus ir viltis; ar nesuvirpėjo širdis iš liūdesio, kai motutė, sielvartingai laužydama rankas, liejo sidabrines ašaras ant tavo išbalusio veido? Taip, sunku buvo tau atsiskirti su dar viliojančia žeme. Tu kovojai su mirtimi, blaškeis. Bet ji nugalėjo: lyg žaibas nutrenkė jauną, pradėjusį kelti viršūnę ir lygitnis su kitais ąžuolą. Silpstančiu, skausmingu, prašančiu balsu sušnibždėdamas: „Rikiuokitės, draugai, rikiuokitės“ — įpareigojai mus sekti savo pėdomis ir tada ramus, švelniu, vos girdimu balsu atsisveikinai su gimtine paskutinį sykį uždainuodamas „Kur bakūžė samanota . . .“ ir daugiau nebesidžiaugei saule.

L. Paškūnas

KOKIA BUS „ATEITIS“ 1937 M.?

Gerai žinodami, kokia sudėtinga beaugančiojo žmogaus siela ir kiek daug reikalaujanti savęs suformavimui, mes nuolat esame nepasitenkinę tuomi, ką sugebame duoti savo skaitytojams — visai didžiulei mūsų šeimai tautiniu ir religiniu renesansu degančios jaunuomenės. Mes norime nuolat siekti ir ieškoti naujiems laimėjimams kelių, naujo tobulumo, nes matome didžiulį skaitytojų entuzijazmą, kūrybos pasiilgimą ir gražiųjų darbų vaisius. Metų gale, visa subalansavę, ateinančiųjų metų darbo skatinami ir džiaugdamiesi visomis rinktinėmis gimnazijų suolo pajėgomis, kurios poetais, beletristais ir įvairių sričių kultūrininkais mūsų puslapiais į gyvenimą nepalaužiamai veržiasi, ryžtamės 1937 m. „Ateitį“ dar tobulinti ir kartu vis artinti moksleivio dvasiai. Tam tikslui jau dabar rūpinamasi, kad ir vyresnioji ir jaunesnioji mūsų bendradarbija atiduotų „Ateičiai“ visa, ko jie geriausio turės. Kartu Redakcija deda daug vilčių ir į pačius skaitytojus: jie uoliai stengsis atsilyginti už žurnalą, kad tuo būdu netarmozuotų Redakcijos gerųjų pastangų. Kiekvienas mūsų Administracijos priminimas tebus skaitytojo tuojau išgirstas. Tada galėsite būti tikri ir Jūsų „Ateities“ tobulėjimu. Žinokite, kad kiekvienas toks apsileidimas yra žala „Ateičiai“, o kartu ir patiems skaitytojams.

Kartu, džiaugiamės, kad „Ateities“ skaitytojų šeima nuolat plečiasi ir tikime tais gausiais pasižadėjimais savo gimnazijose „Ateitį“ dar plačiau paskleisti. O kadangi pastaraisiais metais labai pagausėjo mergaitiškųjų „Ateities“ skaitytojų, ir jos nori, kad „Ateitis“ lygiai ir joms būtų įdomi, tai mes skelbiame

mergaitėms siurpryzą:

1937 m. „Ateitis“ bus nė tik vyrų moksleivių, bet taip pat ir mergaičių žurnalas. Joms duosime visą eilę visai originalių ir naujų straipsnių. Todėl mergaitės jau dabar gali drąsiai „Ateitį“ prenumeruotis Visi gi religiniai, kultūriniai ir literatūriniai reikalai, kadangi savo esmėje yra visiems bendri, bus neišskirtinai liečiami.

Tat visi gražiam Kalėdų poilsiui ir dar gražesniam 1937 m. darbui.

„Ateities“ Redakcija

ALYTUS

Dzūkai tai vis dzūkai, linksmo kraujo žmonės. Jie nenori būti flegmatikais ir užsimoję darbuotis su dzūkišku įkarščiu. Kai kurie, ypač eucharistininkai, pasiryžę išjudinti net pačią Dzūkiją, ne tik sutartinai šaukdami į moksleiviją, bet ir sistematingai vykdydami naują šūkį „Pajudinkim Dzūkijos žemę!“ Eucharistininkai daro kiekvieną mėn. visų 4 būrelių atskirai ir vieną visuotinį sus-mą. 8.XI visuotiniam sus-me kun. kapelionas A. Vaitiekaitis savo paskaitoj išsamiai nagrinėjo temą „Sąmoningas tikėjimo pažinimas ir jo pareigų vykdymas gyvenime“. Sus-mai lankomi gausingai.

Literatai smarkiai užsimojo, bet kirvis pakibo ore ir vargiai kada pasieks šaknis. Paskutiniam susirinkime savąja kūryba pasirodė *Alg. Kružas* ir dar kažkas kuklaus — Laukų Gėlė. Globėjas p. mok. Šukys nuo savo pareigų atsisakė.

Kasmatė

BIRŽAI

Užsigavėjimas adventams

— Paskutinį šeštadienį prieš adventą vyresn. klasės surengė šaunų pasilinksminimą. Septintokės gražiai pašoko ir padainavo. *Pr. Matulytė* (VII kl.) paskaitė nuotaikingų savo eil. Penktokės jausmingai padeklamavo, o septintokai energingai kupletais publiką juokino. Žodžiu, prašmatni programa buvo. Po sceninės dalies šokom, sukėmės, kad net iš po „padnackų“ žiežirbos skilo.

— *Br. Krivickas* („Literato“ redaktorius) jau renka laikraštėliui medžiagą. Teko nugirsti, kad šis „Literato“ nr. norima išleisti gražiai ir meniškai. Iliustracijas pieš Ig. Pranckūnas ir Vl. Genys. Be biržiečių literatų kūrybos, būsią dar *K. Bradūno, Pr. Kozulio ir Leon. Narbuto.* Tuo norima palaikyti tam tikras literatūrinis bendravimas su kitomis gimnazijomis. Girtinas žygis!

— Literatų tautodailės sekcija pasiryžo parūpinti gražias tautiškas premijas pavasarį Biržuose įvykstančiam Panevėžio apygardos literatūriniam turnyrui. Taigi, biržiečiai visus Panevėžio apygardos poetus, beletristus, dramaturgus ragina smailinti plunksnas, dirbti, kurti išsijuosus, kad pavasarį mūsų apygarda pasirodytų esanti kūrybingiausia ir darbščiausia iš visos Lietuvos!

— *Eug. Matuzevičius* (slapyvardžiu A. Iešmenėlis) rengia spaudai eiliuotą pasaką vaikams *„Karalaitės girnos“*. Pasakos siužetas yra paimtas iš mūsų liaudies kūrybos.

Br. Javas

JURBARKAS

V. Operos solistų koncertas

XI.21 d. „Saulės“ salėje koncertavo *solistai: Stasys ir Antanas Sodeikos, Rakauskaitė ir Kardelienė.* Jiems akompanavo *Gailevičius.* Koncertas buvo suruoštas Tėvų Komiteto iniciatyva neturtingų mokinių naudai. Solistų tarpe net trys jurbarkiečiai: *Sodeikos ir Rakauskaitė!*

— XI.14 d. VI-ji klasė suruošė pasilinksminimą. Suvaidino mokinės *E. Tamošaitytės* gan vykusią, trumpą, gimnazistiško gyvenimo komedijėlę.

Pažvelgę kuopelių veikiman, pastebėsime irgi šį tą. Be literatų, atgijo kraštotyrininkai, matematikai, istorikai, eucharistininkai. Labiausiai *judrios — eucharistininkės mergaitės.* Dažnuose savo susirinkimuose jos gyvai diskutuoja religinius klausimus, skaito eilėraščių, rašinėlių ir t.t. Vadovauja VII kl. mok. *O. Kisieliūtė.* Vyrai, pajudinkit žemę!...

Nors „Ateitis“ ir daugumos skaitoma, bet kitiems metams esame pasiryžę šio įdomaus žurnalo prenumeratorių skaičių padvigubinti.

Nežinomasis

KAIŠIADORYS

Menininkai ir matematikai

Meno mėgėjai veikia! Į valdybą įeina: *St. Arbačiauskas* V kl. (pirm.), *Vacl. Ulozas* V kl. ir *R. Jankauskaitė* VI kl. Būrelį globoja dail. p. Juškevičius. Žada smarkiai dirbti. Linkime viso gero!

Lapkričio 14 d. pasijudino ir matematikai. Padarė susirinkimą, o po to — robaksą. Į valdybą išrinko: *J. Jacevičių* VI kl. (pirm.), *P. Cichanauską* V kl., *Br. Ulozą* V kl. ir *Br. Aleksandravičiūtę* VI kl. Būrelį globoja p. Nastopka.

Pastaruoju laiku gerai dirba kraštotyros „Tracia“ būrelis. Nors narių nedaug, bet sugeba parodyti energijos. Būrelį globoja p. Petrulis.

Dabar mokykloje yra platinamos „plytos“. Plytos, kuriomis statoma Kauno Prisikėlimo bažnyčia.

P. S. „Ateities“ 10 nr. klaidingai atspausta: religinio būrelio susirinkimo programoje dalyvavo ir A. Sodonis (VI), E. Bliūjūtė (VI) ir H. Martusevičius (VI). Šie programoje nedalyvavo, bet buvo išrinkti į to būrelio valdybą.

Trakutis

KĖDAINIAI

Gimnazijos gyvenimo nuotrupos

Šiais mokslo metais kėdainiečiai (tik „retkarčiais“ šeštadieniais iki XI.15 d., mat, tą dieną buvo išleistas neklaužadom dekretas) puikiai „suvaidindavo“, „kaip negėrus pasigerti“. Šaltesniam vėjui papūtus, keliem tokiem „abstinentam“ atimta teisė lankyti Kėdainių gimnaziją.

XI.17 d. gimnazijoj įvyko steigiamasis abstinentų sekcijos susirinkimas. Įdomią paskaitą laikė, į susirinkimą atsilankęs, kun. A. Račiūnas. Į abstinentus įsirašė beveik visi atsilankiusieji. Išrinkom valdybon: *St. Sėlenį* (pirm.). *Meškauską* (vicepirm.) *ir J. Kryževičiūtę* (sekr.).

XI.22 renkamės į gimnazijos salę, mat, literatų būrelis rengia literatūrines diskusijas. 4 val. prasiskleidė uždanga ir scenoj pasirodė kūrėjai, kritikai: *Br. Tiškus, D. Širvydaitė, Kutkus, A. Kiškis, V. Sadauskaitė, A. Butkus, O. Jaugelytė ir Br. Petrusevičius.* Pirmas skaito būrelio pirm. Br. Tiškaus referatą, „Konfliktas tarp kūrybos ir tikrovės“. Lengvu balsu ir stiliumi žavi klausytojus *O. Jaugelytė* savo vaizdeliu „Ot, tai bus, Joneliui“. Ir vėl kritikai... *A. Butkus* skaito savo eilėraštį „Rudens žodžiai“. Ir jau rengiamės recenzuoti L. Dovydėno „Kelionės į pievas“ „Pilkį“. Nelaimė... elektra užgęsta, ir sutaisius visi dar pasilinksminame.

Paskutiniuoju laiku gimnazijoj vyksta draugiškos šachmatų rungtynės.

Advento metu religinio auklėjimosi būrelis rengiasi suvaidinti mokinių įscenizuotą Gvidą Foulgolaną.

A. Gedainis

KYBARTAI

Išlydėjom mokytoją

6.XI į Prancūziją išvažiavo gimnazijos vokiečių kalb. mokytoją p. V. Radzevičiūtė. Išvažiavo pasiryžusi baigus studijas vėl grįžti atgal į moksleivių tarpą. Mokytojos palydėti buvo susirinkęs didelis būrys mokinių, kurie įteikė gėlių.

Vietoj p. V. Razevičiūtės gavom naują vokiečių kalb. mokytoją p. B. Stočkų.

Mūsų brangiam globėjui
Mok. p. ST. BALSIUI,
jo mylimai motutei mirus, reiškiame gilią užuojautą.
Kybartų Vals. G-jos Gamtininkų būrelis

Abiturijentų vakaras

7.XI gimnazijos salėj įvyko tradicinis VIII kl. vakaras. Buvo suvaidinta „Švarkas ir milinė“ 3 v. drama, pagrota smuiku ir sudainuota *V. Prapuolenytės* parašytųjų kupletų. Kupletuose labai vaizdžiai atsispindėjo mokinio vargai, mokytojų „sezoniniai“ darbai. Po programos buvo šokiai ir žaidimai. Vakaras labai gerai pasisekė. Vakaro pelnas, kuris viršija 300 lt., skiriamas savojo krašto pažinimui.

Ramumas

KUPIŠKIS

Na, ir Kupiškis panoro įkišti savo nosį į „Ateities“ puslapius. Mat, iki šiol nedrįso. (Nedrąsūs korespondentai!). Šįmet mokyklai padidėjus į progimnaziją, įdomesnis ir jos gyvenimas: čia gabesnieji ping-pong žaidžia, ten ketvirtokai, slėgiami dvejetukų rūpesčio, daina raminasi, penktokai fiziką studijuoja ir t. t.

Tik būreliai, išskyrus religinį ir meno sekciją, gana saldžiai miega. Ar amžinu ar letargo miegu, tai nežinia . . . Tiesa, humanitarinis būrelis žada pabusti. Žinoma, tada ne vienas galėtume daugiau sužinoti iš literatūrinio pasaulio ir pasirodyti savaisiais kūriniais. Laukiame! Pirmąjį trimestrą dviejose berniukų klasėse siautė vokiečių kalbos „dvoikių“ epidemija. Nukentėjusių, berods, arti pusės (45%). Na, vyručiai, tempo!

Boks-Tengo

LAZDIJAI

Gimnazijos rūmų pašventinimas

XI.22 į naujųjų gimnazijos rūmų pašventinimą atvyko p. p. Švietimo Ministeris ir vice-ministeris. Rūmus pašventino ir pamokslą pasakė Lazdijų klebonas. Po to buvo gimnazijos salėje iškilmingas posėdis. Ta proga tėvų komitetas surengė koncertą-vakarą. Atsilankė nemaža ir iš tėvų tarpo. Po vaidinimo solistė N. Zaniauskaitė padainavo keletą dainų ir pašokom.

Būreliai vis dar „sapnuoja vasarą“ ir nemano busti iš miego.

Kasrašė

Liūdime mirus mūsų mylimam auklėtojui
p. A. ŠATUI
ir visiems jo artimiesiems reiškiame širdingiausios užuojautos.
Linkuvos v. gimnazijos V klasės moksleivės,-iai

LINKUVA

Įvairenybės

Šiais metais mokinių tarpe labai aktualus kooperatyvėly parduodamųjų bulkų klausimas. Per ilgąją pertrauką prie prekių spintos tokia spūstis, kad yra pavojaus kantriam pardavėjui su visa spinta būti apverstam. Deja, kurį laiką, apsirgus pardavėjui, visi turėjo pabadauti, ypač vargo būta simpatingiesiems pirmokams, kurie, atakuodami „At. Spinduliuose“ aprašytus „abisinus“, visada pasistiprina.

Antrasis aktualus dalykas — kai kuriose klasėse įvestieji auklėjimo pusvalandžiai. Nors ten ir rimtais dalykais paprastai kalbama, bet pasitaiko ir komiškesnių. Čia įscenizuojamas septintosios klasės auklėjimo pusvalandis.

Auklėtojas: Moteris yra silpnesnė už vyrą, todėl ją reikia gerbti. Reiškia, nuėjai į vakarą, atsisėdai, o atėjusi moteris šalia tavęs atsistojo — užleisk jai vietą. Vinciukas: O išpažinties einant taip pat reikia užleisti vietą? Auklėt.: Išpažinties einant tos taisyklės netaikomos . . . Na, o kaip manote, ar reikia moteriai užleisti vietą, kai nusipirkęs bilietą sėdi, o moteris stovi? Juozas: Mano nuomone, tokiais atvejais reikia žiūrėti kas per moteris: blondinė, ar brunetė, patinkama, ar ne. Julius: Jei mokėjęs pinigus, tai kam užleisi . . .

Pagaliau kalba antifeministas „bičiulis“: Vyrai narplioja diplomatines pinkles, visi išradimai — vyrų darbo ir proto vaisius. Tai kam toms moterims neužpelnyta garbė? Jos dėlto tiktai pučiasi. Reikia vyrus visur gerbti. Petras: Jei taip dar ilgai tos moterys bus garbinamos, tai ilgainiui įgys ius vitae necisque . . .

Šiluvis

MARIJAMPOLĖ

Marijonų gimnazijoj paskelbtas karas . . .

Trimestro pabaigtuvės kažkodėl daugelį mūsų vyrų prislėgė. Korespondentas, norėdamas išsiaiškinti, padarė „pasidairymą“. Pirmiausia išbėgau užuolanka tokiam Jonui:

— Kas tau yra, Jonuti, kad tu toks nusiminęs?

Jonas iš nustebimo net krūptelėjo, bet, mane pažinęs, tarė:

— Vai, kaip greitai prabėgo šitas trimestras... Aš dar maniau trimestrui baigiantis likviduoti keletą dvejetukų, bet nelaimė... Susirgau ir į klasę negalėjau ateiti, o nenaudėliai dvejetukai pasiliko žurnale sėdėti...

Mums besikalbant, atsisuka ir nenuorama Juozas. Pagaliau atbėga Simas. Jam irgi tos pačios bėdos... Kartais ir jam pasirodo dvejetukų šmėkla. Taigi, susirinkę visi į būrį, pradėjom rimtą kalbą. Išvados buvo tokios, kad visi nutarėm paskelbti dvejetukams karą...

Skambutis... Visi einam į klasę. Čia taip pat visi šaukia: Karas dvejetams! Karas... Taip pat ir kitos klasės prieš dvejetus protestuoja. Žiūrėsime, kas laimės.

Vyturėlis

Atitaisymas

Pereitam numery buvo paskelbta, kad ping-pong rungtynėse antrąją vietą laimėjo Šinkis VIII kl., bet turi būti Krulickas VI b, o Šinkis laimėjo trečiąją vietą. Todėl draugą Krulicką atsiprašau, nes buvau gavęs klaidingų žinių.

Paželsvių Vytukas

MAŽEIKIAI

Literatai

Jau spėjo įvykti 3 sus-mai. Recenzavome, skaitėme savo kūrybą, turėjome gražią paskaitą „Grožis". 26 lapkričio vėl susirinkimas. Ponas direktorius mus veda į „antrąjį pasaulį" — t. y. Dantės Dieviškoji Komedija parodoma vaizdais. Žinoma — visi norime patekti į dangų... Savo kūrybos skaitė *M. Daunytė.* Jos stilius jau sustiprėjęs, yra gražių vaizdų. Bet dar daug darbo... Skaitė ir *L. Šeinas* novelę. Debiutavo *Mataitytė* V kl. Pradžia — kaip visuomet sunki. Trūksta jai rimų, ritmo, poetinės kūrybos! Literatai ruošia vėl ekskursiją į Rygą. Tarp kitko įvyks po Kalėdų ir literatūros vakaras. Bet tai jau ateities dalykas. Reikia priminti, kad truputį persitvarkė valdyba: mat, norima aštuntokus nuo valdybos pareigų atleisti. Jiems ir taip daug darbo. Naująją valdybą sudaro *M. Daunytė, A. Lipskis ir Z. Umbražūnas.* Literatų globėjas — direkt. J. Rainys.

Pas mus įvairių švenčių, minėjimų, būrelių su-mų yra apsčiai. Štai puikiai minėjome Kariuomenės šventę, Latvijos nepriklausomybės šventę ir t. t. Susirinkimai beveik kasdien įvyksta. Tad juos ir aprašyti sunku. Paminėsiu štai ką... — Na gi ką? — Na apie mokinius, kas pas juos naujausia... Originaliausiu ir būtiniausiu dalyku yra... mokėti šokti anglų valsą. Tuo labiausiai susirūpino septintokai. Kai tik pamoka pasibaigia, žiūrėk, jau ir eina į darbą „angliškas". Jau blogiau tai, kad du „legionieriai" (irgi septint.) prilipdė Bethoveno barelje-fui barzdą. Čia jau išradimas!

A. Vaivara

PANEVĖŽYS

Mergaičių ginmazija

Prancūzų k. mokytojos p. Žemaitienės dėka, įsteigtas prancūzų k. mėgėjų būrelis. Susirinkimai „rèunions" daromi kiekvieną šeštadienį. Kas kuriai mokinei neaišku, parašo ant lapelio, ir mokytoja išaiškina. Aštuntokės džiaugiasi, kad gera proga pakartoti egzaminams savo žinias.

Tėvų komitetas suruošė vakarą. Puikiai pavyko pastatyti vieno veiksmo operetę „Girių Karalius". Programą atliko patys mokiniai,-ės. Pelnas skiriamas neturtingiesiems mokiniams.

Mergaičių gimnazija pasiryžusi didelį „Ateities" bagažą savo gimnazijoj vis dar didinti, nes „Ateity" randa daug mergaitėms įdomios medžiagos.

E. G.

PRIENAI

Per kaleidoskopą...

Laikraštis

VIII klasei — žinių šaltinis.
VII „ — yra paveikslų.
VI „ — renkamas laisvesniam laikui paskaityti.
V „ — folialas, kurį plėšydamas demonstruoji savo „poniš-ką kultūrą".

Mokslas

VIII — cementinis pamatas gyvenimo bakūžei statyti.
VII — nusiraminimas nepasisekus konkurencijai.
VI — laiko praleidimas, kai nusibosta tinginiauti.
V — bausmė už trečiojo aukšto nuodėmes.

Peilis

VIII — pažiba prie šono.
VII — „tamahaukas" sienos plyšiams didinti ir obuoliams dalintis.
VI — mažavertis daiktas.
V — įrankis pavaduojąs kumštį, kai šis pavargsta.

Veidrodėlis

VIII — ateičiai įžvelgti.
VII — žiūrėti, kad mokytojas neatleistų špargalkos nuo pareigų.
VI — neatsigrįžus iš pirmųjų suolų fotografuoti tolimam kampe sėdintį objektą.
V — patikrinti, ar sportas nepaliko kur nors žymių.

Žurnalas

VIII — atestatui įžanga.
VII — voltmetras, žymis aukšto įtempimo didžiųjų ir mažųjų smegenų potencialų skirtumą.
VI — reostatas mažinąs trimestrinį išsiauklėjimą.
V — baubas gelbstis gyvenimo jūroj „skęstančias gulbeles". (Kaleidoskopo tąsa bus kitame „Ateities" nr.).

Rep.

RAMYGALA

Šiais metais mūsų mokykloje mokinių neperdaugiausia, tačiau ir tie dirba, kruta, kaip kas gali. Be kraštotyrininkų, Raudonojo Kryžiaus būrelio, gerb. kapeliono A. Misevičiaus rūpesčiu įsteigtas Religinio lavinimosi būrelis. Valdybon išrinkta: *Jonas Kriščiūnas* (VI kl.) — pirm., *Vytautas Petkevičius* (V) — vice-pirm. ir *Ksevera Nefaitė* (VI) — sekret. Antrame susirinkime būrelis susiskirstė į dvi grupes: jaunesniųjų (I-III kl.) ir vyresniųjų (VI, V ir VI kl.). Narių prisirašė labai daug.

Vyturėlis

RASEINIAI

Būrelių veikimas virte verda

— Kaip religininkai, ar tik nesnaudžiata, pirmininke?

— Na, kaip gi. Juk jau buvo susirinkimas, pasilinksminimas ir Kristaus Karaliaus šventės minėjimas. Ir kiek dar bus . . .

Filosofijos-Pedagogikos būrelis taip pat gyvai veikia. Neseniai ir kraštotyrininkai „iš numirusių" prisikėlė. Jau galutinai susitvarkė dūdų orkestro komanda.

Šiemet užplūdo daug kražiškių. Vienuose rūmuose nesutelpam. Gyvenam „dvare" ir „kumetinėj", kuri randasi tolokai nuo gimnazijos. „Kumetinėj" yra VII-ji ir I-ji kl.

V-oj klasėj visai rimta nuotaika. Leidžia laikraštėlį „Kalatauką". Kaip jis atrodo, vieni penktokai težino.

VI-ji „smarki" klasė. Didelė. Vien moteriškos giminės — 13, o vyrų — sunku ir suskaityti. Ūsoti, tik nebarzdoti. Tai biznieriai. Valdo kooperatyvą (pardavėjas V. Šimkus), viešpatauja koridoriuj, „muša kėbubę" su penktokais ir tiek.

VII-ji — „įžymybių" klasė. Čia literatų valdyba (pirm. Stp. Kosmauskas, vicep. A. Pocius, sekret. A. Stančevičius), RAB pirmininkas St. Ambrozaitis, beveik visa Filosof.-Pedagog. būrelio valdyba (pirm. K. Ambrozaitis, sekret. A. Sivickaitė), Fizikos Mėg. Būr. vicep. P. Grinius, pora poetų, baleto atstovė, solo dainininkė ir kt. Be šių, dar sportininkas Šlyžius. Septintokai nuolat kelia „vainą" su pirmokais.

VIII-joj daugiau kaip pusė kražiškių. Šiokių tokių anarchistų, trumpų, ilgų — visokių ten rasi. Žymūs sportininkai, kaip Gudinavičius, V. Elsbergis ir A. Lukošius. Taip pat pagarsėjęs matematikas Kmita.

Abitūrai rimtai nusiteikę.

Šachmatų turnyro meisteriu yra K. Grincevičius (VI kl.).

K.

ROKIŠKIS

Gimnazijos skaityklą monarchiškai valdo ir tvarko VIII-ji klasė. Aštuntokai,-ės per pertraukas perskaito dienraščius ir žurnalus; todėl popiet skaitykla neatidaroma. Reikėtų skaityklą prijungti prie knygyno, kad būtų galima popiet skaityti laikraščius ir knygas, nes yra tokių knygų, kurių ir V. C. knygyno Rokiškio skyriuj nėra.

Būreliai, nors lėtai, juda. Pradėjo veikti jaun. literatų ir kraštotyrininkų.

XI.14 IV-ji klasė surengė pasilinksminimą. Deja, programa buvo daugiau negu skysta. Monologas, vietoje pavaizdavęs ką mokiniška, narpliojo kažką sena. Na, ir polkikės su valsu sugrojimas — taip pat, rodos, kokia čia programa.

Literatai kruta. Būrelį globoja mok. J. Tarvydas. Valdybą sudaro: *Pr. Kozulis* (VIII kl., pirm.), *Al. Indrūnaitė* (VII kl., sekret.) ir *Vl. Šeškus* (VIII kl., kas.). Dailiosios literatūros mėgėjų skaičius negausus. Kūrybos pajėgos susilpnėjo, netekus talentingų literatų: B. Serevičiaus, Pr. Rimšos, Br. Kulio, J. Juknos. Padaryta du susirinkimai. Pirmajame savo kūrybos skaitė svečias iš Klaipėdos — *Marcinkevičius* novelę „Bronė", kurioj, šalia psichologinių minčių, gausu ir lyrikos; *Ald. Čerapaitė* (VII kl.) — eil. „Neklausk kodėl?" Kūriny daug sentimentalumo ir individualizmo. *J. Zdunytė* (V kl.) skaitė eil. „Lietuvos senovės prisiminimas". Kompoziciniai trūkumai neleido autorei išreikšti norimų jausmų. *Br. Narbutas* (VI kl.) — eil. „Saulės sutikimas" ir „Graudūs tonai" — vasaros rytmečio ir tylaus vakaro romantikos epizodai.

Antras vyr. literatų susirinkimas buvo paskirtas A. Jakšto kūrybai nagrinėti. Programą atliko VIII-ji klasė. Įžangos žodį tarė ir A. Jakšto biografiją nupasakojo *J. Braknys*. Referatą „A. Jakšto lyrika" skaitė *Br. Balaišis*. Referentas vykusiai ir išsamiai nušvietė A. Jakšto lyrikos pobūdį ir savumus. *Pr. Kozulis* apibudino A. Jakšto kritiką. Dėl referatuose iškeltųjų minčių kilo aštrių diskusijų. Kalbėjo diskusijų reikalais mok. *J. Tarvydas, p-lė A. Krasnickaitė* ir mok. *P. Radžius, M. Dapkūtė ir Povilavičiūtė*. Nutarta išleisti laikraštėlį. Redaguos *Pr. Kozulis, Br. Balaišis, Al. Indriūnaitė ir A. Styra* (VII kl.).

SKUODAS

Mielieji, Skuodas su Jumis nori „moderniškai pasirokuot", tik nežinia kaip seksis, mat, p. Redaktorius tuos „moderniškumus" visai iš „netyčių" gali nukreipti į savo „malonųjį" krepšį... bet ką darysi — reikia pradėti.

XI.15 d. virš 20 mokinių tepasi... barzdas kibosi (žinoma, tik berniukai)... vaidins „Karalaitę — Tikrąją Teisybę"... Po žemaitiško punktualumo girdisi paskutinis skambutis. Atsidengia scena... Tikroji Teisybė palydovių būry... žilbarzdžiai seniūnai... karalaitis Širdelė (su prilipdyta nosimi) prisiperša T. Teisybei... Pamažu užsitraukia uždanga. Pasisekė...

Cit!... čia rimtas dalykas... Žiūriu pro salės rakto skylutę (XI.20)... Religininkai ruošiasi būt misionieriais... Visų pirmiausia mielasis kapelionas kalba apie misijas... o po to girdžiu — *K. Sadauskas* (novelišKais žodžiais): „Sachara drebėjo nuo vakarinio šalčio... Misionierius užmigo... Kristui ir Afrikai"... *V. Vaitkus* (referato tonu): „Jie... aukoja savo gyvybę dėl tų vargšų, kurie nepažįsta tikrosios tiesos... Vienas už visus, visi už vieną!" *J. Kiauleikis* (oratio): „Trenkė Diogenas žibintą... pabiro šipuliai... Žmogaus!... Kristaus vynuogynui reikia darbininkų!" Pagaliau — epidioskopas, ekrane — paveikslai... Įdomu, turininga ir verta. Iš viso religininkai — visokio judėjimo pavyzdys.

Kaszino

ŠAKIAI

XI.28 d. literatų būrelis suruošė didžiulį vakarą. Jame atsilankė daugelis mokytojų ir visų klasių mokiniai. Programa buvo gana įvairi: savo kūrybos skaitė *A. Liūdžiūtė* (VII kl.) ir *Pr. Pusdešris* (VI kl.). Juodu jau ne pirmą kartą pasirodo. A. Liūdžiūtė yra skaičius keletą novelių, o Pr. Pusdešris — ištisą eilę feljetonų. Be to, literatai pastato savo darbo komediją „Redaktoriaus vargai". Stygų orkestrėlis išpildo: J. Štrauso valsą „Prie gražiojo, mėlynojo Dūnojaus" ir „Humoreskę".

Ypač literatai įdomiai praveda linksmąją dalį. Šokti veda ne tik bernaičiai, bet teisės abejiem (berniukam ir mergaitėm) lygios. Dar dalis programos buvo išpildyta linksmosios dalies metu: sakyta keletas eilėraščių ir skaitytas feljetonas. Visiems neišdildomą įspūdį paliko literatūrinis klausimų-atsakymų valsas ir kazokiška ragučių polka.

Kazys Vytėnas

ŠIAULIAI

Šiemet darbščiausi pasirodė literatai. Iš jų veikimo galima pažymėti p. mok. globėjo St. Anglickio rūpesčiu suruoštą literatūros popietį, kuriame savo kūrinių skaitė berniukų, mergaičių ir mokytojų seminarijos mokiniai, ir literatūros vakarą. Jis įvyko lapkričio 14 dieną ir buvo tuo įdomus, kad jame dalyvavo tik žemaičiai rašytojai. Jų tarpe matėme ir Ievą Simonaitytę, kuri savo novėle puikiai nuteikė publiką ir poetus: St. Santvarą, Butkų Juzę, Pr. Genį, St. Anglicką, Petrą Gintalą — visus žemaičius, ir, žinoma, su žemaitiškais eilėraščiais. O Stasius Būdavas paskaitė ištrauką iš savo romano „Loretą", gi L. Janušytė linksmai pasirodė savo pilnu jumoro feljetonu. Neveravičius užbaigė novele.

Bet nemanykit, kad tiek būrelių ir teturime. Visai ne! Žiemai artėjant pradėjo šiek tiek gyvumo rodyti ir Gyvulių Globos ratelis. Į geografus pradėjo stoti ir aukštesnio „luomo" mokiniai, nes V klasėje prasidėjo fizinė geografija ir jau spėjo šįmet padaryti porą ekskursijų: į Kryžiaus kalną ir į Kurtuvėnus. Yra taip pat fizikai ir astronomai, ir Raudonojo Kryžiaus ratelis ir kt., o dabar pasirodė „vitrinoje" ir steigiamo deklamatorių būrelio skelbiamas susirinkimas, kurio globėjas būsiąs mok. Herlitas. Tačiau visi gali patebėti vieno būrelio trūkumą — tai Religinio būrelio. Bet atvykus energingam kapelionui kun. Lapei, tikimės, kad ir šis trūkumas bus pašalintas.

Laukiame!!!

Apči

Pralaimėjom...

XI.21 d. mūsų ping-pongistai *Daudaras* 6L, *Macevičius* 7k ir *Preisas* 7k nuvažiavo į Biržus išmėginti savo jėgų. Stotyje labai draugiškai juos pasitiko draugai biržiečiai. Tuč tuojau buvo pradėtos rungtynės, ir mūsų vyrai, dar gerai neiš-

siblaivę iš vargios kelionės, pralaimėjo 5:4. Partijas išlošė Macevičius 2, Daudaras ir Preisas po 1.

Taip pat buvo nuvykusios ir mergaitės pingpongistės, bet jos pralaimėjo dar skaudžiau — 8:1. Vienintelę partiją laimėjo Fležinskaitė.

Baigtas ping-pong turnyras

Finalinėse ping-pong rungtynėse XI.27 susitiko 7k kl. ir 6L kl. Už 7k kl. žaidė Macevičius, Preisas ir Jefimovas, o už 6L kl. — Daudaras, Trinka ir Stanislovavičius. Rungtynės baigėsi 9:0 7k klasės naudai. Tokiu būdu 7k klasė tapo Š.V.B. Gimnazijos meisteriu.

Vėjelis

Mokytojų seminarija

Suvažiavusieji į Šiaulių mokytojų seminariją beveik visi tikisi būti liaudies švietėjais, mokytojais. Pasitaiko vienas kitas, kuris turi kitokį tikslą: vyrų kai kas svajoja apie karo mokyklą, mergaitės — ištekėti. Bet tokių tik maža.

Kadangi vyrų skaičius sudaro tik trečdalį mergaičių skaičiaus, tai vyrai labai yra branginami.

Visi iš pat pirmųjų dienų rimtai pradėjo būsimajam darbui ruoštis. Nuoširdžiai dirba ir judrūs aukštaičiai, ir atkaklūs žemaičiai, ir visi kiti. Įsisteigė, mokytojo p. Tarvydo globojamas, krašto tyrininkų būrelis, kuris jau spėjo šiek tiek pasirodyti, bet dar daugiau žada padaryti ateityje.

Ekra

LEŠIAI

1936.XI.13 įvyko 4-tasis literatų susirinkimas. Nutarta suruošti šių mokslo metų bėgyje literatūrinį vakarą, kuris numatomas Kalėdų ir Velykų laikotarpyje. Norima pakviesti aplinkinių gimnazijų literatus ir bendromis jėgomis pasirodyti prieš visuomenės akis.

Visada linksma šeštoji klasė aptilo. Viena klasės draugė, *G. Milvydaitė,* neteko savo tėvelio, kuris buvo Telšių apylinkės teisėjas. Visa klasė atjaučia jos nelaimę. Šeštokai, gerų gerklių vyrai, dainuoja gaidas ant visų linijų ir prie bet kokio rakto ir šiaip sau nesmūtnauja, tačiau dabar nurimo.

Literatas

UKMERGĖ

Gerb. kapeliono rūpesčiu jau nuo šių mokslo metų pradžios bažnyčioje įvestas bendras giedojimas: gieda ne choras, bet visi mokiniai. Pradžioj giedojimas buvo skystas, vos keli silkiniai balseliai girdėdavosi, bet dabar vis daugiau įsidrąsinama.

Aną kartą, rašydamas apie būrelių veikimą, pamiršau istorikus, kurie už tokį mano žioplumą labai supyko ir aš vos netapau „capitis damnatus“. Na, jeigu jie taip nori, galiu ir apie juos papėckioti: plunksna gal nenudils.

Susirinkimus jie daro gan dažnai: kas trys savaitės. Susirinkimuose daugiausia nagrinėjama, žinoma, istorinės temos ir klausimai. Šįmet daugiausia buvo kalbėta apie Klaipėdos krašto praeitį.

Eigyptas

VILKAVIŠKIS

Oi, kiek daug norėčiau visiems apskelbti apie vilkaviškiečių rudakepurių gyvenimą, bet kad tas redaktorius, redaktorius... Vistiek sumanys ką nors išbraukti. (Jis linkęs Sveikai ir daugiau vietos duoti, bet kad jau tiek parašei... *Red.).*

Na, kaip bus taip bus, bet visi žinokit, kad XI.15 d. mus aplankė sol. Matulaitytė ir pian. Smilgaitė. Ypač pirmoji visus sužavėjo. Tik gaila, kad publiką pirštais buvo galima suskaityti. Atrodytų, kad vilkaviškiečiai nesidomi menu. Bet ne, ir dar kartą ne. Jie todėl į koncertą nėjo, kad po jo nebuvo... šokių.

Vilkaviškio gimnazistas klausia: Kada įvyks stebuklas ir įvairūs būreliai parodys gyvybę? Kodėl gimnazistų šiaušiasi galvos? Kodėl „J. L.“ korespondencijose vartoja tiek daug kabučių? Kas nupirktų trimestrinius dvejetukus?

Dulkė

REDAKTORIUS ATSAKO:

Jūros Dukrai. Reikia adresą parašyti. Todėl nedėjom.

Audrai. Visgi „Kr. šypsenoms“ išėjo atskiestai — taip sau tik padainavimas. Reikia to, kas juoką keltų — sąmojaus. Žiūrėk, kaip kiti rašo. Na, o minima tema parašyk. Įdomu.

Du. Tik vienoje lapo pusėje rašytina.

Skuodiškiui. Reikia neištęstai ir sąmojingai eiliuoti. Paties gi ir forma — nelyginant Dionyzo Poškos.

Homini incognito. Visgi dar nepersilaužei. Labai ištęsi, o klases charakterizuoji tokiais žodžiais, kurie nei juoko nekelia, nei įdomumo neduoda. Juk kiti korespondentai duoda pavyzdžių.

Gabijui. Rašyk „At. Spinduliams“.

Žeručiui. Latviją paminėjom jau aname nr., o kariuomenę minime bendrai, tat daug patrumpinam. Rašyk, stenkis gyvinti.

R. H. Benson, „Pasaulio Valdovas“. Antikristo laikų romanas. Išvertė Vikt. Kamantauskas. Šv. Kazimiero Draugijos leidinys. 423 psl. Lt. 3,75.

„Pasaulio valdovo“ autorius anglas konvertitas, anglų bažnyčios arkivyskupo sūnus; buvęs jų bažnyčios vikaru. 1903 m. perėjo į katalikus ir 1904 m. buvo katalikų kunigas. Todėl visuose jo romanuose iškyla mistinis religinis jausmas ir kunigo idealas..

Ir šiame romane keliama religinė problema. Tik čia visas veiksmas nukeliamas už XX amžiaus ribų. (Anglai labai mėgsta galvoti apie ateitį, todėl pragarsėjo savo fantastiniais romanais). Krikščionybei trūksta veiklos. Visu smarkumu plečias masonerija, kuriai „. . . nėra jokio kito Dievo kaip žmogus, jokio kito kunigo, kaip politikas ir jokio kito pranašo kaip mokytojas“ (20 p.). Ji, pasinaudodama labdarybe, vis daugiau laimi. Tuo tarpu į pasaulio areną išeina antikristas — pasaulio paskutinis valdovas. Tai nežinomos tautybės ir kilmės, paslaptingai pasirodęs Amerikoj ir plačiai pragarsėjęs Europoj jaunuolis Julijonas Felsenburghas. Savo iškalba ir veikla jis sutaikina geltonąją rasę su baltąja, Aziją su Europa. Azija jau buvo pasikėlus sumalti su žeme Europą. Atsidėkodami jam už tai, jį apšaukia Europos prezidentu. Pagaliau jam pasiduoda ir kitos pasaulio dalys. Vieni net nuo jo vardo dreba, o kiti — jį garbina, vadina net Mesiju. Tapęs viso pasaulio valdovu, pradeda realizuoti savo planą: išnaikinti krikščionybę, kurią globoja baltasis pasaulis. Pirmiausia stengiasi sunaikinti krikščionybės širdį — Rymą; po to kiti vienetai bus lengviau nugalimi. Šitą tikslą pasiekia ir mano, kad viskas žuvo, atseit, ir popiežius. Sukuria naują religiją, nes pagal jį „. . . krikščionybėje esą tikrai mirštamų nuodų. Kiekviena celė, kuri ja užsikrėtusi, užsikrėtusi pačia esme, kuri rišanti ją su gyvybės šaltiniu. Tai, ir vien tik tai, esąs didžiausias nusikaltimas, — žmogaus išdavimo nusikaltimas, — ir, tik visiškai pašalinant iš pasaulio, galima jam tinkamą vaistą surasti“ (350 p.). Išleidžia įstatymus, kad, kurie prisipažins tikį į Dievą, būtų nužudyti. Jis tiki, kad, sutriuškinus krikščionybę, bus žemėje rojus. Bet staiga sužino, kad Nazarete, Palestinoje, tebėra gyvas popiežius ir kad tebediktuoja krikščionių pasauliui. Žmonių laikomas dievu, antikristas Julijonas Felsenburghas, daro paskutinį žygį prieš Dievo Bažnyčią. Jis guodžiasi tuo, kad krikščionybė prasidėjo Nazarete ir dabar ten sugėdinta mirs, bet pasauliui valandos suskaitytos, — jis žūva.

Be to, romane nurodoma pasaulio politinė santvarka, plačiai vaizduojama Bažnyčios kova su socializmu, iškeliamas kunigų nupuolimo klausimas, bedievių (Francio, Brando žmonos ir k.) nuomonės: kodėl žmonės tiki į Dievą, Vatikano valstybės santvarka ir ceremonijalas. Romano pradžia ir pabaiga kiek miglota, ypač pabaiga. Pasaulio galas, gal, galėjo būti įspūdinesnis ir efektingesnis.

Romanas parašytas 1907 m., kada pasaulio technika taip sparčiai nebuvo paženguusi į priekį, bet romano autorius su savo fantazija prasimuša ir pro mūsų šių dienų laimėjimus; todėl mėgstantiems svajoti apie ateities stebuklus, technikos ir mokslo laimėjimus, o ypač šiais laikais dėl aktualios krikščionybės kovos su socializmu šis romanas darosi įdomus. Filosofiniai išvedžiojimai priverčia pagalvoti: kur nuves mus pasaulis, šituo keliu eidamas.

Vertimas gana lygus ir sklandus, tik, gal, per daug prikišta tarptautinių žodžių, todėl be žodyno sunkiau skaitomas.

Viršelis dailininko J. Jankaus.

P. J-us

Svenson Jon, Nonni erzählt. Erlebnisse und Geschichten vom frohen Oresund. Mit Bildern von Johannes Thiel. 8⁰ (I n. 166 s.). Freiburg im Breisgau 1936, Herder. In Leinen 2.80 M. (užsieniečiams 25% nuolaidos).

Nonni vardas ir pas mus jau pažįstamas. Svensoną, talentingąjį jaunuomenės rašytoją, nuolatinį keliautoją, ir mūsų

jaunuomenė mėgsta. Didžioji katalikų leidykla — Herder — paskutiniu metu išleido naujuosius Svensono pasakojimus „Nonni erzählt". Kaip autorius pasisako: „Šioje knygoje aš pasakosiu apie tai, ką paskutiniaisiais savo gyvenimo metais išgyvenau danų salose pas narsius ir jūreiviškus normanus". Čia, kaip ir įprasta Svensonui, nerasime ypatingų nuotykių, netikėtinumų, bet kasdienis jūrininkų ir įdomiosios Islandijos gyvenimas Svensono plunksnoje atsispindi giliu meniškumu, vietom net gražiu lirizmu, o visumoje palieka artimas ir pajaustinas jaunuomenės širdžiai. Kadangi patsai pasakojimo pagrindas vis tik yra giliai gyvenimiškas ir realus, tai ši knyga skaitytojui, tuo labiau nepažįstančiajam aprašomųjų kraštų, duoda gražios geografinės medžiagos, jau neminint visos literatūrinės naudos. Tat ir vyresniesiems, o ne tik jaunuomenei knyga artima ir brangi.

Pažymėtinos ir Thielio iliustracijos. Iš viso knyga, kaip ir visos išėjusios iš Herderio leidyklos, puošni, skoninga ir visais atžvilgiais meniška.

Oellers Werner, Zöllnersohn und Schmugler. Eine Erzählung von der Grenze. Mit Bildern von Johannes Thiel. 8⁰ (IV n. 242 s.), Freiburg im Breisgau 1936, Herder. Kartoniniais viršeliais 3 markės, o drobiniais — 3,75 mark. Užsieniuose 25% nuolaidos.

Čia jaunuomenės rašytojas vaizduoja pasienio gyvenimą, kuriame reiškiasi berniukas tulas Martynas, muitinės valdininko sūnus. Kadangi žmones slegia dideli ekonominiai sunkumai, tai jie įvairiausiais būdais stengiasi pasipelnyti kontrabanda. Jie nepakenčia muitinės valdininko, o jų vaikai persekioja Martynuką. Berniukas daug kenčia, daug išgyvena.

Autorius ryškiu psichologiškumu vaizduoja žmonių aistras, kurie kovoje už būvį, užmiršta visas kilnesnes pastangas, nuoširdumą ir gailestingumą.

Stilius paprastas, bet kartu įvairus.

Göbels Hubert, Der Brezelbuch. Ein Märchenbuch. Mit Bildern von Tamara Ramsay. gr. 8⁰ (VIII n. 78 s.). Freiburg im Breisgau 1936, Herder. In Halbleinwand 3,20 M.

Dailiai išleistoje ir meniškai iliustruotoje pasakų knygoje „Der Brezelbuch" idėtos aštuonios pasakos: „Das Märchen vom Zwerg im Heckenwall"; „Das Märchen vom verlorenen Hämmerchen"; „Das Märchen von tönernen Kuckuck"; „Vom Kasper Hoppdipopp und dem Krokodil Schnappdipapp"; „Das Märchen vom Palmstockhannes"; „Vom kleinen Bimbamglöcken, das einen goldenen Klöppel hat haben wollen"; „Das Märchen von den zwei Riese Donner und Doria"; „Das Märchen vom Osterhasen und dem weissen Schwänzchen".

Pasakose, kuriose pagrindu įmanomos vaikams įdėmingesnės metų dienos (šventės etc.), rodoma daug gražios krikščioniškos nuotaikos, krikščioniškai auklėjančių papročių ir tradicijų. Tokiu būdu jauniesiems skaitytojams knyga yra lyg ir savotiška meniška katechetika. Tačiau tuomi dar nenorima pasakyti, kad ji būtų sausa, neliteratūriška ir, kas svarbiausia, nefantastinga. Autorius, turėdamas prieš akis religinį foną, savo pasakosna sudėjo tai, kas pasakai yra būdingiausia ir charakteringiausia. Šalia subtilios ir sudėtingos fantazijos, mes stebimės įdomiu paukščių ir gyvulių gyvenimu, vaikams suprantamai ir nuotaikingai pavaizduotais papročiais, švenčių iškilmėmis. Dedamosios vaikų žaislų ir švenčių dainos ir giesmės yra meniškos ir kartu paprastos.

Besimokantiems vokiečių kalbos knyga galės būti naudinga savarankiškam skaitymui. Sakiniai trumpi ir nesudėtingi.

Ši pasakų knyga, kaip ir kiti Herderio leidyklos leidiniai jaunuomenei, užsieniečiams 25% papiginta. Tokiu būdu kainuoja 2,40 markių.

K. Augas

SAKALAS IŠLEIDO

Stasius Būdavas, Loreta. Jaunos mergaitės likimo romanas. Sakalo leid. 300 psl. Kaina Lt. 3,—

Autorius aprašo vienos jaunos mergaitės sielos ir meilės konfliktus. Ji jaučia pašaukimą į vienuolyną, bet taip pat vilioja ją vieno labai rimto vyriškio, inžinieriaus, nekalta meilė. Stiprus sielos balsas ima viršų. Romane gyvai atvaizduota ir mūsų provincijos subanalėjęs intelingentų gyvenimas; paliesti ir visuomeniniai klausimai.

Vaidilutė, Tėviškė. Romanas. I tomas. Sakalo leid. 346 psl. Kaina Lt. 3,50.

Vaidilutė, Tėviškė. Romanas. II tomas. Sakalo leid. 288 psl. Kaina Lt. 3,—

Stipri meilės, ne tik mergaitei, bet ir tėvynei, intriga. Tai vienas žymiausių

mūsų grožinės literatūros veikalų. Mūsų talentingoji rašytoja šį veikalą baigė rašyti jau mirties patale gulėdama. Tai yra mums brangus palikimas, užtat kiekvienam įsigytinas.

Upton Sinclair, Provokatorius. (Arba: 100%). Romanas. Išvertė J. Šimkus. Sakalo leid. 270 psl. Kaina Lt. 2,50.

Garsus amerikiečių rašytojas vaizduoja Amerikos gyvenimą did. karo metu, parodydamas, kaip stambusis kapitalas kovoja su tais žmonėmis, kurie nenorėjo eiti kariauti. Visas romanas yra vieno šnipo — provokatoriaus istorija, kaip jis, darydamas visokiausias niekšybes, padaro karjerą ir pasidaro 100% Amerikos „patrijotu".

Edgar Rice Burough, Tarzanas Džunglėse. Romanas. I d. Išvertė J. Šimkus. Populiariosios bibliotekos Nr. 5. Sakalo leid. 270 psl. Kaina tik Lt. 1,50.

Šiame romane tęsiami tolimesni Tarzano nuotykiai. Šimtai įdomiausių intriguojančių situacijų. Pradėjus skaityti, negalima knygos paleisti iš rankų.

O. Swet Marden, Ką darai, daryk gerai. Išvertė J. Kazėnas. Sakalo leid. 174 psl. Kaina Lt. 1,50.

„Ar esi laimingas? Jei ne — tai kodėl?" Klausia autorius ir čia pat duoda šimtus patarimų, kaip iš tikrųjų reikia kovoti su gyvenimu, ypač su savo ydomis, kurios dažniausiai žmogų nelaimingu ir padaro. Ypač jaunuomenei patartina skaityti.

Gimtoj kalba š. m. 8 sąsiuvinys (spalių m.). Turiny: Dalyvių dėstymas mokykloje; dėl ispanų tikrinių vardų rašymo ir tarimo; darkoma Klaipėdos vietovardžių rašyba; smulkmenos.

SPAUDOS FONDAS

M. Jelusič, Kromvelis. Romanas. I t. Iš originalo išvertė A. K. Puida. 280 psl. 3 lt.

nas. II t. Iš originalo išvertė A. K.

M. Jelusič, Kromvelis. Romanas. Puida. 328 psl. 3 lit.

Vyt. Saigūnas, Kryžeivių šokis. 48 psl. 75 ct. Apysakėlė iš kryžeivių laikų.

Athenaeum. Redaktorius Juozas Eretas. Leidžia V. D. Universiteto Teologijos-Filosfijs Fakulteto Filosofijos skyrius. VII tomo 1-as sąs. 136 psl.

Šiame nr. spausdinama platoka *M. Andziulaitytės-Ruginienės* „Žemaičių christianizacijos pradžia" ir *Vysk. P. Būčio, M. I. C.* „Rusai stačiatikiai ir sentikiai Lietuvoje".

Atheneum. VII tomo 2-as sąs. 84 psl.

Šiame nr. spausdinama *Kazimiero Beruito* „Kun. Motiejus Gustaitis — pedagogas ir švietėjas" ir *Simo Sužiedėlio* „Mykolo Radvilos pastangos prijungti Lietuvai Rygą".

Soter. Religijos mokslų laikraštis. 1936 m. nr. 1 Leidžia V. D. Universiteto Teoloijos-Filosofijos Fakulteto Teologijos skyrius. Red. prof. Dr. P. Malakauskis. 96 psl.

Šiame nr., Doc. Dr. St. Gruodžio — „Eutanazija"; Dr. P. Malakauskio — „Tradicijos sąvoka"; Ign. Končiaus — „Žemaičių padangės kryžių ir koplytėlių statistika"; Doc. Dr. Z. Ivinskio — „Bibliojografinė senovės lietuvių religijos ir mitologijos medžiaga".

Vladimiras Šilkarskis, Ateizmas ir mokslas. Atviras laiškas dr. Jonui Šliūpui. Tikinčiųjų mokslininkų katalogas; keletas žodžių „Lietuvos Žinių" slapukams; Levas Tolstojus ir Vladimiras Solovjovas. 32 psl. 20 ct.

Kun. St. Telksnys, Svarbiausia tėvų pareiga. 20 psl. 10 centų.

REDAKTORIUS ATSAKO

(sJ). Iš Kupiškio kiek gyviau parašė Boks Tengo. Todėl juo ir pasinaudojom. Paties gi „Kreiv. šypsenoms" nieko sau parašyta. Įdedam. Na, o korespondencijas rašant, nereikia lyg į protokolą sausai visus faktus sukišti. Juk skaitai, kaip kiti kur kas gyviau parašo.

Boks Tengo. Dėkojam. Sugebi gyvai plunksna pamaišyti savo mokyklos gyvenimą.

Kasrašei. Mūsų skaitytojams įdomiau, ką mokiniai, o ne mokytojai veikia (apie mokytojus rašo mokytojų žurnalai). Todėl Paties korespondenciją teko patrumpinti.

Paželvių Vyt. Kadangi kariuomenės minėjimus bendrai aprašėm, tat nebepasinaudojom. Kiti, Paties minėti faktai nebuvo svarbūs. Dėkojam ir laukiam 1937 m.

Temisto. Pradžioj manėm dėti nekrologą, bet, vietos stokodami, nutarėm, kad vos tik moksleivius tegalime aprėpti. Stilių, nebijok, netokį blogą turi, kaip Pats manai. Galį rašyti.

Vyturėliui (Ramygaloj). Tada pavėlavai, tai dabar įdėjom. Vėl kada parašyk!

Visiems bendradarbiams. Jūsų daug galvoja: siųsiu savo raštelių, gaišinsiu Redaktorių. Mes gi tam ir esame, kad būtume gaišinami, kad padėtume moksleivijai savo gabumus išvystyti, kad patartume kelio beieškantiesiems. Iš karto nė genijai gerai nerašė. Po truputėlį, po žingsnelį susiformuojama. Aš čia dar kartą pakartosiu jau pabodusią frazę v i s i e m s m o k s l e i v i a m s: nenorėkime iš karto tobulai parašyti ir nepykime, jei blogoko eilėraščio ar rašinio „Ateitis" neišspausdina; tik pakenčiamas eilėraštis tebus geras ir žurnalui ir autoriui, nes tada niekas nepasijuoks, o, priešingai, dės vilčių į šią jauną pastangą; o kas, jei išspausdinsi, o visi juoksis, kad, girdi, šitaip „kožnas durnius parašys". Tada autorius tik išsijuoktų, išjuoktų patį žurnalą ir jo Redaktorių. Viena žinokite, kad „Ateitis" nieko nenori taip kompromituoti, kaip savo „poezija" kompromituodavo „Moksleivis" ar dar kas. Mes mielai skaitome kiekvieną atsiunčiamą eilėraštį ir k. ir, jei tik galima, taisome ir duodame mašinoms.

Mūšos bangai. Ritmą jauti. O tai jau daug pasako. Tik poetikos priemonės nusenusios: rimuose — daiktvardžiai su daiktvardžiais, sakiniuose — kitų nuvalkiotos frazės etc. Kai parašysi ką gerelesnio, atsiųsk. Matyti, naujosios poezijos neskaitai.

Ajantui. Eilėraštį parašei pagal vieną pavyzdį. Todėl apie jį nėra ko nė pasakyti. Na, o linksmajame rašai labai bendrai. Juk tai ne tik juoko, bet nė įdomumo nesužadins.

Audronei. Baisaus pesimizmo! Ir naujumo daugiau reiktų. Pabandyk vėl kada.

„Melancholiškas ruduo" autoriui. Nepedagogiškai nurašei: girtas moksleivis. Už tai bartinas. Jei atspausdintumėm, galėtum būti elgesiu nuskriaustas. Ką vyresni poetai parašo, tai dar nebūtina Jums. Lauksiu 1 nr.

Girui. „Tėviškei" gal pasinaudosim, bet antrasis — nusentimentalintas.

„Prie kapo" autorei. Šisai būtų neblogas, bet asmeniškas, o antrasis — dirbtinis; rimai — netikę. Lauksiu ko nauja.

Rimučiui P. Kirčiuoji linkuviškai, kirtį pradžion keldamas — laūkais (= laukaĩs), negāliu (= negaliù) etc. Šiaip nieko sau. O sulaikyta buvo kaip ne moksleiviui. Mat, negalėta eiti prieš save.

Diemedžiui. Pasakei tai mergaitei pamokslą ir — baigta. Ir sakinių svetimų net apstu. Todėl ką nors tarti — sunku. Gal ko savesnio atsiųstum.

Nemoksleiviui. Pagrindas blogas: perdėm veiksmažodžius rimuoji, o ir tie net vietom nesuskamba.

P. A. U. Tas pats. Tik pas Patį daiktavardžiai. Ar ne geriau novelės?

Viliui Žodiakui. Dar šitie eilėraščiai labai netobuli, kad galėtume ką nors pasakyti. Jei galėsi kada ko geresnio parašyti, siųsk! Dėl slapyvardžio keistai galvoji: po pirmaisiais darbelais kiti net šunų vardais pasirašo, tai najaugi . . .

„Kelionės pusdienis" autorei. Nepasinaudojom vien todėl, kad tokių įspūdžių vietoje mums visgi mieliau beletristika.

Uosiui. Dar tik sakiniai vietom — kaip beletristikoj. Mėgink ką nauja atsiųsti.

K. Padar. Dar tik rimų pageidautume geresnių, o šiaip — gražu. Laukiam.

J. Kruopiui. Paties novelė mums atsiunčiamųjų tarpe viena geresniųjų. Pažymėtinas išgyvenimų stiprumas. Tik nėra akcijos. O be šito bus neįdomi. Lauksim. Tą atiduodu „At. Sp." Eilėr. — beletristika.

A. Val. „Žodžiai naujam gyvenimui" būtų geras, tik galas jau labai subjektivizmu atsiduoda. Antrasis neišgyventas — šaltas.

K. Lingei. Labai ištęstas. Eilėrašty labai daug visko norėta prirašyti. Posmas retai su kitu rišasi. Šiaip ritmą valdai. Gal ką paprastesnio atsiųsi.

V. Lešinskui. Rimams dar esi priverstas paaukoti jausmą, o ir rimai dar gana blogi. Atsiųsk, kai pažangos padarysi.

Pr. Veverskiui. Forma nebloga. Ir turinį suimi. Tik senoviškai rašai (maždaug 1920 m. taip rašė), o vietom blogai kirčiuoji. Įsivaizduok: tāvęs (= tavęs).

Sangiui. Net nerimuoji. Matyt, iš viso teorija Pačiam tolima. O be teorijos — ką gi duosime.

Vl. Tolučiui. Tas pats, ką ir V. Lešinskui.

A. Rubikui. „Žmogų" spausdinsim. Vis dar turėk omeny formą tobulinti, rimus gerinti, iš viso — daugiau dirbtelėti.

Raselei. Gausi laišku platesnį atsakymą (apie XII.10-15).

„Žali vargai" aut. Šiuokart silpnesnis. Nupesimistinai labai ir rimus suprastinai.

Pociui (Taurag.). Dingo raštas, kuriuo prašei „Gamtos draugo". Todėl dar kartą pranešk nr., kurių reikia.

J. Šimkevičiui. Klišes tedarome, kai jos esti apmokamos. Mes patys tam pinigų neturime.

Em. Bajoraitei. Žiūr. Mūšos bangai.

P. Dreviniui. Atidaviau „At. Sp." Bet ką nors paprastesnio ir savesnio parašęs ir mums mėgink. (Čia rašei turėdamas šį tą pavyzdžiu).

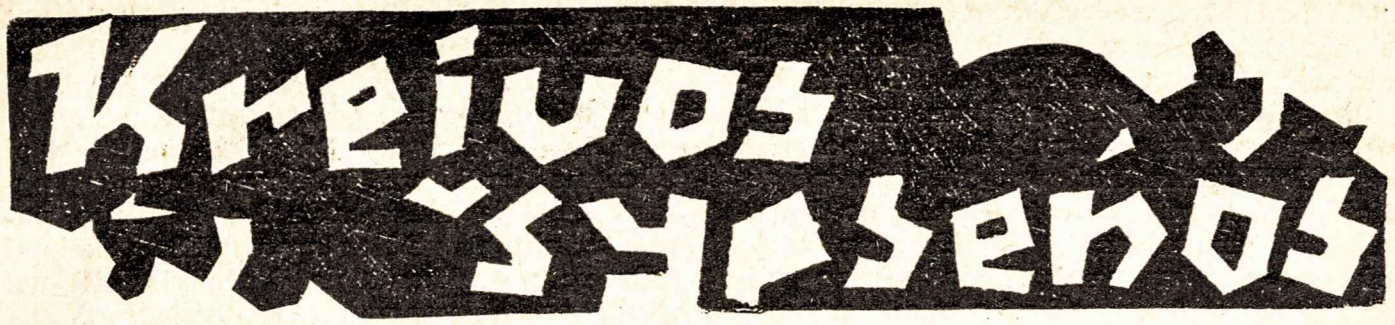

KUPIŠKIO VAIZDAI

Mieli penktokėliai, perskaitę panevėžiečių portretus, ėmė boksėti į pašonę: „Nugi, — sako, — panevėžietės rodo veidelius „Kreivose šypsenose“, numušk ir mūsų penktokes. Tegu ir jos pasidžiaugia“. Po skambučio prispaudžiau „foto aparatą“ prie pečiaus ir paišeliu „mušu“.

Bronė: Panevėžy . . . Hm . . . Tai ne Kupišky . . . Stasė: Ot, taip sau . . . vis vien . . . Marytė: Kad jį kur bala, puikus . . . Julė: Pakaks ir šito . . . gražus . . . Gėnė: Nei iš šio, nei iš to gaunu du. Joana: Kad matai . . . nesutiko . . . Vlada: Žiemą lietus lyja. Ksavera: Kad būtų be — būtų gražesnis . . . Aldona: Kodėl dieną šviesu, o ne tamsu? Julė II: Blynai bus gardūs, nebijok!

sJ.

„DRAMA“ IŠ RASEINIŲ

I scena

Veiksmas kumetinėj

Jadzė (su peiliu rankoj). Man akyse vis tie ūsai. Arba į kuprą, arba . . .

Stasiuks (sau vienas dūmoja). Kad ir maža esi, Jadzyt, bet mano pašaukimui kenkia.

Dideliesis. Jūs rimčiau galvokit.

Semaška (tarpdury). Gal cibulių norit?

Stasikė. Eik sau.

Aldona (atsigręžus). Ką? Chi, chi, chi . . .

Stepki. Mano bajoriškas kraujas to neleis.

Valė. Eik jau, eik.

Jons. Veizėk, kaip any . . .

Antans. O ką čia darot, a?

Janė. Cha, cha, cha, chi ir t. t. cha.

II scena

Veiksmas dvare

Zūnė (solo). Ich bin ein Sanawick.

Irena. Aš verksiu.

Vacius (nušokdamas nuo stalo). Gelbėkit, kooperatyvą užpuolė!

Vladas. Kou nouri? (Girdisi triukšmas).

Zūnė. Nespausk, Sipa . . .

Mitka. Ve ve, žiūrėkit.

Julius. Ot ir nepaleisiu naujokės!

Elena (susiėmus galvą). Nežinau nė į ką įsimylėti.

Jons. Na, vyrai, dabar punkčiuką.

Mita (taisydamasis akinius prieš mokytojų kambarį). Viskas būtų pakenčiama, kad ne tie dvejetukai . . .

K.

TAURAGĖ

Reportažas iš mokytojų seminarijos

Vieną dieną, nenuorama reporteris, vaikščiodamas po seminarijos salę, viena ausimi žvilgčioja į mergužėles, o antrąja gaudo svarbesnius posakius, sklindančius margoje masėje, ir juos užfiksavo savo bloknotėlyje. Dabar, pasitaikius gerai progai, noriu juos išleisti į svietą. Štai jie:

1. Mylėkite tik platoniškai, nes kitaip įkliūsite.
2. „Nukentėjo“, lyg už sufleravimą.
3. Vaišinasi, kaip IIIa kursas užbaigęs laimingai trimestrą.
4. Patinka, kaip seminaristėms „žvaigždutės“ ir . . .

Žinoma, jų yra ir daugiau, bet juos parodysiu kitai progai pasitaikius.

Pasilieku Jūsų, nusižeminęs *Reporteris.*

Zarasų šeštokai po antrojo skambučio

Liusė: Dieve! Aštuntokas užkalbino! Elena: Palauk! Ot bezdžionė! Katrytė: Kad ne ta sesuo . . . Elena: Išmokau anglų valsą! Petras: „Demon“ sviedinėliai geriausi. Juozas: Reiks ir šiandien aplankyti! Perecas: Žinai, ji fain . . . Julė: Vakar buvo, gal ir šiandien ateis! Rocha: O vis tik geriau prie berniukų sėdėt! Kostas: Ot, vaikai! Petras: Pasakykit kas užduota! Ita: Ach ta fizika! Olisas: Vistiek penkis parašys. Romualdas: Baigėsi nuotykiai . . . Henrikas: Kas dedat „skladkai?“ Teofilis: Kada „potograpuosimės“!?

Aras

REDAKTORIUS IR LEIDĖJAS PROF. DR. PR. DOVYDAITIS

1936 m. „ATEITIES“ TURINYS

RELIGIJA

Danyla, J. — Jau artinasi vakaras, 4, 161.
Girnius, J. — „Ateities“ 25-rių metų religinė linkmė, 2, 65.
Juozevičius, J., kun. — Miriam, 5—6, 211. Iš kunigo dienoraščio, 7—8, 293.
Sušinskas, Alf. — Moksleivis Christoforas, 9, 305. Mergaitė, kuri perdaug mylyėjo, 10, 362.
Žitkus, K., kun. — Golgotos simfonija, 3, 113.
Grauslys, A., kun. — Mes trokštam Dievo, 9, 334.

PASAULĖŽIŪRA

Barauskas, K. — Žmonės, kurie kuria gyvenimą, 3, 139.
Būčys, P., vysk. — Pamokslas Telšiuose Ateitininkų jubil. kongrese, 1, 40.
Daubaras, A. — Keno dvasios esame, 5—6, 236.
Dovydaitis, Pr. — Laiškas skaitytojams mokslo metų pradžioj, 7—8, 257.
Gudas, J. K. — Didžioji XX amžiaus problema, 10, 377.
Jakas, P. — Apsigavimas ar gyvenimo pilnatvė, 9, 314.
Lipnickas, Alf., kun. — Prancūzijos jaunuomenės veikla, 9, 330.
Maceina, A., Dr. — Religiniai mokslo pagrindai, 7—8, 265.
Sušinskas, Alf. — Klasės bedievis, 7—8, 275. Kada žmogus žmogų ryja, 11, 419.
Valantiejus, J. — Apsisprendimas, 4, 179.
Kaip „Moksleivis“ klaidina moksleivius, 5—6, 235.

LIRIKA

Balaišis, Bronius — Vieną vakarą, 2, 94.
Bradūnas, Kazys — Žemės kalba, 1, 39. Sesutei, 2, 70. Dedikacija, 3, 120. Pavasario daina, 5—6, 233. Tango girioj, 7—8, 263. ***, 10, 356. Mirusių mieste, 11, 405.
Cedrinš, Vilis — Riga dimd, 11, 404.
Gira, Sir. Vyt. — Žodžio užgimimas, 7—8, 258.
Gražulis, Juozas — ***, 2, 70.
Grigaitytė, K. — Tyli naktis, 9, 315.
Karuža, Kazys — Įsikalbėjimas, 1, 39. Peisažas, 4, 185. Baltosios dienos, 9, 322. Mergaitė, 11, 413.
Kozulis, Pr. — Iškeliavimas, 4, 184. Linų laukas, 7—8, 262.
Kumpikevičiūtė, V. — Ieškojimas, 3, 120.
Linkevičius, Myk. — Pabučiavimas, 1, 25. Mirtis ant akmens, 4, 166. Nerimas, 9, 313.
Mačernis, V. — Nėra laimės, 10, 375.
Matuzevičius, Eug. — Lyriška šalis, 2, 71. Tiktai, tu, mamyte, 4, 184. Laiškas tėviškėn, 5—6, 212. Piemens jaunystė, 7—8, 271. Lietuvos Kristus, 10, 356. Patikėk, 11, 405.
Narbutas, Leon. — Žmogus Viešpačiui, 2, 94. Vasariški žodžiai, 5—6, 233. Poezija širdy, 9, 313.

Rilke, R. M. — Moterų giesmė poetui (vertė A. Tyruolis), 9, 343.
Serevičius, Balys — Skausmo balsas, 1, 38. Prie gonkų, 3, 114. Įdomi meilė, 7—8, 264.
Švabaitė, Julija — Tu ir aš, 5—6, 210. Buvo vasara, 9, 323. Žemei, 10, 361. Išsipildę žodžiai, 11, 418.
Zupka, Kazys — Išdykusi mergaitė, 1, 24. Įstabi meilė, 4, 166. Mano mergaitė, 9, 312.
Žitkevičius, Leon. — Tik šiaip sau, 2, 69. Už dobilo žiedą, 4, 174. Vitium cordis, 5—6, 210. Mūsų džiaugsmas, 10, 356. Ar nebus, 11, 404.

BELETRISTIKA

Būdavas, Stasius — Loreta, 10, 358.
Grigaitytė, K. — Smokingas, 9, 309.
Jakubaitytė, A. — Studentas, 4, 167. Abiturientų balius, 7—8, 292.
Kazlauskaitė, V. — Pergalė, 7—8, 259.
Mačėnas, Petras — Redaktorius, 3, 141.
Rimša, Pranas — Pavasaris pas ją, 2, 72.
Tauronis, J. — Vergas ir spinduliuotoji, 10, 382 — 11, 350.
Gailiūnas, P. — Sugrįžimas, 3, 116.

LITERATŪRA — KRITIKA

Augas, K. — Petras Cvirka, Žemė maitintoja, 1, 61. Vytė Nemunėlis, Kiškio kopūstai, 4, 204. Pr. Skardžius, Bendrinės liet. kalbos kirčiavimas, 9, 348 Myk. Linkevičius, Ateina Dievas, 11, 426. Nuo gimnazistės iki vienuolės (St. Būdavo „Loreta"), 11, 426. Svenson Jon, Nonni erzählt, 12, 496. Oellers W., Zölnersohn und Schmugler, 12, 497. Göbels H., Der Brezelbuch, 12, 497.
Aldra — Poetai, gyvenimas ir moksleivija, 5—6, 240.
Bujokaitė, E. — Levas Tolstojus, 3, 130. Pavergtosios Lietuvos inteligentas liet. novelėj, 10, 367.
Berželis, J. — Moksleivio žodis į Lietuvos rašytojus, 7—8, 300.
Daunytė, E. — Šatrijos Raganos žmogus, 7—8, 286.
Tarutis, J. — Fausto santykiai su viršgamtiniu pasauliu, 11, 423.
J-us, P. — H. Benson, Pasaulio valdovas, 12, 496.
Linkevičius, Myk. — Literatūra be literatūros meilės, 7—8, 301. Rašytojo laiškas moksleiviui, 10, 387. Kazys Jankauskas, Jaunystė prie traukinio, 7—8, 302.
Pov. Iz. — J. Kossu-Aleksandravičius, Intymios giesmės, 2, 106. Hector Malot, Be šeimos, 2, 107. A. Tolstoj, Petras Pirmasis, 2, 107. Tarptautinių žodžių žodynas, 4, 204. Ant. Alekna, Katalikų Bažnyčia Lietuvoje, 10, 394. E. de Amicis, Skaudus nesusipratimas, 10, 394.
Račiūnaitė, E. — Žemaitės ir L. Pelėdos žmogus, 2, 86.
Strabulis, A. — Krėvės ir Savickio žmogus, 9, 316.
Verdenis, A. — Pr. Genys, Atnašavimai, 2, 106. Du vardai granite (Poezijos antologija apie Darių ir Girėną), 7—8, 303.
Zupka, K. — „Ateities" 25-rių metų literatūra, 4, 175. Kaip rašytojai kuria, 7—8, 279. Gimnazijos poeto vizitas Redaktoriui, 7—8, 272.

MOKSLAS IR KULTŪRA

Augas, K. — Jie neša kūrybos entuzijazmą, 10, 376.
Girskis, A., S.S. — Laiškas iš Ekvadoro, 5—6, 229.
Kemėšis, F., prof. — Iš kooperacijos istorijos, 9, 337.
Lingis, J. — Senoj, kalnuotoj šiaurėj, 1, 47 — 4, 186.
Meškauskas, J., gyd. — Moksleivio higiena, 11, 435.

VISUOMENINIS GYVENIMAS

Augas, K. — Pasikalbėjimas su Latvijos gimnaziste, 11, 428.
„Ateities" 25-rių metų proga —
A., J. — 1, 21.
Bauba, K. — 1, 29.
Bistras, L., Dr. — 1, 20.
Borisevičius, Rekt., Prel. — 1, 16.
Dabušis, St. — 1, 17.
Dovydaitis, Pr. — „Ateities" pasirodymo poveikis prieš 25 metus, 1, 31.
Galvydis-Bykauskas, ats. gen. — 1, 12.
Grigaliūnas-Glovackis, V., ats. gen. — 1, 11.
Karevičius, Pr., Arkivysk. — 1, 3.
Karosas, Ant., Vysk. — 1, 3.
Kukta, J., Vysk. — 1, 8.
Kuraitis, P., kan., Dr. — 1, 13.
Ladyga, K., ats. gen. — 1, 12.
Linkevičius, M. — Pas pirmąjį „Ateities" Redaktorių, 1, 35.
Mičiulis, J. — 1, 20.
Mikulevičius, J. — 1, 30.
Reinys, M., Vysk. — 1, 9.
Staugaitis, J., Vysk. — 1, 4.
Skvireckas, J., Arkivysk. Metrop. — 1, 1.
Paltarokas, K., Vysk. — 1, 6.
Pakštas, K., Prof. — 1, 14.
Penkauskas, Pr., Rekt., Kan. — 1, 15.
Šalkauskis, St., Prof., Dr. — 1, 13.
Tamašauskas, Pr., ats. gen. — 1, 11.
Vaičiulaitis, A. — 1, 26.
Daunys, St. — Pavergtasis Vilnius, 10, 353.
Rimvydas, P. — Panele, gal užsisakysit „Ateitį", 2, 95.

AUKLĖJIMAS

Balčiūnas, J. — Aukšt. Technikos Mokykla, 4, 182.
M., A. — Kur studijuoti humanitarinius mokslus, 4, 162.
Masilionis, R. — Pamilkim gimtąjį kraštą, 5—6, 227.
Radzevičius, S. — Klaipėdos pedag. institutas, 5—6, 218.
Rimkūnas, P., ats. j. leit. — Karo Mokykla, 5—6, 231.
Sušinskas, Alf.—Mums reikia žmonių, ne žmonelių, 3, 143. Raukšlės, raukšlės! 1, 44.
Z., K. — Laukuose ir saulėje, 5—6, 209.
Žitkevičius, L. — Pašnekesys prie malūno, 10, 373.
Teol.-Filosofijos fakulteto 1936 m. rudens semestras, 5—6, 235.
Augas, K. — Laisvėje, 2, 78.

BIJOGRAFIJA

Dovydaitis, Pr. — Kai Kaziuko dar nebuvo, 2,80. Hermann Bahr — „Ateities" bendramintis, 3, 115. Židinys, kur Kaziuko gyvybė įsižiebė, 3, 121. Kai Kaziukas mažas buvo, 4, 170. A.A. kun. Vyt. Lapšys, 4, 189. Tu, aš ir aplink mudu (St. Šalkauskis), 5—6, 221. Vyskupo J. Staugaičio bibliškas amžius, 11, 401.
Laukaitis, B. — Dievui ir žmonėms (Kun. K. Sonnenšeinas), 9, 326.
X. — A.a. Aldona Jančytė, 10, 381.
Paškūnas, L. — Kur bakūžė samanota (A. a. Murza), 12, 488.
Medžiaga Prof. Dr. Pr. Dovydaičio bijografijai —
Blonskis, J. — Mokyklos draugai, 12, 456.

Gira, L. — „Vilties“ Redaktorius Vilniuje, 12, 470.
Krupavičius, M. kun. — Aš ir Dovydaitis, 12, 460.
Dovydaitis, Pr. — Šiek tiek apie save, 12, 451.
Mikelkevičius, M. — Dovydaitis Veiveriuose, 12, 467.
Milukas, M. — Dovydaitis Veiveriuose, 12, 464.
Pakštas, K. — Iš bakūžės į mokslo viršūnes, 12, 450.
Kolupaila, S. — Vaisingas plunksnos darbininkas, 12, 485.
Paltanavičius, J. — Mokytojas apie mokinį-profesorių, 12, 455.
Paltarokas, K., Vysk. — Pirmoji mano pažintis su dir. Pr. Dovydaičiu, 12, 473.
Puodžiukynas, A. — Kaimynas apie kaimyną, 12, 457. Vienas mokinių apie direktorių, 12, 473. Apie Dovydaičio šeimą, 12, 487.
Reinys, M., Vysk. — Atsakymas Prof. Dr. Dovydaičiui, 12, 481.
Šalkauskis, S. — Atsakymas Prof. Pr. Dovydaičiui, 12, 474.
Žiūrys, V. — Dovydaitis Veiveriuose, 12, 466.
Žitkus, K., kun. — Kryžkelių sargyboje, 12, 449.
* * * — Stud. Pr. Dovydaitis gauna medalį, 12, 468.

BŪKITE MARIJOS GYNĖJAIS!

Platinkite Josios garbei „LURDĄ“! Tai Lietuvos Kapucinų leidžiamas, religinio turinio, mėnesin. 32 pusl., gausiai iliustruotas žurnalas.

Už 10 apmokėtų prenumeratų *vienu adresu* užsakytų duodama *10%* nuolaida. Be to, už 10 naujų prenumeratų platintojo intencija bus atlaikytas vienerios *atskiros šv. mišios.*

Kaina — tik *1 litas* pusmečiui (metams — 2 lt.).

Kreiptis: *Petrašiūnai,* (K) Kapucinų vienuolynas.

1937 m. užsisakome

NAUJĄJĄ ROMUVĄ

Neišgalėdami, susidedame. Metams kaštuoja 15 litų. Iki vasario 5 d. apsimokėję metinę prenumeratą, gaus L. Dovydėno naująjį romaną BROLIAI DOMEIKOS.

„ATEITIES“ 1937 m. 1 nr.

raštus siųsti iki 1937 m. sausio 6 d. Tame nr. bus liter. nagrinėjimų konkurso daviniai ir pirmasis premijuotas rašinys, Alf. Sušinsko „Mergaitė be kaukės“, K. Augo „Pasikalbėjimas su gimnazijos avantiūristu“, P. Rimvydo „Tarp kūjo ir priekalo“, naujas konkursas, beletristikos, eilėraščių etc.

Įdomiausios ir naudingiausios SAKALO knygos jaunimui

1. **V. Kamantauskas, JAUNAM MOKSLEIVIUI.** Patarimai: kaip sveikam būti, kaip mokytis ir kaip elgtis. Kaina Lt. 1,50.
2. **O. Swett Marden, KĄ DARAI, DARYK GERAI.** Nepaprastai naudingi pamokymai, kaip reikia gyvenime elgtis, kad būtume laimingi. Kaina Lt. 1, 50.
3. **Dim. Kap. Alpf. Magniez, JAUNUOLIUI IR TĖVUI.** Labai gražiai parašyti rimti pamokymai apie jaunuoliams žinotinus svarbius dalykus, apie lytinius klausimus. Taikoma tik berniukams. Lt. 1,50.

Be to, **SAKALAS** vėl išleido labai vertingų ir įdomių grožinės literatūros veikalų:

1. **Br. Buivydaitė, AUKSO BATELIS.** Gražiai iliustruota apysaka jaunimui. Lt. 2,—.
2. **J. Talmanto** verst. **KRILOVO PASAKĖČIOS.** Iliustruotas leid. Lt. 1,—.
3. **M. Linkevičius, ATEINA DIEVAS.** Naujas poezijos rinkinys. Lt. 2,—.
4. **A. Vaičiulaitis, VALENTINA.** Tikrai meniškas, aukštos vertės romanas. Iliustruotas dail. T. Kulakausko. Lt. 3,—.
5. **Vaidilutė, TĖVIŠKĖ.** Dviejų tomų epochinis romanas iš mūsų kultūros kovų. I d. Lt. 3,50 ir II d. Lt. 3,—.
6. **M. Z. Daujoto** vert. **LAPĖS ROMANAS.** Prancūzų epas. Graži, iliustruota pasaka apie gudragalvę lapę. Lt. 2,—.
7. **Edg. Rice Borough, TARZANAS DŽIUNGLĖSE.** Romanas. I d. Lt. 1,50.

Mokslus einančiam jaunimui skaitytinos knygos:

		Kaina
1.	Tihamer Toth, KRISTUS IR JAUNIMAS. 172 psl.	2,—
	(įrišta drobe)	3,20
2.	„ „ . ATMERK AKIS. 219 psl.	2,—
	(įrišta)	3,20
3.	H. Schilgen S. J., TU IR JI. Jaunuolio santykiai su mergaite 212 psl.	2,50
	(įrišta)	3,50
4.	H. Schilgen S. J., TU IR JIS. Mergaitės santykiai su jaunuoliu. 219 psl.	2,50
5.	A. V. Doss S. J., MINTYS IR PATARIMAI. Jaunimo dvasiai kelti 4 kn.	5,—
6.	A. V. Doss S. J., DORYBIŲ PERLAS. (II leid.) 138 psl. . . .	—,50
7.	V. Doyole S. J., AR TIK NEBŪTI MAN KUNIGU? 58 psl. . . .	—,20
8.	Kun. B. Andruška S. J., PAŠAUKIMAS. 76 psl.	—,40
9.	Fr. V. Foersteris, MOKĖK GYVENTI. 448 psl.	3,50
	(įrišta drobe)	5,—

Šias knygas rasit visuose kat. knygynuose ir „Žvaigždės“ administracijoj, Kaunas, **Tėvų Jėzuitų Namai.**

Ką duos „ATEITIS“

savo skaitytojams ir platintojams

1937 m.

I. „GAMTOS DRAUGĄ“ — nemokamą „Ateities“ priedą, kuris bus siunčiamas kartu su kiekvienu „Ateities“ nariu. Kas skaitė „Ateitį“ 1936 m. gerai žino kokių įdomių žinių galima rasti „Gamtos drauge“. O kiek gražių paveikslų iš Lietuvos ir užsienio gyvenimo. Tai tikra jaunųjų gamtos mylėtojų enciklopedija, kurią visi skaito su didžiausiu įdomumu.

II. „UŽMIRŠTĄJĄ SALĄ“ — dų tomus garsaus rašytojo *E. Rice Burrough* („Tarzano“ autoriaus), romano, kuris yra skaitomas ir mėgiamas viso pasaulio jaunuomenės. Abiejų tomų kaina Lt. 3,—. *Šio įdomaus romano du tomai yra skiriami pirmiem 450 anksčiausia už visus 1937 m. apsimokėjusių prenumeratorių kas trečiam asmeniui.*

III. „BRIGITĄ“ — 295 pusl. romaną, kurio kaina Lt. 2,50 gaus visi tie „Ateities“ platintojai, kurie surinks nemažiau kaip 10 metinių prarių ir už juos apmokės nevėliau 1937 m. gegužės mėn. 1 dienos.

IV. „VARPĄ“ — *Maila Talvio* (Suomių rašytojos) didelį 332 pusl. romaną gaus tie platintojai, kurie surinks nemažiau kaip 50 metinių „Ateities“ prarių ir už juos apmokės ligi 1937 m. gegužės mėn. 1 d.

Tai tik dovanos ir priedai. Ką jau bekalbėti apie patį žurnalą, kuris ir ateinančiais 1937 metais bus visuomet aktualus, įdomus ir neatskiriamas kiekvieno moksleivio draugas.

Skubėkite rinkti prenumeratorius 1937 metams!

„Ateities“ prenatos kaina nurodyta 2 viršelio pusl.

Šio nario kaina Lt. 1,50.